

3 juli.

Debatter m. m.

Lördagen den 3 juli.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Domö om en redogörelse för landets samhällsekonomiska situation m. m.	3
Den allmänna ekonomiska politiken	6
Subventionering av införseln av vissa varor m. m.	75
Nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.	77

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 3 juli.

Bankoutskottets utlåtande nr 50 ang. rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m.	6
Statsutskottets utlåtande nr 225, ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.	75
Bankoutskottets utlåtande nr 51, ang. nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.	77
— nr 52, ang. ändringar i reglementet för riksgäldskontoret	79
— nr 53, ang. inrättande av ny fabriks hiss vid Tumba bruk	79

Lördagen den 3 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 28 nästlidne juni.

Om en redogörelse för landets samhälls-ekonomiska situation m. m.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Domös interpellation om en redogörelse för landets samhällsekonomiska situation m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Domö till mig riktat följande interpellation:

Är Eders Excellens i tillfälle att lämna en översiktlig redogörelse för landets samhällsekonomiska situation och de åtgärder regeringen anser denna påkalla med särskild hänsyn till möjligheterna att genomföra uppgjorda planer för export och import?

I anledning härav vill jag i första hand hänvisa till den översikt rörande Sveriges ekonomiska läge som utarbetats av nationalbudgetdelegationen och bifogats proposition nr 286, som avlämnades till riksdagen den 5 juni, ävensom till de uttalanden rörande regeringens politik, som i anslutning därtill gjordes i departementschefsanförandet i samma proposition.

Jag behöver inte trötta kammaren med ett utförligt referat av denna översikt. Endast några kommentarer må vara på sin plats.

Vår försörjning under 1948 påverkas främst av nödvändigheten av att begränsa importen till vad som motsvarar inkomsterna av exporten och sjöfarten m. m. Enligt nationalbudgetdelegatio-

nens kalkyler skulle det röra sig om en begränsning av importvärdet från 5,2 miljarder kronor förra året till omkring 4,3 miljarder kronor i år. Denna begränsning blir så mycket kännbarare som en prisstegring på världsmarknaden inträffat. På grund av denna prisstegring, vilken uppskattats till 10 procent, kommer den importerade varumängden att bli än starkare reducerad.

Å andra sidan har nationalbudgetdelegationen ansett sig kunna räkna med en ökning av den inhemska produktionen på 300 miljoner kronor i förhållande till föregående år. På denna punkt äro kalkylerna avsevärt mera optimistiska än de motsvarande beräkningar, som gjordes i slutet av förra året.

Totalresultatet av nationalbudgetdelegationens beräkningar är det, att den samlade konsumtionsvolymen i år skulle kunna uppnå samma omfattning som förra året utan att någon mera betydande lagerminskning behöver äga rum, om investeringarna begränsas i planerad omfattning, främst genom restriktivitet i byggnadstillståndsgivningen. Härvid må understrykas, att levnadsstandarderna i Sverige under 1947 låg högre än någonsin tidigare. Nationalbudgetdelegationens kalkyl tyder på att konsumtionen per capita översteg förkrignivån med omkring 10 procent.

Efterfrågan har emellertid haft en tendens att överstiga tillgången. Även för 1948 synes härvidlag en spänning komma att föreligga. Folkpensionerna, barnbidragen och skattesänkningarna medföra ökad efterfrågan från konsumenternas sida. Trots den återhållsamhet, som präglade uppgörelserna på arbetsmarknaden i början av detta år, ha de nominella inkomsterna stigit. Tillhoppa räknar nationalbudgetdelegationen med att efterfrågan på konsumtionsvaror härigenom skulle stiga med 1 800

Om en redogörelse för landets samhällsekonomiska situation m. m.

miljoner kronor mellan 1947 och 1948. Hälften härav kompenseras dock av redan inträffade prisstegringar och de av årets riksdag beslutade nya och höjda indirekta skatterna. En brist på balans föreligger sålunda fortfarande mellan tillgång och köpkraftig efterfrågan, även sedan verkningarna börjat göra sig gällande av den investeringsbegränsning som pågår och den uppsugning av köpkraft som åstadkommes genom de nya konsumtionsskatterna.

Sedan nationalbudgetdelegationens beräkningar verkställdes, ha en del ytterligare informationer rörande den ekonomiska utvecklingen blivit tillgängliga. Vad beträffar den inhemska produktionen äro de i stort sett av uppmuntrande art. Föreliggande uppgifter rörande den industriella produktionen tyda på en allmän fortsatt ökning av denna. Väderleksförhållandena ha varit gynnsamma för en god skörd på flera håll.

Efterfrågan på arbetskraft är stor och har företett en säsongmässig ökning. En inventering av arbetskraftsbehovet, verkställd av arbetsmarknadsstyrelsen i maj i år, visar en brist på 90 000 arbetare mot 60 000 enligt föregående undersökning i februari i år. Byggnadsrestriktionerna skola dock medföra ett minskat behov av arbetare inom byggnads- och anläggningsverksamhet i sommar i förhållande till förra sommaren.

Beträffande utrikeshandeln föreligger nu statistik för de fem första månaderna. Under denna tid har importen uppgått till 2 034 miljoner kronor mot 1 800 miljoner kronor samma tid i fjol och sålunda ökat med 10 procent. Exporten har samtidigt ökat från 951 miljoner kronor förra året till 1 410 miljoner kronor under månaderna januari—maj i år, eller med 50 procent. En viss valutautströmning har under denna tid även ägt rum.

I nationalbudgetdelegationens översikt anförda uppgifter för utrikeshandeln under 1948 hänföra sig i allmänhet till den i mars gjorda översynen av exportprognosen och importplanen. Sedan dess ha exportutsikterna i vissa avseenden försämrats. Dollarsvårigheter i

Sydamerika ha föranlett restriktioner i fråga om importen, som dels lagt hinder i vägen för svensk export dit, dels minskat våra möjligheter att för sådan export erhålla fritt disponibel dollarvaluta. Avsättningen på Förenta staterna av vår viktigaste exportartikel dit, pappersmassa, har begränsats av prissäghållandena i Amerika och av det fortgående utbyggandet av cellulosaindustrin. I Belgien råder sedan någon tid stark återhållsamhet i fråga om importen, vilket även inverkat på avsättningen av svenska varor på den belgiska marknaden. Även på andra marknader än de nu nämnda har svensk export mött ökat motstånd.

Hänsyn till den här antydda exportutvecklingen ha måst tagas vid omprövningen av importplanerna för tredje kvartalet. En på vissa områden drastisk nedskärning av hårdvalutaimporten, främst importen från Nordamerika, har därvid visat sig ofrånkomlig. En stark begränsning av licensgivningen för importen från Belgien tillämpas sedan några månader. Med hänsyn till brittiska önskemål ha licenser för den förutsedda importen från sterlingområdet under början av året beviljats i relativt stor omfattning; i avvaktan på att utvecklingen av den svenska exporten dit m. m. skall kunna överblickas, tillämpas nu också för sterlingimporten viss restriktivitet.

Den nu nödvändiga ytterligare beskärningen av framför allt hårdvalutaimporten kan inte undgå att på vissa områden få verkningar beträffande den inhemska produktionen.

Under sådana förhållanden måste alla åtgärder för att åstadkomma en ökad export övervägas. Denna fråga ägnas ständig uppmärksamhet. På detta område vill jag ställa särskilda förhoppningar på ett samarbete med näringslivets egna organ.

Svårigheterna att åstadkomma balans på utrikeshandels område skärpas av bristen på balans inom landet. Jag vill därför återvända till diskussionen av denna.

Som antytts i samband med framläg-

Om en redogörelse för landets samhällsekonomiska situation m. m.

gandet av nationalbudgetdelegationens översikt, strävar regeringen efter att åstadkomma en sådan stabilisering av priser och inkomster, som enligt dess uppfattning måste utgöra en grund för ansträngningarna att återställa den ekonomiska balansen. Uppgörelsen med statstjänstemännen utgjorde ett led i dessa strävanden. Sedermera har kontakt tagits med andra grupper av löntagare, med jordbrukets organisationer, med de stora näringsorganisationerna. Överläggningarna ha lett till de förklaringar om stöd åt regeringens stabiliseringssträvanden från näringslivets organisationers sida, vilka publicerades den 30 juni i år.

En sådan stabilisering åstadkommer givetvis inte i och för sig ett återställande av den samhällsekonomiska balansen. Detta kan endast uppnås genom ökning av produktion och sparande och begränsning av mindre angelägen investering och konsumtion. Den skärpta byggnadsregleringen och den ökade indirekta beskattningen utgöra led i strävandena att uppnå balans. Regeringen avser att avvakta verkningarna härav och av steriliseringen av bolagsvinster och åtstramningen på kreditmarknaden, innan ytterligare åtgärder vidtagas.

Herr DOMÖ: Herr talman! Till hans excellens herr statsministern framför jag mitt tack för hans svar på min interpellation och för att jag i god tid fått taga del av detsamma.

Dagens ekonomiska debatt är ju avsedd att närmast knytas till bankoutskottets utlåtande nr 50. Jag skall därför inte nu gå närmare in på interpellationssvaret. Jag skall endast göra några påpekanden.

Med min interpellation åsyftade jag att ge regeringen tillfälle att framlägga sin syn på det ekonomiska dagsläget och att inför denna kammare redovisa de åtgärder den tänker vidtaga för att möta de växande ekonomiska besvärigheterna.

Statsministern berörde i sin framställ-

ning icke närmare vårt valutaläge. Han konstaterade en fortsatt valutautströmning och framhöll, att en drastisk nedskärning av importen från hårdvalutaländer blir nödvändig. Samtidigt medgav han, att även importen från sterlingområdet måste hållas tillbaka. Enligt statsministern komma importinskränkningarna att försämra den inhemska produktionens läge. Detta är ett allvarligt förhållande.

Man fick i statsministerns svar ett omnämnande av den bristande balansen i vår inre ekonomi och på utrikeshandelns område. Man fick också en kort redogörelse för de åtgärder, regeringen vidtagit och ämnar vidtaga för att återställa samhällsekonomisk stabilitet.

Jag kan ej finna statsministerns svar tillfredsställande. Det ger icke den konkreta bild av det allvarsläge, i vilket vi nu befinna oss, som man hade haft rätt att vänta. Ej heller fixerade det de uppenbara risker vår ekonomi löper för ytterligare försämringar inom den närmaste framtiden.

Hans excellens förklarade sig ämna avvakta verkningarna av den skärpta byggnadsregleringen, de ökade indirekta skatterna, steriliseringen av bolagsvinster och åtstramningen på kreditmarknaden, innan ytterligare åtgärder komma att vidtagas för ekonomisk sanering i detta land.

Jag anser den uppgörelse, som träffats med statstjänstemännen, och de förklaringar om stöd åt stabiliseringssträvanden, som nyligen lämnats av de ekonomiska livets stora organisationer, vara högst betydelsefulla. Trots detta finner jag icke att tillräckliga ansträngningar gjorts för att lösa krisproblemen. Vi ha icke mobiliserat människorna, icke sagt dem hela sanningen. Vi ha icke vidtagit de åtgärder, som läget gör erforderliga. Störningarna i vårt ekonomiska liv äro — enligt min uppfattning — så allvarliga, att de kräva en helt annan politik än avvaktandet.

Jag återkommer, herr talman, vid nästa punkt på kammarens föredragningslista.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Jag skall följa herr Domös exempel och taga upp hans anmärkningar i den kommande debatten i anslutning till bankoutskottets utlåtande. Jag vill dock redan nu framhålla, att enligt min uppfattning innehåller det lämnade interpellationssvaret en redogörelse för regeringens syn på dagens ekonomiska läge och dessutom en anvisning om de vägar, som regeringen ämnar beträda för att vi skola komma ur dagens situation.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen — med förklarande att riksdagen funnit sig icke böra antaga det genom Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 295, framlagda förslaget till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv — måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

I motiveringen hade utskottet, i anslutning till av fullmäktige i riksbanken i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 maj 1948 och av departementschefen i proposition nr 286 gjorda uttalanden, framhållit vissa synpunkter beträffande den allmänna ekonomiska politiken.

Reservation hade anförts av herrar *Wiberg*, *Nordenson* och *von Seth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits.

Herr **DOMÖ**: Herr talman! I det utskottsutlåtande från bankoutskottet, som nu behandlas, dryftas landets ekonomiska politik — samma fråga som behandlats i min nyss besvarade interpellation.

Helt naturligt äro meningarna om vårt samhälles ekonomi delade. Utskottsutlåtandet är ej heller enhälligt. Högern, som förfäktar en mot majoriteten — i detta fall socialdemokrater, folkpartister och bondeförbundare — åtskilligt avvikande mening i fråga om den ekonomiska politik, som läget nu kräver, har reserverat sig och sökt skissera ett ekonomiskt program. Reservanterna komma säkerligen att närmare motivera sin reservation. Jag skall därför inte närmare gå in på den, utan blott framhålla att reservanterna givit uttryck för de allmänna synpunkter som högern lägger på den ekonomiska politiken just nu.

Den överenskommelse mellan de stora organisationerna, som finansministern kunnat redovisa i god tid före dagens debatt, är ett gott bevis för dessa organisationers goda vilja, samhällsanda, ekonomiska ansvarskänsla och ekonomiska förnuft. Man kan beklaga, att överenskommelsen icke formellt sett är ett bindande åtagande, men den som vet, hur stark känslan för självbestämmanderätten är inom vårt organisationsväsen, förstår mer än väl att formen av rekommendationer valts. Man har också all anledning att våga tro att rekommendationen skall leda till avsett resultat i den mening, att såväl underorganisationer som enskilda göra allt för att sätta den i verket.

Schweiz har på detta område lämnat ett efterföljansvärt exempel. Som bekant kom där på frivillighetens väg mellan de olika parterna till stånd en överenskommelse om inrättande av ett stabiliseringsutskott, som den 1 januari i år började sin verksamhet. Utskottet består av sju företrädare för de anställda och sju för näringsidkarna under opartiskt ordförandeskap. Till detta utskott hänvisar man alla framställningar om prishöjningar och lönehöjningar. Utskottet har till ledande princip att endast släppa igenom sådana krav, som kunna alldeles

särskilt motiveras. Det kan påpekas, att stabiliseringsutskottet hårt kritiserat ett förslag till höjning av telefon- och telegraftaxorna från sina allmänna utgångspunkter. Överenskommelsen löper i första hand till utgången av oktober, men avsikten torde vara att den skall kunna förlängas. Denna överenskommelse har enligt enstämmiga vittnesbörd fungerat väl.

Om man inte kan få det bästa, bör man ju nöja sig med det nästa bästa. Jag välkomnar ur denna synpunkt de stora organisationernas överenskommelse men ser mig nog tvungen att knyta vissa reflexioner till det faktum, att den ingåtts först nu, och till den begränsade giltighetstid den har. Det faktum, att man kunnat nå en överenskommelse av detta slag i juni månad 1948, väcker ju omedelbart tanken att den kunde ha nåtts tidigare.

På hösten 1944 tog Industriförbundet initiativet till en aktion, som avsåg att genomföra en »aktiv lågprispolitik». Man ville sänka priserna och på det viset hålla tillbaka anspråk på lönehöjningar. I början hade man icke så obetydliga framgångar, men tämligen snart måste man upphöra med ansträngningarna. Lönekraven kommo fram, och varje ny avtalsuppgörelse tvang industrien till medgivanden, som icke läto sig förenas med försöken att sänka priserna.

Det var redan vid denna tidpunkt ganska uppenbart, att de socialdemokratiska ledarna icke ansågo sig böra söka inverka på de stora arbetargrupperna i återhållande syfte. Trots allt fanns det en viss tid framåt i alla fall förutsättningar för en stabilisering. Från det parti, jag företräder, framkastades gång efter annan tanken, att regeringen borde söka sig på uppgiften att få tillsammans en s. k. rundabordskonferens. Regeringen ställde sig avvisande. Den lät förstå, att den icke ville — som man sade då — »politiserat avtalsrörelserna». Vi gävo inte upp försöken, men så kommo i valrörelsen 1946 de socialdemokratiska signalerna, vilka måste haft effekt på arbetslivets alla parter. Jag erinrar om att finansministern i ett valtal i Dalarna en-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

ligt Morgon-Tidningen den 2 september kategoriskt förklarade: »Vi anser också att det finns utrymme för fortsatt lönestegring.» Detta yttrande fälldes i sammanhang med att finansministern redovisade regeringens antiinflationprogram, vilket innehöll: ändring av dollarlarns och pundets värde, begränsning av exporten till utlandet, investeringskontroll och skärpt priskontroll samt — som sagt — utrymme för lönehöjningar.

Under år 1947 följde så mellanspelet med regeringens försök att binda oppositionspartierna och näringslivets organisationer vid sin politik. Vi ha mycket diskuterat, vad som då skedde. I denna stund kan jag nöja mig med att konstatera, att regeringen misslyckades därför att den underlät att gripa sig an med de ekonomiska problemen i hela deras vidd över hela fältet. Den levde då fortfarande i föreställningen att man kan klara en krissituation av nuvarande typ med regleringar och statskontroll.

Den 30 juni 1948 når alltså regeringen nu äntligen det resultat, som borde och kunde ha nåtts långt tidigare och innan bristen på balans fått växa fram så mycket som den gjort i vår ekonomi. Det är nu regeringens uppgift att se till, att det icke blir för sent.

Vill man tolka innebörden i det skedda mycket välvilligt, kan man säga, att två ramfaktorer i det ekonomiska förloppet för en tid av sex månader satts under kontroll. Under en tid av sex månader kan regeringen räkna med att löneramen och prisramen förbli låsta i det läge de ha i dag. Därmed är icke inflationsproblemet löst. I själva verket har regeringen fått ett andrum — sex månaders uppskov, skulle man kunna säga. Det ankommer nu på de ansvariga att utnyttja denna tid och icke låta fristen förlöpa i passiv väntan, trots att nära hälften av tidsfristen infaller före valdagen.

Ur denna synpunkt finner jag statsministerns interpellations svar till mig föga tillfredsställande. Svaret andades en lust att vänta och se. Det utmärkte sig för en försiktighet i formuleringen, som kunde föra tankarna till den försiktighet, varmed man ibland närmar

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

sig en främmande makt, som inte skall störas. Detta försiktiga närmande till en kris tycker jag inte är det rätta sättet. Regeringens attityd är avvaktande och enligt min mening alltför passiv. Den litar tydligt till kontroll, men inte tillräckligt på det svenska folket.

Tillåt mig i detta sammanhang en direkt fråga. Är det regeringens avsikt att ordna vår utrikeshandel så, att vi under år 1948 och 1949 förtära de sista resterna av våra valutareserver? Det improviserade skelett till en ny importplan, som dykt upp, förefaller bygga på denna förutsättning. Vi ha som bekant ett icke obetydligt tillgodohavande i pund. Det lär finnas vissa utsikter att få denna bundna tillgång lös. Om så blir fallet, ämnar regeringen då låta den tämligen omedelbart försvinna i utbyte mot en import, som vi annars inte skulle ha råd till? I så fall göra vi slut på sista resten av vår reservfond, om man inskränker ytterligare den handlingsfrihet, som så väl erfordras just nu på den internationella marknaden.

Jag återkommer till situationen för vår utrikeshandel. Där ha vi den för ögonblicket mest påtagliga svårigheten, men den frågan kan inte diskuteras för sig. Vi ha alltför länge försökt oss på uppgiften att isolera de olika sidorna av samma ekonomiska problem från varandra. Det kan vara tid att vi se till sammanhanget nu.

Att man låst löner och priser betyder icke, att man låst dem vid den höjd som är ekonomiskt möjlig. Vad vi gjort är helt enkelt att vi för en tid i två avseenden fixerat det läge vi ha. Vi ha så att säga sagt oss, att vi skola söka undvika ytterligare försämring, men icke att vi skola återställa det hela till riktigt läge igen. Ekonomiska resonemang under fasta förutsättningar äro i regel icke särskilt givande, men om vi för ett ögonblick tillåta oss ett sådant kunna vi säga, att även om svenska folket skulle gå med på att avstå från ytterligare inkomstökningar nästa år kommer det ändå att sammanlagt betalas ut mer pengar i det här landet än man kan köpa varor för — om ingenting sker som ökar varu-

tillgången eller minskar penningflödet. Genomsnittsinkomsten för anställda av alla slag var 1944 3 720 kronor, 1945 hade den stigit till 3 940 kronor, 1946 till 4 490 kronor. 1947 uppgick den till 5 075 kronor. Man beräknar att samma genomsnittsinkomst i år kommer att uppgå till icke mindre än 5 530 kronor. Sedan 1944 har alltså det stora antalet svenskar fått nära 1 600 kronor mer per år att röra sig med. Låt mig nu — för säkerhets skull — genast säga, att vi här icke diskutera huruvida denna stegring är berättigad eller ej. Vi kunna i detta sammanhang undvara mer eller mindre patetiska deklarationer om hur innerligt gärna man vill unna svenska folket allt gott. Svenska folket får inte mer mat eller mer kläder därför att en eller annan riksdagsman darrar på rösten, och det är mat, bostäder och andra varor människor behöva, inte pengar.

Det behövs inga siffror för att göra klart, att tillgången på varor icke ökat i takt med inkomsterna. Vi veta vad som hänt på jordbrukets område, hur produktionen där löper i vissa ogynnsamma banor. Industrien har på allt vis sökt få upp produktionen, men hindren ha varit starka. Våra möjligheter att köpa från utlandet äro begränsade till vad vi kunna sälja dit. Svenska folket har alltså skaffat sig 1 600 kronor mer i plånboken per löntagare men inte kunnat skaffa varor för samma belopp på affärernas diskar.

Det naturliga i ett sådant läge hade givetvis varit att förmå människorna att lägga undan pengarna för användning i framtiden — att spara. Om man lyckats därmed hade man fått undan pengarna, och hade man lyckats riktigt bra hade man kunnat skapa grunden för en utbyggnad av näringslivet. Man hade sparat ihop till investeringarna. Vad som skett är att regeringen inlett en skattepolitik, som hejdat sparandet och medvetet driver folk att utöver de i förhållande till varutillgången för stora inkomsterna lösgöra redan gjorda besparingar för omedelbar användning. Man försvarar sig till nöds med att man vill uppmuntra sparandet i nya stora med-

borgargrupper. Att detta skulle bli ett resultat av herr Wigforss' skattepolitik är en förhoppning — en förhoppning som ännu inte infriats. Tvärtom har motsatsen inträffat. Det har blivit omodernt att spara. Regeringen har alltså — på sitt säregna sätt — bytt ut ett faktum mot en förhoppning, som icke hade utsikter att bli uppfylld.

Samtidigt har staten själv bidragit till att öka penningflödet. Riksbanken bytte förra året ut obligationer för 957 miljoner kronor mot sedlar. I år har man denna väg pumpat ut ett par tre hundra miljoner kronor ytterligare. Förra året skulle man försöka prolongera långfristiga statskuldsförbindelser för 686 miljoner kronor. Gamla obligationer för summa 41 miljoner kronor byttes ut mot nya, långfristiga förbindelser. Det betyder sex procent, mina damer och herrar. Detta innebar en ytterligare påspädning av sedelmängden. Riksgäldskontoret hade vid årsskiftet lånat över 1 300 miljoner kronor i riksbanken mot skattkammarväxlar. Staten hade alltså tagit upp lån på denna väldiga summa i den sedelutgivande banken. Dessa fakta, dessa konkreta siffror, tala sitt tydliga språk om planmässigheten i en politik, som skulle syfta till att hålla penningmängden vid den höjd där den borde vara med hänsyn till varutillgången. Samtidigt plåstrar man med nya indirekta skatter på 485 miljoner kronor, skatter som delvis äro direkt produktionshämmande.

Man förlitar sig på sterilisering av bolagsvinster. Låt mig då berätta för regeringen vad som hänt med denna stora plan. Den 25 april trädde lagen om vinststerilisering i kraft. Sedan dess ha ungefär 50 miljoner kronor steriliserats. Sedan den 23 april har riksbankens förråd av obligationer och skattkammarväxlar ökat med omkring 300 miljoner kronor. Mot varandra väga alltså 50 miljoner kronor i steriliserade vinster och 300 miljoner kronor i sedlar, utgivna för obligationer — se där den klippan på vilken regeringen bygger sitt hus.

Regeringen har en kungsväg bort från detta — kontroll och åter kontroll. Man

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

håller sig med statsrådsledd investeringskontroll. Investeringsrådet har tämmligen enhälligt rekommenderat ett alternativ, enligt vilket den sammanlagda byggnadstillståndsgivningen skall svara emot någonting mellan 1 200 och 1 500 miljoner kronors värde för år 1948. Med utgången av mars månad detta år hade tillstånd för byggnadsarbeten under år 1948 beviljats i sådan utsträckning, att de tillsammans med från förra året överstående tillstånd motsvarade ett belopp av 1 600 miljoner kronor. Talar inte detta sitt tydliga språk om oförmågan att ens hålla de egna planerna? Man har låtit förstå, att man såg sig nödsakad att bringa ned bostadsbygget. Alla beklaga att så måste ske, men alla ha böjt sig. Förra året färdigställdes 56 000—57 000 lägenheter. I år beräknar man, att 56 000 skola bli färdiga. Jag beklagar inte faktum som sådant — människor behöva någonstans att bo — men vart tog regeringens program vägen?

Man har så mycket talat om nödvändigheten att få ned byggnadsarbetarkärens storlek. Under förra året och i år ha omkring 5 000 byggnadsarbetare kommit över i annat arbete — 5 000 av minst 130 000. Men i Stockholms län sysselsätter man — enligt Morgon-Tidningen — tre efter vad jag förmodar fullvuxna karlar som fara omkring och kontrollera att människor inte plåstra med sina sportstugor på kvällar och nätter.

Jag har här en artikel, som var införd i MT torsdagen den 1 juli i år. Den har till rubrik: »Sportstugebygge nattetid undgår sällan upptäckt.» I artikeln står det: »Trots länsarbetsnämndens razzior med åtföljande polisförhör och åtal fortsätter en del lättsinniga människor att bygga sportstugor utan tillstånd, särskilt i skärgården. Men inspektionen fortsätter oförtrutet och lagens arm är lång... — På senare tid har sportstugebyggarna lagt sig till med en ny taktik, de utnyttjar nämligen de ljusa kvällarna och nätterna för sitt arbete» — säger tidningens sagesman. Artikeln fortsätter: »Länsarbetsnämnden har 3 inspektörer, som finkammar de mest omtyckta områdena och allt som

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

oftast hittar påbörjade eller färdiga sportstugor. Men nu ligger byggena i regel öde på normal arbetstid, när inspektörerna brukar göra sina turer. Vi får då en hel del extra arbete för att få tag i ägaren, som i regel svarar, att han sköter sitt vanliga arbete på dagen och har sin stuga som hobby på fritid.» Litet längre ned står det så en sammanfattning av notisen: »Utsikterna att undgå upptäckt och böter är emellertid inte så stora.» Ja, jag förstår väldigt väl, att man får försöka komma till rätta med problem som detta, men vittnar inte ett sådant tidningsmeddelande om att man antagligen sysselsätter sig alltför mycket med mindre väsentliga ting och kanske råkar släppa de stora dragen, kontrollen och översikten över de stora händelserna på det bostadspolitiska området?

Herr talman! Min interpellation gäller de främst utrikeshandelssituationen. Där har bristen på inre balans mognat ut på ett sätt som icke går att dölja. Förra året hade vi ett importöverskott på nära 2 000 miljoner kronor. Under de fem första månaderna i år uppgår det till 624 miljoner kronor. Statsministern konstaterade ju också med en försiktighet som kan kallas exemplarisk, att en viss valutautströmning ägt rum. Det verkar troligt. Det verkar däremot otroligt att vi skulle kunna hålla på så särskilt mycket längre med att godtaga »en viss valutautströmning».

En promemoria från handelskommissionen har ju publicerats — en annan med hemligstämpel lär vara överlämnad till vederbörande statsråd. Det är under sådana förhållanden måhända tillåtet att ställa en del frågor.

Hur bedömer regeringen exportmöjligheterna för återstoden av innevarande år för trä och massa?

Anser regeringen att massaexporten på hårdvalutaländer kan uppehållas vid den beräknade höjden i år, och hur går det nästa år? Jag skulle vara särskilt intresserad av uppgifter om utsikterna i fråga om USA.

Vilken är den troliga prisutvecklingen i USA på svensk massa?

Om man nu lägger över exporten på

injukvalutaländer — därtill nödd och tvungen — hur påverkar det våra importmöjligheter? Jag skulle vara särskilt tacksam för några upplysningar om vilka priser på våra importvaror vi där kunna nå, hur dessa ställa sig till dem som vi betala i hårdvalutaländerna och om regeringen ämnar låta eventuella fördyringar slå igenom i priserna här hemma.

Hur länge anser regeringen att vi kunna fortsätta att tära på våra krympande valutareserver utan att riskera att helt förlora handlingsfrihet och möjlighet att självständigt planera försäljningar och inköp? Om en ny importplan kommer till stånd, i vilken grad är regeringen då beredd att ge företräde för produktionens behov, och vilka inskränkningar i konsumtionen av importvaror räknar regeringen med som nödvändiga? I vilken mån anser sig regeringen böra tillgodose säkerhetskrav i nuvarande oroliga läge genom upplagring av vissa varor, som vi behöva för vår försvarsberedskap och för att möta en eventuell avspärning?

Kan regeringen upplysa om i vad mån vi i fortsättningen kunna påräkna att få köpa flytande bränsle för mjuka valutor?

Jag är, herr talman, medveten om att jag ställt många frågor och kanske också besvärliga frågor. Men jag har inte gjort det för att få min egen nyfikenhet stillad, utan helt enkelt därför, att jag finner det vara ett anspråk som man med rätta kan ställa på en regering i ett demokratiskt land, att den ger folket klara besked och öppna förklaringar i en situation som den nuvarande.

I själva verket är en osminkad redogörelse för vårt läge, sådant det nu verkligen ter sig, en första förutsättning för att vi skola komma ur den nuvarande krisen. Det verkar som om regeringen inte ansåge det nödvändigt att genom framhållande av allvaret i läget söka få svenska folket helhjärtat med i arbetet för en stabilisering av samhälls-ekonomien.

Tydligen ämnar regeringen fortsätta avvaktandets politik. Jag vet icke hur

länge denna bristande aktivitet skall fortsätta, men jag vet, att för varje försummad dag försvåras återhämtningsarbetet.

Vilken politik vi än föra här i landet måste vi utgå ifrån att det är omöjligt för oss att fortsätta med att leva över våra tillgångar. Högern drar konsekvenserna av detta faktum. Vi tveka inte att säga svenska folket sanningen, och vi tveka inte heller att ställa upp ett alternativ till låt-gå-politiken, ett alternativ som efter en övergångstid med inskränkningar och extra ansträngningar för till samhällsekonomisk hälsa. I väsentliga delar är detta alternativ skisserat uti högerreservationen till det nu föreliggande utlåtandet. Skillnaden mellan vår linje och regeringens är närmast den, att vi rekommendera en samlad anspänning under en övergångsperiod med återhållsamhet och extra produktiva insatser, men också den, att högerens linje enligt vår mening efter en relativt kort provotid återställer hälsan — regeringens åstadkommer permanent ekonomisk invaliditet.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Undén att avlämna en kungl. proposition.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Undén avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 297, angående godkännande av överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående bankoutskottets utlåtande nr 50.

Herr statsrådet GJÖRES: Herr talman! Herr Domö har i sitt anförande nyss varit inne på en hel rad frågor, av vilka jag endast skall beröra några få, som mera direkt hänföra sig till det område som jag särskilt har att syssla med.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

De frågor som herr Domö ställde voro ju ganska vidlyftiga, i det att ett fullständigt besvarande av dem skulle innebära, att regeringen här skulle ställa en konjunkturprognos, avseende egentligen hela den internationella marknaden. De varor, som Sverige framför allt exporterar, äro ju sådana varor, som måste vinna avsättning i världens fyra hörn, och i det ytterst labila valutapolitiska och ganska kaotiska handelspolitiska läge, vari världen nu befinner sig, är det nog alldeles omöjligt för vem det vara må att ge besked som herr Domö skall kunna finna tillfredsställande. Jag kan inte tänka hans fötters lykta, jag kan inte heller räcka honom den vandringsstav, som kan vara hans stöd på vägen framåt — åtminstone inte med säkerhet. Men jag kanske ändå kan få vittna något om de erfarenheter på detta område, som min tjänst tvingar mig att samla.

Vad först beträffar exportmöjligheterna för trä och massa är väl därom att säga, att den svenska trävaruexporten till ungefär 90 procent är en export på de s. k. mjukvalutaländerna, om i dessa inräknas sterlingruppens länder. Den allra viktigaste avsättningsmarknaden är ju Storbritannien och de till Storbritannien hörande länderna. Våra möjligheter att i fortsättningen vinna avsättning för vårt trä — jag tänker här närmast på våra sågade varor — äro och bli således i allt väsentligt beroende av den köplust, som den engelska marknaden kan komma att visa på det här området.

Vad årets försäljningar på denna brittiska marknad beträffar är det att säga, att vi i den överenskommelse, som träffades i december, förutsatte en export till Storbritannien av sågade varor på 162 000 standards, om jag nu minns alldeles rätt, och jag tror jag gör det. Det dröjde mycket länge innan denna export kom i gång. Det är ingen hemlighet för de kammarledamöter, som närmast ha intresserat sig för dessa ting, att det pågick ett kallt krig, för att nu använda ett modernt uttryck, mellan de brittiska köparna och de svenska säljarna. De svenska trävarorna ha kommit upp i ett ganska högt prisläge, och man

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

befarade på brittisk sida att tendensen skulle gå ytterligare uppåt. Därför dröjde det mycket länge innan man kom fram till en uppgörelse och till ordentliga avslut, men jag skulle tro, att i dag hela den i decemberöverenskommelsen förutsatta kvantiteten är uttagen av britterna.

Huruvida ytterligare avsättningsmöjligheter för trä på den brittiska marknaden under innevarande år föreliggande är det för tidigt att yttra sig om. Det är en sak varom resonemang föras just nu i London vid de förhandlingar mellan brittiska och svenska delegater om fortsättningen av varuutbytet under innevarande år, som nu ha tagits upp. Vad den brittiska marknaden beträffar får jag kanske stanna vid vad jag nu har sagt för att längre fram tala något i allmänhet om de brittisk-svenska handelsrelationerna.

Massamarknadens läge är, skulle jag tro, minst lika svårt att överblicka. Såsom är väl känt genom åtskilliga mer eller mindre vederhäftiga vittnesbörd i tidningarna, har ju i mitten av det här året den svenska massaexporten rönt vissa svårigheter på den amerikanska marknaden. De svårigheter, som där ha uppstått, äro i främsta rummet att tillskriva de prisförhållanden, som för närvarande äro rådande, och kanske även den omständigheten, att den amerikanska massaindustrien befunnit sig och befinner sig i mycket rask utbyggnad, varigenom den lilla del av den amerikanska massakonsumtionen, som Sverige levererar, knappast kan beräknas komma att växa. Det är endast fyra procent av den amerikanska marknadens massabehov som fylles genom leveranser från Sverige. De begränsningar i försäljningen av massa på Förenta staternas marknad, som nu ha inträtt under det tredje kvartalet, ha emellertid icke medfört några svårigheter för industrien att avsätta produktionen på andra marknader, t. ex. Bizoniens, Storbritanniens och även andra länders.

En tredje fråga av herr Domö — om jag nu hann anteckna frågorna i ordning och fullt korrekt — rörde sig om

priserna på från mjukvalutaländerna importerade varor och dessa prisers allmänna relation till priserna på den amerikanska marknaden. Ja, därom är att säga, att det är en i vissa fall ganska betydande skillnad mellan de priser, som den amerikanska marknaden erbjuder, och de priser, som noteras i mjukvalutaländerna. Den allmänna valutakrisen i världen har fört med sig, att inte bara vårt land, utan nära nog alla länder ha tvingats över till andra marknader än dollarmarknaderna för sina inköp, och detta har haft en prisdrivande verkan, som är ytterligt störande och som självfallet kommer att i det långa loppet påverka prisnivåerna i de köpande länderna. Att komma till rätta med detta problem är ingalunda lätt, och jag föreställer mig att man inte kan få någon lösning på det, förrän världen kommer ut ur de valutamässiga svårigheter, som just nu känneteckna situationen, och kommer fram till därigenom möjliggjorda friare handelspolitiska omgångsformer.

Redan av det svar, som statsministern lämnade på herr Domös interpellation, framgår att på grund av den nu förutsebara minskningen i dollarinkomsterna för vårt land under andra halvåret åtskilliga inskränkningar i importen från dollarländerna måste företagas. Herr Domö frågar nu, vilka inskränkningar det blir. Det är nog för dagen mycket svårt att i detalj säga det, men det måste på många områden bli ganska stora inskränkningar, och vi stå framför allt inför en omjustering av vår bränslehushållning, som kan komma att medföra rätt stora besvärligheter för industrien.

Från tiden före kriget till dessa dagar har den årliga svenska förbrukningen av oljebränslen sexdubblats. Det är en utveckling, som har sin främsta förklaring däri, att när världen gick ut ur kriget, rådde det överallt knapphet på fasta fossila bränslen. Däremot fanns det en relativt god tillgång på oljor, och den svenska industrien övergick då i mycket betydande utsträckning från fasta bränslen till oljor. Martinugnarna

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

byggdes för drift med olja, cementindustrien och cellulosaindustrien övergingo till oljedrift och inom många andra industrier, större och mindre, gjorde man samma omläggning. Det har medfört, att vi när det gäller de dollarinkomster, som vår export nu kan ge oss, äro bundna vid mycket betydande utgifter för importen av dessa i största utsträckning industriellt förbrukade oljebränslen.

Under det senaste året har emellertid den mycket strama kolmarknaden visat påtagliga tecken till förbättring. England, som många pessimister förutsade aldrig mer skulle komma att uppträda som exportör på kolmarknaden, har åter kunnat upptaga sina leveranser av kol till andra länder. Förändringen där har varit så pass snabb, att den är i viss mån överraskande. Så sent som i november och december förra året, då vi förhandlade med engelsmännen om det varuutbyte, som nu pågår, kunde man från engelsk sida inte ställa i utsikt några som helst leveranser av kol till Sverige under 1948, men redan under februari, vill jag minnas, kunde engelsmännen erbjuda en halv miljon ton och ökade sedermera denna kvantitet med ytterligare en halv miljon ton, och i dag torde man kunna räkna med att kolimporten kommer att uppgå till 1 250 000 ton eller någonting däromkring. Det skulle inte ens överraska mig, om vi i fortsättningen få ännu mera kol från England under innevarande år. Även de polska leveranserna ha blivit betydligt större, och också på andra marknader har utvecklingen gått i samma riktning.

Även om kolpriserna äro höga, torde ändock relationen mellan kol- och oljepriser vara sådan, att det för industrien i flertalet fall är ekonomiskt fördelaktigt att nu göra en omställning till en bränslehus hållning, som ligger mera i överensstämmelse med den som industrien hade före det senaste krigets utbrott. — Jag föreställer mig, att det är genom en sådan omställning, som man kan uppnå de största nedskärningarna i importen från dollarländerna under det andra halvåret, men åtgärderna för

att uppnå balans i dollarvaruutbytet komma inte att inskränka sig till de justeringar på bränsleförsörjningens område, som jag här antytt, utan måste nog även utsträckas till andra områden.

Jag har i olika sammanhang i mitt anförande varit inne på våra brittiska varurelationer. England har icke blott i fråga om kolexporten berett oss en överraskning, utan England har över huvud taget visat en leveransförmåga, som knappast någon i detta land trodde vara möjlig i december då förhandlingarna pågingo. Vi ha därför från den brittiska marknaden kunnat erhålla betydande varumängder, och om jag skall gå in på frågan om hur ställningen mellan export och import i fråga om det svensk-brittiska varuutbytet för ögonblicket är, tjänar det ingenting till att göra någon hemlighet av att det icke råder någon jämvikt. Balansen slår dock inte så snett som för fyra veckor sedan, ty tack vare att trävaruskeppningarna kommit i gång och således den säsongmässiga svenska träexporten till England, som är den stora posten i vår handel med England, nu har kommit i gång, utjämnas balansen mer och mer, men det vore felaktigt att tro, att vi under loppet av 1948 skulle kunna komma upp till en fullständig balans i vårt varuutbyte med Storbritannien. Anledningen till att jag måste göra kammaren beredd på detta är att den brittiska marknaden har visat en på för oss viktiga områden större leveranskraft än vad man förutsåg. Kålet är ett exempel. De kolleveranser, som engelsmännen, om jag så får säga, angenämt överraskat oss med, betyda i vår betalningsbalans för i år cirka 80 å 90 miljoner kronor. Det är alltså en post, som inte var förutsedd, då vi förhandlade i vintras. Å andra sidan ha de brittiska inköpen — och det är egentligen den mindre rosiga sidan av bilden — hittills icke kommit i nivå med vad man trodde sig kunna förutse och beräkna i december 1947. Därför äro vi ivrigt engagerade i att försöka få till stånd en ökning av de brittiska inköpen på den svenska marknaden under årets senare hälft. Vi ha inför brittiska myndigheter

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

framlagt en lista på sådana varor som vi skulle kunna presteras under andra halvåret i år, och det är min förhoppning att de förhandlingar, som vi nu föra med engelsmännen, skola leda till att ökade exportmöjligheter komma att stå till buds på den brittiska marknaden.

I detta sammanhang spela naturligtvis också de s. k. sterlingländerna utanför moderlandet en stor roll. När det gäller dem ha vi haft vissa svårigheter, som nog emellertid under senare tid blivit mindre, och det förefaller nu som om utvecklingen där skulle ge oss större möjligheter för export, naturligtvis med en förstärkning av utjämnningstendensen som följd.

Vi ha som bekant ganska stora pundtillgodohavanden infrusna i England. De uppgå, om man skall räkna ända i botten, till ungefär 25 miljoner pund. Jag skall inte här närmare belysa betalningsavtalens konstruktion — det tjänar inte mycket till — men låt mig säga att även om det skulle bli möjligt att mera fritt utnyttja de infrusna pundtillgodohavandena, som i själva verket utgöra en svensk kredit till Storbritannien, är jag för min del mycket angelägen om och vill så långt det är mig möjligt eftersträva att vi icke utnyttja dessa tillgodohavanden annat än i den begränsade omfattning det blir nödvändigt för att tillföra den svenska marknaden försörjningsviktiga, för industrien viktiga förbrukningsartiklar under år 1948. Ty, i den vanskliga värld vi leva i, där den internationella handelspolitiska och valutasituationen ändrar sig nästan från vecka till vecka, för att inte säga från dag till dag, måste man vara beredd på att låget kan komma att bli sämre än det är i dag. Därför anser jag det vara klokt att man vidtar alla de åtgärder som äro möjliga för att behålla och bevara de reserver, som ännu stå till vårt förfogande, så att vi under ett möjligen sämre år 1949 inte skola ha uttömt våra resurser.

Jag tror mig härmed, herr talman, i det väsentliga ha svarat på de frågor som herr Domö framställde, i varje fall de frågor jag hann anteckna. Då herr

Domö slutligen fäster uppmärksamheten vid att den faktiska importen under årets fem första månader varit mycket hög, men samtidigt uraktlåter att omtala den i varje fall procentuellt sett mycket starkare ökningen av exporten under denna tid, anser jag mig skyldig att därtill foga den kommentaren, att den import under de fem första månaderna av år 1948, som vi nu kunna statistiskt studera, i mycket stor utsträckning utgör en eftersläpning av den import, som vi på grund av olika avtalsutfästelser haft att fullgöra men som inte kommit in över tullgränsen förrän under innevarande år. Siffrorna för importen och exporten under årets fem första månader ge därför ingen riktig avspegling av de ansträngningar att rätta till vår utrikeshandel, som faktiskt göras från myndigheternas sida.

Det är emellertid nödvändigt att vi inte bara visa all möjlig återhållsamhet i vår import, utan också göra vad som över huvud taget kan göras för att öka exporten. Därvidlag står det för mig alldeles klart, att vi här hemma måste dra åt svångremmen betydligt kraftigare än hittills. En mängd av de varor, som nu tagas i anspråk för investeringsändamål, måste vi helt enkelt försöka att, med ganska hård hand, ställa till förfogande för utländsmarknaderna. Vi måste försöka komma ifrån den föreställning, som alltför länge har dröjt sig kvar hos nästan alla svenskar, att det framför allt gäller att av vår inhemska produktion tillgodose våra egna behov. Vi ha inte råd med det. Vi måste skära ned investeringarna i, jag skulle tro, högre grad än vi hittills gjort, och vi måste med uppförande av i och för sig ganska befogade och berättigade önskemål i fråga om bekvämligheter och livsföring ställa till förfogande för utländska köpare produkter av svensk industri, som vi nu i alltför stor utsträckning anse oss ha råd med att själva konsumera.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Det läge, som statsrådet nu med realistisk uppriktighet har tecknat, är ju allvarligt nog. Jag återvänder

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

emellertid till utskottets utlåtande och den situation, som där finns avtecknad.

Det finns en motsättning i bankoutskottets utlåtande, men vari den består är det faktiskt inte så lätt att försöka klargöra. Högern har avgivit en reservation, och därav skulle man väl kunna sluta sig till att de andra partierna äro ense och att högern intar en ensamställning. Men högern har ju inte föreslagit några positiva åtgärder, som inte också kunna inordnas i utskottets utlåtande.

Det är intressant att konstatera den enade fronten mot högern. När man läser tidningarna, särskilt folkpartiets, får man ju ofta den föreställningen att den socialdemokratiska regeringen är den stora syndaren, som har fördärvat penningväsendet och gjort den ekonomiska situationen så svår som den i dag är. Här visar det sig, att socialdemokraterna och mellanpartierna ha precis samma uppfattning i de ekonomiska frågorna och att högern, när den reserverar sig, faktiskt inte har några positiva åtgärder att föreslå. Högerreservanternas trycka litet starkare på vissa saker, men de göra det inte så starkt att man får någon verkligt klar uppfattning om hur de tänka sig att det alternativ till regeringens förslag skall se ut, som herr Domö talade om och som högern skulle ha i bakfickan.

Vad som ligger bakom högerns reservation är kanske dess inställning i räntefrågan. Men i högerreservationen säges det faktiskt inte så mycket om räntan. Den enda passus, där det förekommer en antydning om räntan, är när högerreservanternas tala om riksbankens obligationsköp och säga, att dessa köp omedelbart böra upphöra, »även om denna åtgärd skulle medföra någon återverkan på räntan». Läggs märke till att högerreservanternas tydligen mena, att bara »någon liten höjning» skulle bli följden av att riksbanken slutar köpa obligationer.

I pressen, även i folkpartiets stora tidningar, har man gjort gällande att det är socialdemokraterna och framför allt regeringen som genom sin doktrinära inställning i fråga om räntan ha fördärvat penningväsendet. Nu visar det

sig, att folkpartiet och bondeförbundet äro lika doktrinära och att högern inte har mod att tala om precis hur den vill ha det utan trycker i vassen. Jag förstår att det där är valpolitik. Förut har högern talat mera uppriktigt om räntan och inte varit rädd för att erkänna att den vill genomföra inte bara »någon liten» räntehöjning, utan en verkligt genomgripande räntestegring, som kan lösa de ekonomiska problemen, avskaffa inflationen o. s. v. I det gamla näringsprogrammet, som fanns för några år sedan men som nu tycks vara bortglömt, påyrkades en sådan räntehöjning som skulle lösa alla de svåra ekonomiska problemen, begränsningen av investeringarna o. s. v. Om man skulle vilja gå den vägen, tror jag för min del att två procents höjning av räntan skulle vara det minsta man kunde låta sig nöja med.

Högern vill tydligen inte gå den vägen, utan förkastar näringarnas program, som de ledande disponenterna, fabrikörerna och grosshandlarna enat sig om och anse vara den rätta kungsvägen fram till det mål man vill uppnå. Detta gör högern en konst i och inskränker sig till att yrka på åtgärder, som möjligtvis skulle kunna åstadkomma »någon» höjning av räntan.

Det är möjligt att högern syftar längre, att den genom de åtgärder den förordar — de äro ju inte många — vill komma fram till en kraftigare höjning av räntnivån i landet. Men högern vill i alla fall inte tala om det nu i valrörelsen. Den vill inte bekänna kort, utan talar om andra ting. Jag tycker att detta verkar ungefär som att vilja och inte kunna.

Också utskottsmajoriteten har framhållit de oförmånliga verkningarna av obligationsköpen. För egen del har jag inte alls varit doktrinär i fråga om räntan. Jag tvekar inte att deklarerera att jag anser, att om riksbanken i tid hade höjt räntan en halv procent, hade den inte behövt köpa så mycket obligationer och pumpa ut så mycket pengar i marknaden. Åtskilligt som nu är snedvridet hade då varit i sin ordning. I alla fall är jag osäker om huruvida en räntehöjning i dag verkligen skulle vara av betydelse.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

Då man har kämpat så länge och gjort så stora offer som här har skett och slutligen kommit fram till den punkt, där resultatet skulle kunna inkasseras, är jag osäker på om det inte skulle vara en dålig affär att ge efter i sista stund, då man verkligen skulle kunna vinna det mål man har uppställt.

I utskottet ha högerrepresentanterna givit uttryck åt den uppfattningen, att det skulle vara en väsentlig styrka om alla grupper kunde enas om en enhetlig politik. Jag svarade på detta ungefär följande: »Vi andra partier, socialdemokraterna, bondeförbundet och folkpartiet, äro ju fullständigt ense om dessa ting. Det är mycket enkelt att få till stånd en allmän enighet genom att högern ansluter sig till vår linje.» Nej, det ville herrar Wiberg och Nordenson inte vara med om. De skulle ha en reservation, och det deklarerade de långt innan utskottet hade utformat sitt betänkande, så att de kunde veta hur det skulle se ut.

Jag trodde att högern säkert hade något kolumbiägg att komma med, men jag måste säga att när jag fick se högerreservationen blev det en spänd förväntans upplösning i intet. Jag har för min del inte kunnat upptäcka något kolumbiägg i högerreservationen. Där finns det bara stora ord och vackra löften och antydningar om att högern vet allting så mycket bättre än andra partier, men man märker en utpräglad rädsla för att verkligen beskriva de där snilleblixterna, som högern anser sig sitta inne med.

Högerreservationen säger, att vi skola tillgripa medel som ge ett ögonblickligt resultat. Jag trodde att man skulle få se några exempel på dessa medel, men det finns inte ett enda sådant medel anvisat, åtminstone inte i högerreservationen, och herr Domö har för sin del inte, om jag hörde honom rätt, kunnat fylla denna lucka. I fråga om det enda som skulle kunna ge något resultat, nämligen en räntehöjning, gör man som sagt bara dunkla antydningar om att man kan vara med på någonting, men mera vill man inte säga.

Herr Domö pekade på att man i Schweiz har uppnått samförstånd i frå-

ga om den ekonomiska politiken och att man där har ett s. k. stabiliseringsutskott. Det är ju bra. Men när regeringen i fjol erbjöd de andra partierna att från början till slutet vara med om behandlingen av budgetfrågorna och alla andra spörsmål av ekonomisk innebörd, sade dessa partier ett blekt nej. De ville inte vara med om det, ty det skulle betyda att de bundo sig. Därför har jag svårt att förstå, hur ett sådant stabiliseringsutskott hade kunnat vara en bättre lösning, ty också där hade väl regeringen haft möjlighet att binda herrarna och damerna.

För övrigt ha vi ju våra egna vanor här i landet. Regeringen har trätt i kontakt med de ekonomiska organisationerna och kommit till resultat, som också herr Domö ansett sig kunna beteckna såsom goda. Jag tror inte vi ha någon anledning att kopiera utlandet. Kunna vi lösa våra frågor på vårt sätt och med våra metoder — som ju betingas av det nationella psyket — tror jag att det kan vara lika bra. Ibland kan det också vara bra att inte handla i otid.

Herr Domö talade om rundabordskonferenser, som han tydligen menade skulle ha kunnat ge lysande resultat. Våra förhandlingar i fjol voro ju en sorts rundabordskonferens, fastän de hade begränsats till de politiska partierna, medan de ekonomiska organisationerna inte voro med. Men när dessa politiska konferenser blevo ett sådant fiasko, varför skulle man då vara säker på att Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen hade kommit till ett positivt resultat, om de träffats vid förhandlingsbordet? Det är min fasta övertygelse, att en rundabordskonferens i fjol inte skulle ha lyckats, men det är möjligt, att den kan lyckas nu. För övrigt har regeringen varit i kontakt med båda organisationerna och sökt påverka dem.

Jag vill bara fråga herr Domö: Hur skulle det ha varit, om vi i stället haft en högerregering här i landet? Är det någon som tror, att den skulle ha lyckats åstadkomma mera positiva och lyckosamma resultat? Jag tror det i alla

fall inte. Jag är tvärtom livligt övertygad om att det under nu rådande förhållanden skulle ha blivit en fullständig katastrof, om vi hade haft en högerregering.

Herr Domö hade många frågor att ställa till statsministern, som denne själv må besvara. Men några uppslag till lösning av alla de svåra frågorna hade herr Domö inte att komma med. Han förordade inga medel för att åstadkomma en lösning av de svåra problemen. Om man inte gör det, tycker jag åtminstone inte att man skall tala så högt. Här är det ju inte fråga om att den ena vet så mycket, som den andra inte vet, utan här gäller det att vädra olika ståndpunkter och verkligen ställa dem mot varandra. Har man allvarliga avsikter med sin uppfattning i de ekonomiska frågorna, så sluter man upp i arbetet på de aktuella åtgärderna och söker komplettera dem, i den mån man har någon sakkunskap.

Herr Domö talade om regeringens politik som avvaktandets politik. Men regeringen är ju den enda som har haft några positiva uppslag att komma med. Jag kan inte upptäcka, att högerns reservation eller herr Domös tal i dag ge några verkliga anvisningar om ytterligare åtgärder. Herr Domö talade om sitt och reservanternas program som ett alternativ till regeringens avvaktande politik. Vad han sade innebar, att man efter en tid av umbäranden skulle få det så mycket bättre sedan, om man följde högerns linje. Ja, högern inbillar sig att den har ett program, men jag har inte upptäckt något sådant. I stort sett uttrycker reservationen samma tankar som utskottsutlåtandet, bara kanske på ett brutalare sätt. Några verkliga förslag till speciella åtgärder har man däremot inte kommit med.

Jag kan inte finna annat än att högerns ståndpunkt är rent politisk. Och numera frågar jag mig själv, om den inte strängt tager mera är riktad mot folkpartiet än mot den socialdemokratiska regeringen. Man har ju under de senaste månaderna kunnat märka en förändring av högerpolitiken i riktning

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

mot större energi. Högern har tagit allihanda initiativ, om också inte i handling så åtminstone i ord. Jag har inte kunnat tolka dessa åtgärder på annat sätt än som en uppslutning mot folkpartiet, som ju enligt gjorda gallupkalkyler har hotat att ta hand om högerns väljare. Jag skulle tro att högern inte har så stora förhoppningar om att kunna överta också våra väljare, och därför har jag uppfattat många åtgärder från högerns sida, däribland också högerreservationen till detta utlåtande, som en attack mot folkpartiet. Högern vill genom sitt markerade ensamstående inbilla landet, att här kommer den som vet någonting och har någonting att föreslå. Men som jag påpekat är det inte mycket högern har att föreslå. Jag tror det var herr Domö som använde uttrycket: Vad är sanning? Ja, inte finns sanningen i högerreservationen, och inte har den framträtt med någon lysande klarhet i herr Domös tal här i dag.

Högern säger också i sin reservation, att det är nödvändigt att återställa förtroendet till den svenska valutan och den svenska politiken. Jag tycker att det är riktigt. Högern kunde ju ha bidragit till återställandet av detta förtroende genom att låta bli att reservera sig. Hade högern anslutit sig till de andra partierna, skulle utlandet och inlandet ha fått en bestämd uppfattning, att nu stå svenskarna ense, nu vilja de göra någonting och bilda front mot de krafter, som fördärva valutan. Men det har inte högern velat vara med om.

Man frågar sig då vem det är som undergräver förtroendet. Jag vill inte precis peka på högern, men när missförstånd beträffande den svenska viljan till en positiv ekonomisk politik förekomma i utlandet, kunna de i nästan samtliga fall föras tillbaka till yttranden som fällts inom landet. Då man i utlandet, i Amerika och England, tvivlar på den goda viljan hos vår regering, tror jag att man i regel har svenska tidningsuttalanden att falla tillbaka på och att man stöder sig på den politiska agitationen inom landet och olika de-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

magogiska utläggningar av regeringens åtgärder och avsikter. I amerikanska tidningar kan man ibland se uttryck för den uppfattningen, att den svenska regeringen inte vill ta några allvarliga steg för att hejda den lavin, som är i rörelse. Nu visar det sig ju i alla fall, att alla partier utom högern äro ense om de medel vi böra använda.

Pudelns kärna är nog, att det finns en del människor som anse sig veta allting så mycket bättre än andra och att det finns någon part, som anser sig sitta inne med salighetsmedlen. Jag tror att ögonblicket för självbesinning i fråga om vår ekonomiska politik nu är inne. Vad vi behöva är inte sådana stora ord och vackra löften, som förekomma i högerreservationen. Vi behöva en objektiv prövning av läget och de medel som vi kunna använda. Det kan inte råda någon tvekan om att läget är kritiskt. Det behövs samling kring de allvarliga åtgärder, som kunna rekommenderas och vidtagas. Men det är inte samling, när en part framträder och presenterar sig som innehavare av all sakkunskap, såsom den som vet allting så mycket bättre, såsom den där underbara tillverkaren av lika underbara dekokter, som göra människorna friska och livet sunt bara genom att finnas till.

Det är klart att situationen här kommer att återspeglas i valrörelsen. Det är inte så som man förut har trott, att en borgerlig front står mot den socialdemokratiska regeringen, utan det är en höger som står mot hela det övriga borgerliga och socialdemokratiska samhället, en höger som inbillar sig att den vet allting så mycket bättre än andra, men som enständigt vägrar att stödja de positiva och skarpt fixerade förslag till åtgärder, som framläggas framför allt av regeringen men också från andra håll, åtgärder till vilka högern i verkligheten, att döma både av herr Domös tal och högerreservanternas linje, inte har några alternativ.

Herr NORDENSON: Herr talman! Herr andre vice talmannens anförande ger anledning till en hel del reflexioner från

min sida, men innan jag går in på dem skall jag be att få med några ord beröra det utlåtande, som här ligger på riksdagens bord, sådant det är utformat av utskottsmajoriteten.

Utskottsmajoriteten börjar med att ge en skildring av vårt läge och konstaterar, att det råder en efterfrågan för investering och konsumtion, som är större än tillgångarna, att investeringsviljan överstiger resurserna, att konsumtionsköpkraften har ökat, att valutaläget är försämrat, att importen är försvårad, att exporten är i sjunkande och att en tendens förefinns till fallande priser. Det läge, vari vi befinna oss, är således alldeles korrekt redovisat, men om jag ser på den bild, som här har målats, kan jag inte undgå ett intryck av att utskottsmajoriteten har målat med synnerligen mjuka och svaga pastellfärger. Det är en ganska stillsam bild av läget, som ges, och när man drar slutsatserna, gör man det också med en lätt hand. Man konstaterar, att »möjligheten att öka vår konsumtionsstandard bedömts alltför optimistiskt» och att »ansträngningarna få inriktas på att bevara de vunna resultaten». Vidare framhålles, att balansrubbningsen är att anse som en inkomstinflation och att det framför allt gäller att stabilisera löner och priser. Även när det gäller övriga åtgärder, såsom investeringsbegränsning, reglering av kreditmarknaden, sterilisering och utökning av sparandet anges såsom mål »en begränsning av köpkraftsöverskottet», vilket innebär, att man skall hindra köpkraften att gå över den nivå, som redan nåtts. Beträffande överbalanseringen krävs, att den göres så stor, att den statliga finanspolitiken icke bidrager att förstärka inflationen.

Den genomgående grundtonen och ledmotivet i majoritetens uttalande är sålunda att vi skola söka bibehålla det nuvarande läget i fråga om löner, priser och köpkraft etc. Intrycket måste bli, att om vi bara låsa oss fast i nuvarande läge, blir allting bra, och alla problem lösa sig.

Denna skildring är anmärkningsvärd i belysning av det material, som utskot-

tet har haft till sitt förfogande, vilket utgöres av riksbanksfullmäktiges skrivelser, konjunkturinstitutets sista rapport i samband med uppgörandet av nationalbudgeten och framför allt riksbankschefens och handelskommissionens föredragningar. De ha givit oss ett mycket allvarligt och nedslående material att bygga vårt ställningstagande på, och man hade kunnat vänta sig en vida starkare reaktion från majoritetens sida.

Jag har roat mig med att läsa de uttalanden, som majoriteten i bankutskottet utformat några år tillbaka, och det har slagit mig, hur pass försiktigt man skildrat läget vid olika tillfällen. Ännu så sent som i februari säger man, att det inte finns någon marginal för att öka vårt välbefinnande. Nu har man kommit dit, att vi inte skola göra anspråk på mera än att bevara vårt välbefinnande. Det uttalande, som majoriteten här gjort, tycker jag hade varit på sin plats redan i februari, och går man tillbaka i tiden, kan man säga, att utskottets uttalanden till sin anda äro så pass försiktiga och milda, att de varje gång ge uttryck för en situation, som rådde ett år tidigare. Med den takt, som utskottsmajoriteten tillämpar, när det gäller att registrera händelseutvecklingen, ha vi anledning att förmoda, att utskottet nästa år kommer att skriva ett riktigt bra uttalande, beträffande dagens situation. Utskottets inställning präglas av en betänklig eftersläpning.

De medel, som nu rekommenderas av majoriteten, äro pris- och lönestabilisering, nedskärning av investeringsverksamheten, kreditrestriktioner, sterilisering, ökat sparande, överbalansering av såväl drift- som kapitalbudgeten, fortsatta obligationsköp, för att hindra räntehöjning, samt ingen omsättningskatt. Den reflexion, som man närmast gör inför denna uppräkningslista, är att de åtgärder, som rekommenderas, i själva verket redan i princip äro godtagna och igångsatta. Vi ha ju i dagarna fått ett besked om att finansministern har försökt åstadkomma ett pris- och lönestopp. Man har en känsla av att utskottsmajoriteten godvilligt har hörsammat en uppmaning

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

från vår ekonomiske diktator, av samma natur som en annan ekonomisk diktator en gång sände ut: »I herredagsmännen icke så fort, det göras skall är allredan gjort.»

Efter denna karakteristik av utskottsmajoritetens utlåtande och rekommendationer skall jag övergå till att redogöra för reservanternas linje och har då anledning att göra några reflexioner i anslutning till herr andre vice talmannens anförande. Jag beklagar bara, att han har funnit anledning att försvinna ur salen.

Jag frågar mig, om herr andre vice talmannen verkligen gör anspråk på att bli tagen på allvar i fråga om vad han här har yttrat. Han har inte funnit någon skillnad mellan reservanternas och utskottets uttalanden, och han förvånade sig över reservationen. Nu är det så, att vi i utskottet få kämpa en hård kamp för att få några verkliga överläggningar i dessa frågor och för att få de föredragningar, vi anse nödvändiga. Vi ha motiverat dessa krav med att de kanske skulle göra det möjligt att nå en enig uppfattning, men då har vår ordförande vid några tillfällen svarat: »Det tjänar ingenting till, ty herrarna reservera sig i alla fall!» När vi sålunda äro benägna att försöka komma till ett enigt uttalande, anses det vara så värdelöst, att vi knappast få möjlighet att framföra våra synpunkter. Så förhåller det sig med reservationens tillkomst.

När herr andre vice talmannen säger, att det inte är någon skillnad i fråga om utskottets och reservanternas linje, måste jag fråga, hur han läser innantill. Vi ha dock sagt ifrån, att det måste bli slut med obligationsköpen och att vi äro beredda att ta en räntestegring, under det att utskottet uttryckligen har sagt, att det inte får bli någon räntestegring. Vi ha också sagt, att frågan om ett återinförande av en omsättningskatt bör tas upp till diskussion. Från majoritetens sida har kategoriskt deklarerats, att någon allmän omsättningskatt inte får komma i fråga. Hur dessa ståndpunkter skola kunna förenas är för mig ofattbart. Där stå ju åsikter klart emot var-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

andra. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att denna reservation dock ute i landet väckt en så pass stark reaktion, att t. o. m. en folkpartistisk tidning uttalat, att här har nu äntligen kommit ett annat program än regeringens.

Jag måste fråga mig: har herr andre vice talmannen läst reservationen? Herr andre vice talmannens tillvägagångssätt är ett typiskt exempel på den taktik, som tillämpas på socialdemokratiskt håll. Man ropar: här finns inget alternativ. Så lägga vi fram våra synpunkter, och då förklaras det ögonblickligen: det kunna vi inte gå med på, det är politiskt omöjligt. Och sedan konstaterar man, att det inte existerar något alternativ från vår sida. Men ett alternativ eller ett förslag kan väl existera i alla fall, även om herr andre vice talmannen från sin höga position inte gillar det. Detta är ett genomgående drag, när man resonerar med representanter för socialdemokratien. Herr andre vice talmannen är inte ensam om denna attityd. Statsministern och även andra medlemmar av regeringen ha gång på gång sagt, att det saknas alternativ från det borgerliga hållet. På många punkter är det inte möjligt att framlägga i detalj utformade förslag, utan man får nöja sig med att säga, att den och den saken bör tas under övervägande. Men dylika framställningar avfärdas kategoriskt, och man ropar fortfarande efter alternativ. Då näringslivsorganisationerna på våren 1947 framlade sina önskemål, kom omedelbart svar från regeringen, att det var omöjligt att ta upp något enda av de framställda önskemålen, och omedelbart därefter var man färdig deklarerat att det inte existerade några alternativ till regeringens politik. Denna taktik från regeringens sida för att nedvärdera motparten anser jag inte vara lojal, och jag inlägger en bestämd protest emot den.

Jag skall nu gå tillbaka till utskotts-majoritetens uttalanden och ange, vari skillnaden ligger mellan utskottets ståndpunkt och vår.

Vad majoriteten strävar efter är att göra det nuvarande läget bestående och

se till att det inte försämras. Men därmed är enligt vår mening inte problemet löst. Köpkraftsöverskottet är kvar och utgör ett tryck på marknaden, som kommer att tvinga fram ytterligare besvärliga regleringar. Ett någorlunda fritt pulserande näringsliv är uteslutet. Vi måste exempelvis fråga oss, hur den svåra situation, som uppstått i fråga om utrikeshandeln, kommer att utveckla sig. Vi kunna en tid klara oss genom att töra på våra lager, men sedan komma mycket stora svårigheter att uppstå när det gäller att uppehålla vår produktion. För vår industri och vårt jordbruk nödvändiga materiel och råvaror komma att saknas. Följden blir, trots stabilitet i övrigt, en minskad tillgång på varor och därmed en ökad spänning mellan köpkraft och varutillgång. Även om vi åstadkomma en stabilisering på löne- och prisfronten och genomföra övriga föreslagna åtgärder, kommer läget att bli sämre och sämre med en sänkt levnadsstandard såsom påföljd. Vi få icke tillbaka en sådan ekonomisk rörelsefrihet, att vi verkligen på allvar kunna bygga upp vårt välstånd igen.

Det läge, i vilket vi nu befinna oss, kan beskrivas sålunda. Den ekonomiska statskarossen har sladdat ned för dikeskanten och har hamnat i sumpmarker. De åtgärder, som nu rekommenderas av majoriteten, äro ägnade att delvis undanröja de krafter, som kunna dra oss längre ut på djupet, och dem vilja vi från vår sida givetvis medverka till. Men andra föreslagna stabiliseringsåtgärder anse vi i nuvarande läge betyda, att man slår till bromsarna på kärran, så att det inte finns någon möjlighet att komma ut ur den prekära situationen. Nu säger man, att läget inte skall bli sämre. Jo, det blir sämre, ty ha vi inte fast mark under oss, komma vi att sjunka djupare och djupare ner i dyn.

Den enda möjligheten att komma ut ur det nuvarande läget är att försöka eliminera det stora köpkraftsöverskott, som existerar och som utgör ett hinder för tillfrisknande. Därigenom skulle vi få fast mark under kärran och småningom kunna få upp den på slät väg.

Jag vill emellertid uttryckligen framhålla, att om jag är pessimistisk i fråga om vårt läge för ögonblicket och om framtiden i den mån vi icke vidtaga mera omfattande åtgärder, är jag mycket optimistisk i fråga om framtidsutsikterna, om vi en gång ha åstadkommit en vändning. Jag tror att det svenska näringslivet i alla dess olika former i stort sett är sunt och livskraftigt. Om vi kunna bemästra svårigheterna nu, så att vi åstadkomma balans mellan tillgång och efterfrågan, ha vi säkerligen stora möjligheter att åter bygga upp och förkovra vårt välstånd.

Vi anse således — och det är däri vi reservanter skilja oss från utskottsmajoriteten — att det sannolikt är nödvändigt att vidtaga åtgärder som inkräkta på det nuvarande välståndet. Vi måste göra uppoffringar, så att vi komma till en punkt, från vilken det är möjligt att åter klättra upp. Jag skulle här vilja använda ett franskt uttryck, att man måste retirera för att kunna ta ett språng framåt.

Till belysande av den situation, vari vi befinna oss, vill jag referera vad professor Lundberg, regeringens specielle ekonomiske expert, nyligen uttalat. I ett föredrag i Uppsala framhöll han, att det finns två aspekter på de inflationsdrivande krafterna. En del peka på prislönespiralen och framhålla att genom prisstegringarna framkallas lönestegringar, som i sin tur påverka priserna uppåt. Däri ligger själva incitamentet till inflation, och från denna utgångspunkt kommer man fram till slutsatsen, att en hård prispolitik, eventuellt med subventioner för att hålla kostnaderna nere, en hård vinstbeskattning, kreditåtstramningar och sterilisering äro de åtgärder som bära vidtagas. Andra åter anse, att köpkraftsöverskottet är det ondas rot. Motåtgärder bli då i främsta rummet penningpolitiska medel, såsom ett upphörande av obligationsköpen, eventuellt med åtföljande räntestegring, stark överbalansering, åstadkommen på det ena eller andra sättet, det må vara genom sparande eller genom skatter, närmast då en omsättningskatt. En viss prisstegring

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

accepteras därvid såsom botemedel och godtages såsom en faktor att begränsa efterfrågan.

Den ekonomiska politikens svårighet är, menar professor Lundberg, att dessa olika slags åtgärder motverka varandra. Om man går den ena vägen, får man ogynnsamma verkningar utifrån det andra betraktelsesättet. Professor Lundberg anser nu, att ingen av dessa vägar ensam leder till målet, utan de olika åtgärderna måste kombineras och avvägas mot varandra. Han betecknar en kombinerad linje såsom en avvägning mellan kortsiktiga socialpolitiska synpunkter att kvarhålla levnadsstandarden och den mera långsiktiga linjen, som syftar till en friare ekonomi, men framför allt till en naturlig balans mellan tillgång och efterfrågan. Båda dessa vägar ha således skäl för sig och skäl mot sig. Regeringen har nu valt att ensidigt följa den ena linjen med priser och löner såsom de dominerande faktorerna, och den har tillgripit de medel, som följa härav, men undvikit generella penningpolitiska medel som tillhöra den andra linjen.

Jag vill inte förneka, att när vi ha utformat vår reservation ha vi tagit starkt intryck av professor Lundbergs synpunkt, att man bör försöka kombinera de båda vägar, som stå till buds. Vi ha alldeles klart för oss nödvändigheten att försöka bryta prislönespiralen, men vi anse det samtidigt nödvändigt att skärpa ner köpkraften. Den första åtgärd, som därvid framstår som nödvändig, är att obligationsköpen skola upphöra. Vid vårt ställningstagande ha vi fäst stort avseende vid att den för riksbankspolitiken främst ansvarige, riksbankschefen, numera kommit fram till en bestämt restriktiv ståndpunkt i denna fråga. Han räknar med ett kursfall på obligationerna om stödköpen upphöra, men det är inte därför säkert, att man skall behöva vidtaga några större räntehöjningar i övrigt. Även härvidlag föreligger en skillnad mellan den ståndpunkt, som vi intaga, och den som herr andre vice talmannen tillskriver oss. Han gör gällande, att vi begära stora och kraftiga rän-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

testegringar. Det är fullständigt felaktigt. Varje gång jag har yttrat mig i denna fråga har jag sagt, att jag inte tror på nyttan i nuvarande ögonblick av någon stark räntestegring. Jag anser det nödvändigt att upphöra med obligationsköpen och att ta den därav följande förändringen på räntemarknaden, vilken jag emellertid inte tror blir särskilt stor, kanske en halv procent. Men vi äro mycket bestämda, när det gäller kravet på obligationsköpens upphörande, därför att de motverka alla andra saneringsåtgärder och därigenom utgöra en kraftskada på hela vårt ekonomiska liv. Sterilisering av bolagens vinstmedel vidtogs för att uppsuga vinstmedel ur marknaden, som eljest kunde väntas gå till investering, men effekten elimineras i hög grad genom att riksbanken fortsätter att låta medel strömma ut i marknaden.

Första lagutskottet, som behandlade propositionen rörande denna sterilisering, har också uttryckligen reagerat på denna punkt och sagt, att »den föreslagna steriliseringen icke kan få ifrågasättande penningpolitiska effekt, med mindre de å spärkonto insatta medlen verkligen tagas ur marknaden och icke från den sedelutgivande banken». Det är en illustration till det orimliga i att fortsätta med dessa obligationsköp.

Vad överbalanseringen beträffar är det intressant att konstatera, att professor Lundberg anser, att den bör åvägbringas genom en allmän omsättningsskatt. Det kan också vara intressant att ta del av vad som på denna punkt sägs av en annan av regeringens experter, professor Lindahl. Han har nyligen i ett föredrag i Uppsala förklarat, att enda utvägen att fylla inflationsgapet är att pålägga nya skatter och att använda inflytande medel till inlösen av obligationer och skattkammarväxlar från riksgäldskontorets sida. Skatterna måste ordnas så att de i minsta möjliga grad minska de enskildas sparande. De måste läggas på konsumtionen och lämpligen ges formen av omsättningsskatt. — Jag ber att för undvikande av missförstånd, herr andre vice talman, få understryka,

att jag nu citerar vad professor Lindahl har sagt och att det är professor Lindahl som kräver dessa saker och inte jag. — De svåra olägenheterna av en sådan skatt för små inkomsttagare och barnrika familjer, säger professor Lindahl vidare, böra lösas subventionsvägen. Med en femprocentig allmän omsättningsskatt beräknar han att man skall få in 900 miljoner kronor. Efter avdrag av 250 miljoner kronor, som gå till subventioner, får han en behållning av 650 miljoner kronor.

Det märkliga är att den nationalekonomiska sakkunskapen, som sannerligen inte utmärker sig för likriktning i sina ståndpunkter, i dessa frågor tycks vara enig.

En tredje av regeringens många nationalekonomiska sakkunniga, herr Cederwall, har i ett föredrag nyligen yttrat sig sålunda: »En allmän omsättningsskatt tror jag varena nationalekonom, som inte råkar vara partiledare, betraktar nära nog som en självskriven åtgärd.»

Det är inför dessa uttalanden som vi inom minoriteten befästs i vår tro, att ett begagnande av en kombination av de olika medlen borde leda till målet. Vi ha inte tagit någon definitiv ställning till detta spörsmål, därför att problemet är så pass komplicerat, men vi ha sagt ifrån, att om man inte genom sparande och därmed jämförliga åtgärder åstadkommer den uppsugning av köpkraft, som är nödvändig, måste man gå den här angivna vägen.

Vi ha vid vårt ställningstagande tagit intryck av vad dessa sakkunniga herrar ha anfört. Det är nämligen inte alla dagar som man har en relativt enig sakkunskap inom nationalekonomien bakom sig. Det kan för övrigt hända, att sakkunskapen står alldeles enig. Det kan ju mycket väl hända, att *vetenskapsmannen* herr Ohlin även har denna ståndpunkt. Det vill jag inte yttra mig om.

Det är självfallet en mycket tung börda, som vi här lägga på svenska folket, och jag vill ingalunda underskatta de nackdelar, som den kan medföra för folket, men jag tror att det kan vara

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

nödvändigt att yrka på åtgärder av det slag, som jag nu här har angivit, trots de svårigheter som de föra med sig.

Herr Ohlin har yttrat sig även på den punkten. Vid ett nationalekonomiskt möte i Uppsala ett par dagar efter herr Lundbergs föredrag yttrade han beträffande omsättningsskatten: »Ingen stor folkgrupp vill gå med på en sådan sänkning av levnadsstandarden. Folk vill inte göra sådana uppoffringar för att få det bra om tio år eller så. Det finns ingen stämning för Churchillparoller: »Blod, svett och tårar.»

Jag måste säga, att här har herr Ohlin målat i lite för starka färger för att karakterisera den åtgärd som man ifrågasatt. Om man vill ha en uppfattning om vad en omsättningsskatt av den art som herr Lindahl har framkastat skulle betyda för de olika inkomsttagarna, kan man gå till den utredning som just professor Lindahl utfört för en del år sedan. Den tidigare tillämpade allmänna omsättningsskatten beräknades av herr Lindahl betunga personer i olika inkomstlagen med följande procentuella belopp: vid 4 000 kronors inkomst skulle denna skatt inklusive varuskatten utkräva 2,7 procent av inkomsten, vid 6 000 kronors inkomst 2,5 procent och vid 10 000 kronors inkomst 2,2 procent. Vid högre inkomster blir belastningen mindre. Härifrån skulle emellertid subventionerna avgå. De måste ju beräknas bli rätt väsentliga för de lägsta inkomsttagarna, och dessa skulle således få en väsentligt mindre belastning än den här angivna. Jag vill ingalunda förringa denna börda. Jag är fullt på det klara med att det är en mycket allvarlig börda, som man här eventuellt skulle komma att lägga på skattedragarna, men nog tycker jag det är litet missvisande att kalla detta för blod, svett och tårar.

Om man nu ställer ett sådant krav, så är det därför att man menar, att om vi vidtaga vissa kraftiga åtgärder, så kunna vi någorlunda hastigt komma ur den nuvarande situationen till ett bättre läge och därifrån vidare utveckla vårt välstånd. Samtidigt skulle vi undvika att glida in i ett permanent reglerings-

samhälle, som med all sannolikhet bleve hårdare och hårdare.

Utskottet har både i år och förra året framhållit, att man måste räkna med vissa uppoffringar från allmänhetens sida och att allmänheten skulle lättare godtaga de mindre tilltalade åtgärder som statsmakterna skulle kunna nödgas vidtaga, om den gjordes underkunnig om vad situationen kräver. Det förefaller mig att detta uttalande blivit fullkomligt platoniskt och att utskottet här har försummat möjligheten att verkligen ge klart besked om vårt läges allvar och framhålla nödvändigheten av att vi underkasta oss uppoffringar. I varje fall borde skildringen av läget ha gjorts kraftigare med hänsyn till de ytterst pessimistiska meddelanden som viingo. Ätminstone borde utskottsmajoritetens utlåtande ha fått litet prägel av det svar som en herre gav, då han blev tillfrågad om hur han mädde: »Jo, tack, det är bättre i dag än det blir i morgon.»

Men det är inte heller tillräckligt att upplysa om läget. Det är angeläget att klargöra, att vi måste underkasta oss uppoffringar och återhållsamhet. Jag måste säga, att jag inte riktigt förstår herr Ohlins attityd på den punkten. Är man övertygad om att en åtgärd behöver vidtagas, så är det väl en plikt för dem som ha den politiska ledningen i sin hand att också ge uttryck åt detta och meddela svenska folket sin ståndpunkt. Om vi skola ha politiska ledare, så böra de väl i Herrans namn också leda folket, och vi ha ingen anledning att vara så oerhört pessimistiska om svenska folkets reaktion. Vi ha dock sett, att under kriget har svenska folket underkastat sig mycket stora offer av både ekonomisk och personlig art. Det är all anledning att tro, att om man här gjorde ett uttalande, om vilket inte bara bankoutskottets medlemmar utan också alla riksdagens demokratiska partier kunde enas, skulle det sannolikt accepteras av svenska folket, även om det innebure vissa krav. Vi ha i dagarna ett litet exempel på att en appell har vunnit genklang. Herr Wigforss har gjort

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

en appell, låt vara blygsam, till löntagare och producenter om återhållsamhet på pris- och lönefronten, och den har ju fått stöd från alla håll.

I samband med den appellen kan jag, herr talman, icke underlåta att göra en liten reflexion. Tanken på ett löne- och prisstopp framkom ju första gången 1942, och 1944 utformade regeringen, bankoutskottet och riksdagen gemensamt ett program på grundval av denna tanke, ett ganska detaljerat program, som accepterades av alla parter. Vi veta alla, att det programmet har brutits sönder och att initiativet till detta togs av herr Wigforss, när han plötsligt efter ett halvår intog en principiellt helt annan ståndpunkt inom lönepolitiken och därmed i själva verket satte i gång den stegring av lönerna som har ägt rum. Han får väl anses vara en av tillskyndarna till att löne- och prisspiralen då kom i gång. Nu har herr Wigforss efter fyra år, som han använt till allehanda nationalekonomiskt experimenterande på den svenska samhällskroppen, kommit fram till att den uppfattning, som han själv proklamerade 1944 och som godtogs av hela den svenska riksdagen, den är den rätta. Man brukar berömma herr Wigforss för hans intellektuella lättrorlighet och hans principfasthet. Jag måste säga, att denna gång har han givit mycket originella bevis på dessa sina egenskaper.

Men det finns även andra skäl till att vi givit en annan betoning åt vårt utlåtande, än vad majoriteten har gjort, och understrukit vikten av att komma till balans mellan köpkraft och varutillgång. Det är det bekymmersamma läget på utrikeshandelns område, som vi fått upplysning om. Vi komma att få alldeles oerhörda svårigheter att få nödiga valutor för de importbehov vi ha, och vi ha ju dessutom ett behov av att bygga upp en valutareserv igen för att kunna driva en friare handelspolitik. Men om vi nu först skola använda valutatan till att försöka åstadkomma detta, om vi vidare skola skaffa de materiella resurser som försvaret kräver och sedan en del försörjningsvaror, som äro

oundgängligen nödvändiga, så är jag rädd att det blir mycket litet över för att skaffa varor för övrig produktion i landet och i varje fall för konsumtion. Vi måste således räkna med en skärpt brist i balansen, och detta kommer att vara till olägenhet även med hänsyn till vår ställning i utlandet. Om vi, låt vara genom besvärliga åtgärder, kunde åstadkomma en bättre balans i vår ekonomi inåt och utåt, så skulle detta ge en gynnsammare reaktion i utlandet och betydligt underlätta våra möjligheter att få ett utländskt lån, vilket onekligen skulle vara en stor lättnad i nuvarande läge.

Det viktigaste skälet för att vi reser vanter gått på andra linjer och krävt en hårdare politik är, att vi anse oss ha kommit i ett så pass bekymmersamt läge, att endast kraftiga och djupgående åtgärder kunna åstadkomma den nödvändiga saneringen, återställa balansen och därmed lägga grunden för en fortsatt gynnsam utveckling.

Det är klart, att man i vårt nuvarande läge icke kan undgå att reflektera över ansvaret för den situation vi ha kommit i. Detta ansvar måste i främsta rummet läggas på regeringen. Den har gjort till sin uppgift att under efterkrigstiden realisera ett visst stelt och dogmatiskt program, och vid realiserandet av detta har man i mycket ringa grad velat ta hänsyn till den utveckling, som har skett, och till verklighetens krav. Regeringen har också tillämpat en krass form av demokrati — jag skulle vilja kalla den för en 51-procentsdemokrati. Man har ansett att majoritetsställningen berättigat att föra en politik med mycket ringa hänsyn till andra parter. Den Wigforsska skattepolitiken bär en sådan klar prägel av majoritetsdiktatur, att den ensam räcker som bevis för det påståendet. Men denna ringa hänsyn har också kommit fram på annat sätt och detta just i det som jag nyss berörde, nämligen det sätt på vilket man möter andra parters förslag och alternativ. Man nonchalerar dem, och sedan förklarar man dem icke existerande; man visar ingen benägenhet att på allvar ta

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

ga upp invändningar och diskutera dem. Man får en stark känsla av att när regeringen inbjuder till överläggningar om samarbete har den mycket ringa förståelse för att den verkligen måste ta hänsyn till den andra parten. Man märker att det egentligen är dess mening, att samarbetet skall grunda sig på att man accepterar regeringens program. 51-procentsdemokratien har så dominerat regeringens tänkande, att dess uppfattning om samarbete närmast betyder ett krav på underkastelse. På den punkten tror jag att det måste ske en ändring. Det resultat som regeringens politik här lett till är så nedslående, att det inte kan få fortgå på detta sätt. Det måste skapas en ny inställning till det demokratiska samarbetet, som utgår från att även andra parter måste behandlas som principiellt jämbördiga.

Jag hoppas att en sådan ändring skall komma till stånd, och jag vill, herr talman, säga att om en sådan ändring sker, tror jag att det finns stora möjligheter att åstadkomma det samarbete, som vår mycket allvarliga belägenhet och våra mycket komplicerade problem nu kräva och som vi enligt min mening förr eller senare måste komma till.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av herrar Wiberg, von Seth och mig avgivna reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Herr Nordenson skulle i sitt anförande klargöra, vari den stora skillnaden mellan högern och de andra partierna bestod. Jag får bekänna, att efter den stora redogörelsen står jag alltjämt lika frågande.

Han pekade på såsom en kardinalpunkt, att riksbanken inte skulle köpa obligationer. Är det verkligen något stort alternativ? Utskottet säger ju på samma punkt, efter det att utskottet talat om att försäkringsbolagen icke skola sälja obligationer: »Dessa åtgärder kunna förväntas medföra, att riksbankens inköp av obligationer komma att nedgå, vilket måste få gynnsamma verkningar ur penningpolitisk synpunkt.»

Utskottet har strängt taget alltså samma uppfattning som högern, och det där om »någon höjning», det kan väl inte vara något stort alternativ. Jag tror det här är fråga om ett missförstånd från herr Nordensons sida.

Bort med köpkraftsoverskottet, det är summan av högerkardemumman i fråga om de ekonomiska problemen. Ja, det vill ju finansministern också! Hans många indirekta skatter, som ha behandlats här, syfta ju till att beskära köpkraftsoverskottet. Jag kan dock inte erinra mig, att högern ställde sig så särskilt välvillig till dessa förslag. I stället vill den ha tillbaka omsättningsskatten. Ja, det är ju den ömma punkten! Kanske finansministern tyckte det var tråkigt, när man måste ta bort den. Det är ju möjligt att den kommer tillbaka en dag, men jag tror inte att detta heller kan framställas som något stort alternativ.

Endast kraftåtgärder hjälpa, säger herr Nordenson. Jag tror det är bättre, om man är ense om de åtgärder man vidtar.

Herr Nordenson klagade till slut över att regeringen inte intresserar sig för de andra parternas ståndpunkt. Jag erinrar mig mycket tydligt, som jag påpekade förut, att regeringen inbjudit de andra partierna till en mycket aktiv medverkan i de ekonomiska problemens handläggning. Herr Nordensons ståndpunkt nu kanske utgör ett erkännande av att högern ångrar, att den inte gick med den gången. Jag tror att om högern verkligen vill ändra sig, så skulle det visserligen kanske inte vara så politiskt betydelsefullt, men i alla fall vara ett tecken på att den sinnesstämning, som ledde till avslaget i fjol, håller på att ge vika. Och då kanske vi också kunna komma till de där kraftåtgärderna, som herr Nordenson talade om.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Jag vill bara beträffande frågan om obligationsköpen framhålla, att det är klart att man kan vidtaga andra åtgärder som kunna ha en gynnsam verkan. Vad fr-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

nansministern försökt är att koppla bort försäljarna av obligationer, vad vi ha krävt är att köparen skall upphöra med sina köp. Det är klart att man i någon mån kan hålla tillbaka försäljningarna, men hur länge kan det ske? Det måste ju vara en tillfällig åtgärd, men en avgörande effekt nås om köparen upphör att köpa.

Till undvikande av missförstånd vill jag tillägga, att det icke är ett totalt upphörande av köpen det gäller, utan en fråga om kursen. Frågan är om den nuvarande kursen skall uppehållas eller sänkas.

Vad det beträffar, att vi skulle ha ändrat ståndpunkt på vårt håll och nu vill gå regeringen till mötes, vill jag betona, att vi hela tiden varit på det klara med att det är önskvärt, att det kommer ett samarbete till stånd. Men vi tycka icke att vi fått röna en tillräcklig hänsyn till våra önskemål, och det är därför försöket har misslyckats. Jag har strukit under, att beredvilligheten finns kvar, om vi finna att en ökad förståelse för andra synpunkter än regeringens kommer till uttryck.

Herr BERGVALL: Herr talman! Dagens debatt är en i en hel serie debatter av liknande slag, och deras likhet sins emellan är kanske en av anledningarna till att intresset från kammarens sida i dag inte har varit påfallande stort.

Ett karakteristiskt drag, som kanske är det sorgligaste i hela saken, är emellertid att varje sådan ekonomisk debatt har måst föras mot en i ekonomiskt avseende mörkare bakgrund än den närmast föregående. Alla de anmärkningar som från regeringens och dess anhängares sida ha riktats mot folkpartiet och för övrigt även mot de övriga oppositionspartierna, nämligen att vi varit överdrivna pessimister, som svartmålat situationen på ett sådant sätt, att vi faktiskt åstadkommit effekter i inflationistisk riktning — för att anknyta till ett uttryck som herr andre vice talmannen en gång använde — ha tyvärr visat sig överdrivna och obefogade. Man kan inte

med någon glädje konstatera, att det är de som företrätt en mer pessimistisk syn på utvecklingen som fått rätt — det kan inte väcka andra känslor än ledsnad och olust — men man måste ta hänsyn till detta som ett faktum, som måste i hög grad påverka hela vårt handlande.

Jag tror att man måste ge bankoutskottets föreliggande betänkande det erkännandet, att det ger en ganska realistisk skildring av det nuvarande mycket tråkiga läget, och jag tror att även herr Nordenson gjorde det, åtminstone i början av sitt anförande. Utskottet konstaterar den bristande balansen i köpkrafts-avseende, trycket uppåt på prisnivån, den fortgående minskningen av varulagren, större lust att investera än som motsvarar de reala resurserna, de besvärligheter som föreligga på valutaområdet m. m. Jag har ett intryck av att bankoutskottet även i tidigare skeden visat en ganska realistisk inställning, när det haft att skildra den ekonomiska situationen, och jag har till och med den uppfattningen, att om regeringen hade *handlat* på det sätt som bankoutskottet *talat*, så skulle situationen i dag ha varit åtskilligt bättre i fråga om den ekonomiska balansen än den faktiskt är.

Herr Åkerbergs yttrande om att kritiken mot regeringen ute i pressen och på andra håll måste förfalla i samma ögonblick, som oppositionen i riksdagen inte står som reservant till bankoutskottets betänkande, tror jag därför inte på något sätt är hållbart. Jag tror som sagt, att hade regeringen handlat som bankoutskottet talat, så hade situationen i dag varit åtskilligt bättre än den är.

Jag skall inte fördjupa mig i differenserna mellan reservationen och utskottsutlåtandet. Jag måste emellertid konstatera, att jag nog tycker att herr Nordenson högst väsentligt överdimensionerat dessa skillnader. Allra mest föreföll han mig överdriva skillnaden, då han i sin senaste replik till herr Åkerberg rörde vid skillnaden mellan att från riksbankens sida vidtagna åtgärder, som inneburo att innehavarna av obligationer högst väsentligt minskade sina obligationsförsäljningar, och reservationens krav på

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

att riksbanken skulle upphöra att köpa obligationer. Realekonomiskt sett måste det väl vara alldeles likgiltigt, om man når effekten genom att säljarna sluta sälja eller genom att köparna sluta köpa.

Jag måste också framhålla, att bägge uttrycken äro överdrivet tillspetsade. Jag tror visst inte, att de vidtagna åtgärderna innebära, att man slutar sälja obligationer, men man kan få en viss minskning i försäljningen, och även det är värdefullt. Jag tror inte heller att herr Nordenson bokstavligen menade, att riksbanken skulle sluta köpa obligationer, utan jag tror han menade att riksbanken skulle köpa obligationer, men till en *lägre kurs*, till vilken utbudet bleve mycket litet.

Jag har således mycket svårt att förstå den oerhörd stora skillnaden på den punkten.

När herr Nordenson sedan rev upp en mycket stor diskussion om omsättnings-skatten, kunde jag ju inte underlåta att gå till reservationen och läsa vad där står. Där står så här: »För att åstadkomma en neutralisering av köpkraftsöverskottet måste även andra medel övervägas. Om det därvid visar sig ofrånkomligt med en ytterligare konsumtionsbeskattning bör denna så utformas, att en otymplig punktbeskattning på för produktionen och distributionen viktiga varor undvikas.»

Det är närmast ett ställningstagande till problemet, om man skall välja en generell omsättningsskatt eller följa linjen med punktbeskattning. Det är ju mera en teknisk diskussion än en realdiskussion, ty jag förmodar att herr Nordenson inte tänker gå bägge vägarna i någon högre grad och alldeles parallellt.

Jag kan alltså inte komma ifrån, att herr Nordenson har överdimensionerat de skiljaktigheter, som här föreligga. Jag tror också, att han och högern måste vara litet försiktiga, när man starkt stryker under, att en överbalansering av budgeten utgör ett medel som bör tillgripas i den föreliggande situationen. Detta understrykes nämligen särskilt starkt i reservationen. Jag har här i

min hand en sammanställning av de ökade anslagskrav, som framställts från högerns sida under denna riksdag. Den slutar på något som ligger mellan 200 och 300 miljoner kronor. Läger jag här till de fall då högern röstat för avslag på skatteförslag som framlagts, får jag inte någon starkare känsla av tyngd i deklarationen, att man skall eftersträva en stor överbalansering av budgeten.

Men allt detta hindrar inte, att jag liksom herr Nordenson finner situationen utomordentligt betänkelig. Jag måste säga, att bankoutskottets beskrivning av den, som i stort sett stämmer med reservanternas beskrivning, i högsta grad bekräftas av de framställningar man får av nationalbudgetsakkunniga. Jag har här framför mig konjunkturinstitutets sista översikt över det ekonomiska läget. Även om detaljsiffrorna kunna diskuteras, är det klart att situationen är sådan, att den förtjänar en mycket hård karakteristik. Det föreligger faktiskt en mycket stor risk för att vi skola få betydande prisstegringar, om vi icke kunna eliminera det nu existerande köpkraftsöverskottet. Man redovisar bland de faktorer, som minska efterfrågeöverskottet, redan inträdd prisstegring på konsumtionsvaror med 500 miljoner kronor och ytterligare nu förutsedda prisstegringar, motiverade av redan inträffade kostnadsstegringar, med 200 miljoner, och man har ändå kvar en differens på 1 000 miljoner kronor. Naturligtvis kan man komma ett stycke genom att gå hårt åt lagren, men det innebär ju bara i realiteten, att man nästa år får en ännu besvärligare situation än i dag.

Jag senterar regeringens hänvändelse till parterna på arbetsmarknaden och organisationerna inom näringslivet i syfte att nå en överenskommelse för att åstadkomma en stabilisering av löner och andra inkomster och av priserna. Jag senterar och uppskattar också den välvilliga anda, i vilken denna framställning behandlats av de parter, till vilka den riktats. Men jag måste tyvärr konstatera, att de svar som ges äro mycket villkorligt hållna och inte förplikta till

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

så förfärligt mycket. Tyvärr tror jag inte att man i dagens läge vet något om vad resultatet av denna hänvändelse blir.

Jag kan naturligtvis bara göra det, som alla andra göra, nämligen hoppas på att reultatet kommer att bli det bästa möjliga. Bland annat av den anledningen, att jag för min del anser det vara nödvändigt att inte lägga några hinder i vägen för ett realiserande av syftemålet med den här berörda hänvändelsen, har jag ansett mig böra i mycket stor utsträckning acceptera de subventionsåtgärder, som föreslagits från regeringens sida, även om dessa åtgärder nog i och för sig med hänsyn till dagens ekonomiska läge måste anses vara ganska betänkliga.

Jag vill emellertid varna för den uppfattningen, att man även i framtiden skall handla på det sättet, att man ständigt, vid varje hotande prisförhöjning av någon större räckvidd, skall anse sig nödsakad att subventionera bort denna prishöjning. Ett sådant handlings sätt tror jag nog betyder, att man i hög grad minskar möjligheten att komma fram till balans på det ekonomiska området. Det förhåller sig tvärt om på det sättet, som statsrådet Gjöres mycket expressivt och mycket hårt uttryckt saken, att »vi måste dra åt svängremmen», att vi måste ställa till förfogande för export även varor, som vi gärna önska konsumera själva. Detta är ett expressivt, klart och hårt uttryck, och jag tror att det i nuvarande situation är fullkomligt riktigt; vi få vara beredda konstatera, att den nuvarande situationen är sådan att den kommer att kräva vissa uppoffringar och att det alltjämt framstår som ett frågetecken, om det för oss skall bli möjligt att under den närmaste övergångstiden bibehålla den standard, på vilken vi för närvarande leva här i landet.

Vad beträffar de statliga åtgärder, som vi använda som hjälpmedel i vårt arbete på det ekonomiska området, skall jag inte säga någonting annat om dem, än att jag är fullkomligt övertygad om deras nödvändighet i nuvarande läge.

Jag är, och jag kan i detta fall på nytt ansluta mig till vad statsrådet Gjöres sade, övertygad om att vi tyvärr måste räkna med en ytterligare skärpning av investeringskontrollen, även om detta ur många synpunkter är tråkigt och därför att det även innebär en minskning av investeringar för ändamål, som i framtiden skulle bli för oss produktiva och därmed ge möjlighet till en så snabb höjning som möjligt av levnadsstandarden. Men jag tror inte att vi kunna komma ifrån den, och jag tror inte heller att vi med vår ställning i valutahänseende kunna komma ifrån importregleringarna. Vi få säkert dras med dem, men vi kunna inte ett ögonblick blunda för att även de äro behäftade med mycket betydande olägenheter, som belysts här tidigare i dag och som de facto innebära en bekräftelse av den gamla satsen, att den som är fattig får köpa dyrt.

Vår brist på dollarvaluta har hänvisat oss till inköpskällor, som medföra att vi få byta till oss varorna till ett väsentligt högre pris än vi skulle ha behövt betala, om vi kunnat köpa dem där vi med hänsyn till prisläget och annat skulle önskat köpa dem. Vi få också fortfarande dras med en del ransonerings- och regleringar samt priskontroll på olika områden, men vi få inte ett enda ögonblick glömma bort, att dessa ransonerings- och regleringar utgöra en utomordentligt allvarlig belastning av svenskt produktivt liv och att den *lilla* kostnaden i detta sammanhang är den kostnad, som vi sitta och besluta om här i riksdagen, nämligen avlöningar till kommissionernas tjänstemän och betalningen av kommissionernas omkostnader i övrigt. Den *stora* belastningen är hela det arbete, som får göras ute i näringslivet, de försvårade arbetsförhållanden för näringslivet som bli resultatet av vårt kommissionsväsende.

Det kan ju hända, att man kan se mera optimistiskt på möjligheten att avskaffa en och annan av dessa regleringar än vad regeringen gör, men å andra sidan räknar jag med skärpningar på andra punkter. Samtidigt som vi tills vi-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

dare måste ha dessa regleringar kvar, måste vi emellertid bevara en stark och levande känsla av att vi skola göra oss av med dem så fort som möjligt.

Därför är det så beklämmande att höra både statsministern och finansministern i olika sammanhang tala om, att vi under vissa förutsättningar, för att använda statsministerns uttryck, måste räkna med att ha regleringar och ransoneringsrätt kvar — det var i en fråga om arbetslösheten som han sade detta. I det sammanhanget har också finansministern sagt, att man kanske måste räkna med att dras med en viss inflation. För mig är det naturligt att problemställningen blir den, att vi måste se till att komma ifrån regleringar och ransoneringsrätt och komma ifrån inflationsfaran, och att vi måste se till att vi göra det på det sättet, att vi ändock kunna bevara en hög och jämn sysselsättning.

Finansministern och statsministern kunna visserligen förskansa sig bakom reservationer, men de leka ändå med tanken att man skall bibehålla det system det nu är fråga om. På vissa områden framträder detta ytterligt oroande, speciellt om man ser det mot bakgrunden av att en sådan institution som LO uppenbarligen ändrat signaler i fråga om priskontrollen och inte längre ser den såsom en temporär åtgärd utan närmast räknar med den såsom en för framtiden bestående åtgärd, en ståndpunkt för vilken intensiv propaganda föres av bland andra redaktör Albin Lind i LO.

Det besvärliga i det nuvarande läget är att, såvitt man kan döma av de uttalanden, som gjorts från regeringens egna experters sida, det program, som regeringen har i dag, är behäftat med precis samma olägenheter som de program, regeringen haft vid alla föregående tillfällen — det är inte tillräckligt för sitt ändamål! Och jag förstår ur den synpunkten mycket väl herr Nordensons strävan att söka komplettera programmet på ett par punkter. Det kan säkert utbyggas på annat sätt, exempelvis genom en skärpning av investeringskontrollen på de områden, som äro möjliga

att ha under kontroll. Man har där ingalunda kommit så långt som man en gång trodde sig om att kunna nå. Jag tror också att man skulle kunna komma ett stycke på vägen genom privata överenskommelser, genom överenskommelser mellan regeringen och näringslivet.

Men där kommer jag till en fråga, som har berörts i ett par av de föregående anförandena och som jag tror är av central betydelse, nämligen att man nog får kräva, att regeringen för sin politik på sådant sätt, att man får tillbaka förtroendet både för dess vilja att bevara penningvärdet — då får man inte leka med tanken på en fortlöpande inflation, som finansministern gör — och för dess vilja att skapa rimliga villkor för sparrandet, för vilket det funnits mycket större förutsättningar om på *vissa* punkter den skattelagstiftning, som vi antogo i fjol, givits en annan utformning. Ett annat krav är att man i nuvarande kritiska situation skjuter undan från diskussionen de frågor, som skilja de politiska partierna åt — jag tänker här naturligtvis speciellt på den del av det socialdemokratiska partiets politik, som är bestämd av dess rent socialistiska inställning.

Jag är personligen övertygad om, och där kan jag helt ansluta mig till herr Nordenson, att vi i nuvarande situation behöva en *samverkan* mellan alla krafter, som förstå att vi här röra vid ett mycket allvarligt problem. Jag är emellertid också övertygad om att vi inte få denna samverkan till stånd, om inte regeringen går till denna samverkan med ett klart konstaterande av att man i nuvarande läge får skjuta åt sidan även det som för en socialist måste vara kära önskemål.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara med några ord beröra en sak, som herr Bergvall var inne på i samband med vad han sade om obligationsköpen, nämligen att det kommer ungefär på ett ut, om man inhiberar dem genom att sluta köpa, eller om man i stället hindrar inneha-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

varna att sälja obligationer. Det kan ju vara möjligt för en kort övergångstid, men man kan inte i längden binda innehavarna av obligationer vid ett sådant löfte och hindra dem att försälja sina obligationer. Jag vill påpeka för herr Bergvall, att den linje, som man därmed kommer in på, är ganska farlig, ty den innebär ju, att man ökar det antal restriktioner, bindande överenskomelser o. s. v., som komma att belasta näringslivet, och som komma att verka i högsta grad hämmande.

Ställer man sig aldeles likgiltig för vilken väg man skall gå, innebär detta att man på lång sikt ställer sig likgiltig till huruvida vi skola få ett hårt reglerat, stelt samhälle, där näringslivet blir bundet av allehanda hårda restriktioner. Jag tror att herr Bergvall vid närmare eftertanke skall finna, att han inte vill att det skall bli så. Det är därför som valet av medel har en stor betydelse.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet innehåller mycket, som är tänkvärt och beaktansvärt, när det gäller att åstadkomma ekonomisk balans i samhället. I likhet med herr Bergvall anser jag, att om det program följes, som bankoutskottet angivit i sitt förevarande utlåtande, så borde vi kunna få bukt med de nu i ekonomiskt avseende så besvärliga tendenserna inom samhällslivet.

Det gäller ju i första hand att åstadkomma jämvikt mellan export och import, d. v. s. det gäller handelsbalansen. Den importplan, som under förra året uppgjordes för 1948, har ju enligt vad det visat sig inte kunnat hållas; vi ha icke tillräckligt med betalningsmedel i utländsk valuta för vår import, och vi ha inte heller varor för att kunna uppehålla hela den handelsbalans, som vi beräknat. Det är ju alltid besvärligt att ingripa med regleringar, i all synnerhet så invecklade som handelsförbindelserna de olika länderna emellan för närvarande äro, men härutinnan finna vi

just en av de väsentliga orsakerna till den nuvarande krisen, vilken väl kan betecknas som en valutakris. Det är den som gör läget mest bekymmersamt och som inte ger oss handlingsfrihet utåt, vilket kanske slutligen leder till att vi få svårt att kunna skaffa oss de varor, som vi anse oundgängliga för vårt näringsliv och hela vårt samhälle.

Jag anser dock att vi måste vidtaga sådana åtgärder att vi uppnå jämvikt mellan importen och exporten. Vi få i det avseendet begränsa våra egna krav, och vi få försöka att även reglera det ekonomiska livet inom landet. Detta kan naturligtvis ske på två olika sätt. Den ena är att låta tillgången på varor och köpkraften fritt bestämma priserna. Men då släpper man inflationen lös, och det vill väl ingen förorda, i synnerhet som för närvarande tillgång och efterfrågan inte stå i ett sådant förhållande till varandra, att man på det sättet skulle få ett tillfredsställande ekonomiskt resultat. Det är under sådana förhållanden nödvändigt att gå den andra vägen, regleringarnas väg.

Bankoutskottet har här framfört många goda förslag, som, om de följas, säkerligen skulle kunna ha stor betydelse för åstadkommande av ekonomisk balans. Men jag vill liksom herr Bergvall påpeka, att regeringen inte följt liknande förslag, då de tidigare framförts såväl från riksbanksfullmäktige som från bankoutskottet. Den har inte velat vidtaga en sådan åtstramning, som det hade varit nödvändigt att göra för att få ekonomisk jämvikt, utan den har på många punkter ansett sig böra släppa efter.

Alla voro vi ju med om att vi skulle försöka göra förhållandena bättre för de gamla genom förbättrade folkpensioner och även för barnfamiljerna genom barntilläggen. Men då få vi inte bortse från att köpkraften i landet härigenom ökas. Ty vi väntade väl inte att de, som mottaga dessa pengar, skulle spara dem? De ha i många fall räknat med att de, när de fått dessa tillägg, äntligen skola kunna köpa den eller den saken, som de sätta värde på och som de anse för

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

sig nödvändig. Det skall man inte förtycka dem. Men det är givet att dessa måste leda till en ökning av köpkraften, liksom de löneförbättringar som under det sista året ha lämnats, vilka konjunkturinstitutets redogörelse vittnar om och vilka omnämnas i propositionen angående komplettering av riksstatsförslaget. Det har skett så väsentliga löneökningar under det sista året, att det är givet att de måste medföra en ökning av köpkraften.

När man nu inte har velat låta priserna få slå igenom, utan velat begränsa prishöjningarna, har man inte haft någon annan väg att gå än subventionsvägen. Jag har inte varit emot en viss subventionering i viss utsträckning, och jag är det inte nu heller. Ty jag anser att i vissa fall kan man icke låta priset slå igenom. Men man får då inte bortse ifrån eller blunda för verkningarna därav, som så småningom komma att märkas i det ekonomiska livet, i all synnerhet på grund av att varutillgången är begränsad. Man kan dock inte säga, att det råder knapphet på varor i landet. Det är väl snarare så, att tillgången på varor är ganska god, och importen har även under det senaste året varit rätt betydande. I det avseendet kunna vi inte klaga.

Men statsmakterna måste också söka att skapa jämvikt i landets ekonomi, och på detta mycket viktiga område anser jag att regeringen bör söka samarbete även med de övriga partierna för att nå ett bättre resultat. Det är nödvändigt att tillse, att det blir en begränsning av köpkraftsoverskottet, och det synes som om pris- och lönestoppet åtminstone skulle kunna hållas för detta år. Dessutom blir det nog nödvändigt att skärpa investeringsbegränsningarna och vidta en del andra åtgärder, som utskottet förordar.

Utskottet anser ju till och med, att kraftiga åtgärder böra vidtagas, och det citerar därvid ett brottstycke ur bankoutskottets utlåtande från i fjol, där det sägs, att utskottet redan då fann anledning att på det allvarligaste understryka vikten av att den samhällsekonomiska

balansen snarast återställdes och att man därvid icke finge väja för åtgärder, som eljest skulle framstå som mindre tilltalande.

Ja, samma rekommendationer som gjordes förra året beträffande åtgärder för begränsning av såväl inflationen som köpkraftöverskottet föreslår utskottet även i år, fastän i ännu mera skärpt grad och kanske mera utförligt än då. Alltjämt råder alltså samma förhållande, och jag anser, att vi fortfarande ha samma problem att brottas med. Dessa äro dock enligt min mening inte oöverkomliga, och jag anser inte heller att vårt läge är sådant, att de skulle behöva medföra svårigheter, som vi inte skola kunna bemästra.

Beträffande sedan de penningpolitiska åtgärderna är det ju tydligt, att man här avser en kreditbegränsning. En sådan kan ju nås på olika sätt. I bankoutskottets utlåtande föreslås på förslag av riksbanksfullmäktige vissa restriktioner. De böra enligt min mening inte vara utan betydelse, men går man den vägen, måste man handla med stor urskillning, så att inte sådana företag skadas, som det ur samhällssynpunkt är önskvärt att uppehålla, eller så att man inte vidtager åtgärder, som i många fall kanske skulle medföra svårigheter för den enskilde medborgaren. Tillämpningen av sådana bestämmelser som dessa är alltid besvärlig, den får lätt skenet av mannamån, och därför måste man vid tillämpningen därav gå fram med försiktighet och urskillning. Man kan emellertid inte gå på någon annan väg än den som här är föreslagen; det måste finnas vissa bestämmelser, som vederbörande myndigheter, långivande banker och kreditinrättningar få rätta sig efter.

Bankoutskottet har också yttrat något om obligationsköpen, men det har inte gjort någon direkt rekommendation utan har bara sagt, att även obligationsköpen kunna beträffande tillgången på betalningsmedel ha en viss betydelse. Ja, detta får man inte blunda för, i synnerhet inte i dessa tider, när det dock genom vissa av regering och riksdag beslutade åtgärder för sådana samhällsnyt-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

tiga ändamål, som i och för sig äro värda att uppmuntras — framför allt bostadsbyggande och förbättringen av bostäder men även en del andra åtgärder — anvisats medel till låg ränta och till betydande belopp, som ha haft en stark inverkan på landets ekonomi och näringsliv i övrigt. Även i det avseendet måste en avvägning ske i vilken utsträckning vi kan fortsätta. Ty det beror inte minst på avvägningen till vilket resultat man kommer.

Jag kan alltså, då jag inte har något att erinra emot bankoutskottets utlåtande, rekommendera det till efterlevnad för att vi på de vägar, som där förordas, skola försöka att åstadkomma bättre samhällsekonomisk jämvikt.

Beträffande handelsutbytet — det vill jag ännu en gång betona, därför att jag anser det vara så viktigt — måste man också söka få en jämvikt till stånd. Förhållandena på det västra halvklotet, särskilt i Nordamerikas förenta stater men även i Argentina, ha ju lett till att vi inte nu kunna ha samma handelsutbyte med dessa länder som vi tidigare räknat med. Men man får försöka anpassa sig efter de skiftande förhållandena, och såvitt jag kunde förstå av statsrådets och chefens för handelsdepartementet yttrande här i dag, fann han, att man skulle kunna jämka handelsutbytet de olika länderna emellan i förhållande till det vid varje tidpunkt rådande läget. Jag förutsätter därför att i nuvarande valutaläge, som i varje fall nu är vårt mest brännbara problem, frågan om handelsutbytet följes med stor uppmärksamhet.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! De frågor som riktats till regeringen om dagens aktuella valutasituation och de konsekvenser, som de senaste veckornas utveckling i Sydamerika och på den amerikanska marknaden ha haft för vår export, ha ju belysts i ett inlägg av handelsministern på ett sätt, som jag föreställer mig har klargjort för kammarens ledamöter, att regeringen är väl medveten om att läget inger bekymmer, men

att vi äro fullt sysselsatta med att försöka åstadkomma den omläggning av framför allt vår bränsleförsörjning, om skulle komma att bli ett resultat, om våra farhågor skulle besannas. Jag lämnar därför med hänvisning till vad statsrådet Gjörös anfört herr Domös frågor på denna punkt.

Om jag sedan knyter några reflexioner till den hittills förda debatten, kan jag inte underlåta att vidga den en smula.

Det har här, men i ännu högre grad utanför dessa murar, talats om den ständigt fortgående, nästan katastrofala försämring, som vårt ekonomiska läge undergår. Jag tror att det är viktigt att vi ha klart för oss, att det inte bara är mörka sidor, som dominera bilden när vi se på vår ekonomiska situation. Förr i världen ansåg man ju, att ett lands ekonomiska läge kunde bedömas med utgångspunkt från den standard, som medborgarna hade lyckats tillkämpa sig. Och ta vi dessa beräkningsgrunder till mått för bedömandet av vår situation ha vi ett gynnsamt utgångsläge. Jag skall lämna ett par siffror, som jag tror kunna vara av värde att ha i minnet.

Ta vi t. ex. en sådan sak som antalet nya telefonapparater, som installerats i vårt land, är det otvivelaktigt en mätare på ett stigande — eller sjunkande — välstånd, om människorna ha råd att i större utsträckning än tidigare — eller i mindre utsträckning — skaffa sig en sådan nyttighet som telefonapparaten är. Men det är också givetvis så, att en forcerad utbyggnad av telefonväsendet ställer mycket stora krav bland annat på våra valutareserver, eftersom så mycket av telefonverkets utbyggnadskostnader går till inköp av sådana råvaror, som vi tyvärr måste skaffa utifrån. Det är därför inte av en slump, som jag nu väljer antalet nyinstallerade telefonapparater som en illustration till vår standard. År 1933 installerades i Sverige cirka 13 000 telefonapparater. År 1938 hade siffran stigit till cirka 62 000. Det var den högsta siffran under högkonjunkturen före kriget. År 1947 in-

stallerades i vårt land över 110 000 telefonapparater, alltså nära dubbelt så många som de, som installerades under det föregående högsta toppåret i våra ekonomiska konjunkturen.

I anknytning till dessa siffror skall jag i förbigående säga en sak till herr Bergvall. Herr Bergvall ansåg att vi måste förbereda allmänheten på att det blir nödvändigt att föra en hårdare politik, som innebär standardsänkningar, beklagliga sänkningar som han sade. Skulle inte folkpartiets stora press kunna förbereda allmänheten på att vi åtminstone inte kunna fortsätta med att höja vår standard när det gäller varor, som äro i hög grad material- och valutakrävande? När en person får vänta några månader på sin nya telefonapparat, skulle man ju, i stället för att ta detta som angreppspunkt mot den sittande regeringen för bristande handläggning av de ekonomiska angelägenheterna och i stället för att skylla på Krängel-Sverige och vanstyret, kunna göra klart för allmänheten att dröjsmålet beror på utökningen av det klientel, som anser sig ha råd att hålla telefon, en ökning utan motstycke i Sverige och också utan motstycke i något annat land. En sådan upplysningsverksamhet från den borgerliga pressens sida skulle otvivelaktigt i allra högsta grad bidra till den nyktrare bedömning av vår situation, som herr Bergvall efterlyste.

Från järnvägsstyrelsen har jag fått en statistik som visar antalet resor i tredje klass. År 1925 var antalet sådana resor 26,6 miljoner. År 1935 hade det stigit till 39 miljoner och år 1946 till 117,7 miljoner. Här föreligger alltså på mycket kort tid en tredubbel stegring av antalet resor. Det skulle vara nyttigt, om tidningarna ville klargöra att denna ökade trafik är anledningen till den för närvarande starka belastningen på vårt järnvägsnät.

Det talas ständigt om att bostadsbristen är besvärande, men det är ganska egendomligt att iakttaga exempelvis att den press, som brukar tala om nödvändigheten av att hålla igen, inte ger något svar när ovederhäftiga borgarråd — så-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

dana råka ju också finnas — i Stockholms stadsfullmäktige gå till anfall mot den statliga bostadspolitiken och ge den skulden till bostadsbristen. Det skulle kanske vara nyttigt för den svenska allmänheten att få följande siffror sig förelagda. Under år 1947 byggdes i Belgien — ett land som ideligen åberopas såsom ett efterföljansvärt exempel för oss — 1,1 lägenheter per tusen innevånare. För Kanada var siffror 1,6 lägenheter per tusen innevånare och för Schweiz — ett annat av de länder som åberopas såsom ett föregångsland — 1,7 lägenheter per tusen innevånare. I det krigshärjade England med en mängd bostäder utbombade och därför ett stort nybyggnadsbehov byggdes under år 1947 3,5 lägenheter per tusen innevånare. För Australien var siffran 4,0 för U. S. A. 4,7 och för Nya Zeeland 5,3. Men var befinner sig Sverige i denna sifferserie? I Sverige byggdes under fjolåret, såsom var och en som följt bostadspolitiken vet 8,4 lägenheter per tusen innevånare. När man rekommenderar den svenska regeringen att kopiera den belgiska och den schweiziska regeringens politik, tror jag att man på vår creditsida bör notera att vi i så stor utsträckning som framgår av de nyss nämnda siffrorna ha använt våra resurser till att göra varaktiga investeringar.

Men även den fortlöpande konsumtionen är för närvarande hög i vårt land. Just nu förekomma många besynnerliga uppgifter om bensinsituationen. Man talar till exempel om Norges och Danmarks läge i detta hänseende såsom väsentligen mycket bättre än Sveriges. Det kan därför måhända vara skäl att anföra några siffror om den beräknade bensinkonsumtionen under år 1948. I Danmark beräknas denna konsumtion bli 93 liter per person och år, i Norge beräknas den till 87 liter och i Finland 63 liter. Sverige har ransonerat bensinen, men det beräknas att ransoneringen skall ge 118 liter per person och år. Bensinförsörjningen i Sverige är alltså bättre än i något annat nordiskt land. Detta sammanhänger givetvis med att vi i vårt land ha en betydande bilpark. An-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

talet personbilar är sålunda 175 000, medan Norge icke anser sig ha råd att hålla mer än 54 000 personbilar i gång. Antalet motorcyklar utgör också en mätare på vår konsumtionsstandard. Sverige har för närvarande 142 000 motorcyklar, medan Norge har 12 000 och Danmark 36 000.

Jag tror att de, som diskutera den ständigt allt mörkare situationen, skulle ha nytta av att erinra sig dessa siffror. Vi skola inte vara blinda för att vi här i Sverige under förra året inte bara bygde mera än vid något annat tillfälle, utan att vi också under år 1947 haft en högre standard än någonsin tillförne. Det är givetvis med glädje regeringen redovisar en sådan situation, och denna glädje minskas ingalunda utan ökas tvärtom av det förhållandet, att standardökningen har skett genom utjämning på många olika sätt: en utjämning mellan stad och landsbygd, mellan olika ortsgrupper, mellan jordbrukets och industriens utövare, mellan mäns och kvinnors arbetslöner liksom när det gäller tidigare eftersatta grupper som folkpensionärerna o. s. v.

Hur glad regeringen än är över den enligt min mening fantastiska välstandsökningen, äro vi självfallet fullt medvetna om att den i någon mån och på vissa punkter har inneburit en pressning av våra resurser. En justering blir därför nu nödvändig. Det enklaste och behagligaste sättet att komma ifrån svårigheterna skulle givetvis vara en mycket kraftig produktionsökning. En sådan kunna vi inte nu åstadkomma, men jag vill hänvisa dem, som tala om det ständigt mörknande läget, till att vi såsom tämligen säker kunna räkna med en icke oväsentligt större produktionsökning under år 1948 än den, som vi vågade räkna med på hösten 1947. Och att skörden i år blir väsentligt bättre än förra året, veta vi ju alla.

Den överansträngning av våra resurser, som tagit sig uttryck i den bristande samhällsekonomiska balansen, kunna vi dock inte avfärda genom en enkel hänvisning till att produktionssiffrorna med säkerhet komma att stiga. Det är med

tanke härfpå regeringen har framlagt sitt program för åtgärder mot inflationen, ett program som sannerligen inte är populärt. Regeringen behöver allt stöd för att kunna klargöra för vårt folk, att det är nödvändigt att genomföra detta program, som innebär en samtidigt skeende press på såväl investeringsverksamheten som konsumtionen. Den kraftiga investeringsverksamheten skall enligt regeringens program begränsas, och pressen på konsumtionssidan skall upprätthållas inte bara genom de kvardröjande ransoneringsåtgärderna utan också genom punktbeskattning av vissa varor, bland vilka vi tyvärr fått ta med även bensin och papper. En annan punkt i regeringens program är kreditstramningen, en fråga som ju behandlas i det föreliggande utskottsutlåtandet.

Om detta regeringens program visar sig inte tillräckligt verksamt, får man självfallet överväga andra åtgärder, men vi kunna för närvarande inte tro att spänningen är så betydande, att vi inte praktiskt taget skola kunna uppnå jämvikt, om vi fullfölja det nu framlagda programmet.

Herr Nordenson har hållit ett intressant anförande. Han ansåg att det väl ändå inte är just, när regeringen ständigt talar om att den har framlagt ett program, men att oppositionen viker undan och inte har några egna anvisningar att ge. Herr Nordenson gjorde gällande, att reservanterna i bankoutskottet ha framlagt ett eget alternativ, och han hänvisade också till att näringslivets organisationer i fjol framlade ett annat alternativ till regeringspolitiken. Jag inkasserar att herr Nordenson alltså konstaterar, att detta är de två enda ansatserna till alternativ till regeringspolitiken, som ha framkommit.

Vad beträffar det av näringslivets organisationer framlagda alternativet undrar jag, om man inte skall tala mycket tyst om det såsom politiskt alternativ. Så vitt jag vet var det icke någon av riksdagens ledamöter, möjligen med undantag av herr Nordenson, som förde fram näringslivets alternativ såsom ett förslag, som man skulle kunna göra

praktisk politik av. Vi hade under sådana förhållanden svårt att uppfatta de av näringslivets män påyrkade åtgärderna såsom den samlade oppositionens handlingsprogram och alternativ gentemot regeringspolitiken. Det var en överraskning för mig, att herr Nordenson pekade på detta program.

Högerreservanternas alternativ lider ju först och främst av den olägenheten, att man inte har lyckats övertyga de andra borgerliga partierna om att detta alternativ är bättre. Folkpartiet och bondeförbundet stå fortfarande på regeringslinjen, visserligen med mycket gny och dystra miner, som herr Bergvall försökte visa i talarstolen. Vid jämförelsen med högerns program har man tydligen i varje fall funnit, att den av regeringen förordade politiken i stort sett är att föredra.

Vad är det då som högern kommer med, när den säger att nu har äntligen ett alternativ till regeringspolitiken framlagts? Ja, jag måste säga som herr Åkerberg, att när man inte har större saker att komma med vid premiären, så bör man inte reklamera så kraftigt. Diskussionen om riksbankens obligationsköp är väl nästan för subtil, när det av herr Nordensons sista replik till herr Åkerberg framgår, att hela skillnaden mellan högerns ståndpunkt och regeringens gäller, om köparen skall låta bli att köpa eller om säljaren skall låta bli att sälja. Skillnaden mellan den ena och den andra linjen synes då vara så hårfin, att det blir mycket svårt för regeringspolitikens kritiker att säga, att regeringens politik i detta hänseende måste vara fullkomligt misslyckad.

Men det kan väl ändå inte vara så som herr Nordenson formulerade det i sin replik till herr Åkerberg. Jag har uppfattat högerreservationen i bankoutskottet så, att meningen var att man skulle föra en s. k. smidigare obligationsköpspolitik, oberoende av om den ledde till en räntestegring och oberoende av hur stor denna räntestegring blev. Då blir det ju en mening, då finns det ett alternativ, nämligen kravet på räntehöjning. Men så var det alltså: den

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

karska högern vågar inte här i kammaren säga, att man såsom alternativ till de stabila räntorna kräver räntehöjning. När herr Nordenson blir pressad på denna punkt — inte av mig, utan av kartellbrodern herr Bergvall — råkar han in på sådana subtila resonemang att ingen människa vet vem det är som företräder regeringslinjen, herr Nordenson eller herr Bergvall.

Högerreservationen tar också upp frågan om en annan utformning av den indirekta beskattningen. Även här komma vi in på subtiliteter. Om jag och en ärad kammarledamot fattade herr Nordenson riktigt, anslöt han sig till professor Lindahls program. Detta innebar att man skulle ta ut en omsättningsskatt på omkring 900 miljoner kronor, men samtidigt ge ut omkring 250 miljoner i subventioner till dem som drabbades för hårt av denna omsättningsskatt. Ökningen i statens intäkter skulle då bli 650 miljoner, och det är ju bra. Men samtidigt vill högern ha bort punktbeskattningen över huvud taget. Eftersom denna beskattning beräknas ge närmare 500 miljoner kronor, skulle skillnaden mellan högerns alternativ och regeringens program inskränka sig till 150 miljoner kronor.

Är detta riktigt uppfattat från min sida och som sagt även från en annan kammarledamots sida, måste jag säga att inte heller detta kanske är så mycket att diskutera om. 150 miljoner kronor är naturligtvis pengar, men man kan å andra sidan inte säga att det skulle vara absolut omöjligt att överbalansera budgeten med 150 miljoner kronor utan att behöva tillgripa ett så illa balanserat vapen som den allmänna omsättningsskatten.

Om det inte är fråga om någonting mera än detta, tror jag att man får gå vidare och söka finna andra riktlinjer. Men det är inte mycket mera kvar av det s. k. högeralternativet, herr talman. Man vill i detta sammanhang få till stånd en omprövning av fjolårets skattereform. Det kan råda delade meningar om huruvida skattereformen påverkar vår ekonomiska situation för dagen. Vi tro inte att så är fallet. De 200 mil-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

joner kronor, som tas ut av de förmög-naste, skulle knappast komma att mera märkbart förändra vår ekonomiska situation, om de släpptes lösa. En väsentlig del av dessa pengar skulle antagligen komma att användas för investeringar och därmed förvärva vår situation.

Den fjärde och sista punkten gäller dollarkrediterna. Denna sak skulle vi kanske inte behöva diskutera här i kam-maren. Men jag tror inte att det finns några större meningsskiljaktigheter mellan regering och opposition, om man med kredit inte menar någonting annat än en tillfällig kredit för att avhjälpa likviditetssvårigheter. Menar man däremot att vi skola fortsätta att med hjälp av utländska krediter göra av med mera pengar än vi ha, måste jag säga att jag har en absolut avvikande mening. Vi kunna icke lita till utländska krediter, utan måste försöka komma till balans.

Detta är alltså det alternativ till re-geringspolitiken, som nu efter mycken vända presenteras i riksdagens sista timme. Jag har sett bättre resultat av så många års ansträngningar!

Men om nu regering och opposition i verkligheten äro i stort sett överens om hur den ekonomiska politiken skall bedrivas, kan man ju säga att det inte spelar någon roll vilken regering som sitter, eftersom varje regering i stort sett måste komma att följa ungefär samma riktlinjer. Till en viss del tror jag att ett sådant resonemang är riktigt. Vår ekonomiska politik är säkerligen för närvarande i så hög grad bestämd av faktorer, som vi ha små möjligheter att påverka, att vårt lands ekonomiska politik måste bli ungefärligen likartad under växlande politiska regimer.

Men vi skola inte vara blinda för vad som håller på att ske, när man från op-positionens sida — i press och på ta-larstolar — strävar att inge svenska folket den föreställningen, att i detta land skulle kunna föras en helt annan ekonomisk politik, som hastigt skulle återskänka välstånd åt landet. Man kan ju säga att detta bara är en lek och att det inte spelar någon roll: eftersom partierna i riksdagen i stort sett stö-

da regeringspolitiken, spelar det väl ingen roll att oppositionen samtidigt häftigt angriper regeringen och talar om ett vanstyre, som leder oss ut i den ena olyckan efter den andra. Jo, herr talman, det spelar en roll. En människa och likaså ett politiskt parti bindes all-tid av de föreställningar och förvänt-ningar som uppstå genom vad som sä-ges. Jag är övertygad om att de, som lita till den borgerliga pressen, skulle bli oerhört överraskade om de finge höra deklamationer av den typ, som i dag avgivits exempelvis av herr Berg-vall, och kanske också deklamationer av den typ, som avgivits av herr Norden-son. Läsarna av den borgerliga pressen skulle säga: »Ja, men vi vilja ju ha ett systemskifte. Det måste bli ett slut på Krängel-Sverige och alla dessa ingri-panden i den personliga friheten. Det måste blåsa vindar som sopa bort krängelkommissionerna.» Det skulle ju vara otänkbart att en riksdagsmajoritet, som tillkommit genom propaganda för ett systemskifte och en helt ny politik, skulle säga till sina väljare: »Ja se, vi hade tänkt oss att i stort sett fortsätta på samma linjer som den socialdemo-kratiska regeringen.»

Det ligger en fara i att den nuvaran-de ohämmade agitationen skall dela upp människorna och hos många skapa förhoppningar om att det finns en kungsväg förbi Reglerings-Sverige till ett frihetens Sverige, som på kort tid kommer att återge oss välståndet.

Jag tror inte att det finns någon i den sittande regeringen, som inte med nöje skulle vilja slopa ransoneringar och regleringar av den typ, som herr Berg-vall här exemplifierade. Ingen åtgärd skulle väl säkrare ge det socialdemo-kratiska partiet en stor seger i höstens val än om jag i detta ögonblick förkla-rade, att regeringen efter moget över-vägande har kommit till det resultatet, att alla regleringar och ransoneringar, som för närvarande inskränka på män-niskornas konsumtionsvanor, slopas från och med måndag. Men eftersom vi av-stå från denna möjlighet till populari-tet och stora framgångar i valet, bör

det stå klart att det är starka och tvingande skäl som tala för att regleringar och ransoneringar måste bibehållas. Och dessa starka skäl behöver jag inför denna församling inte orda om.

Även från oppositionens sida betraktar man regleringarna såsom ett för närvarande naturligt instrument. Omedelbart efter det herr Bergvall hade avgivit sin frihetsdeklaration på precis samma sätt som jag nu har gjort, sade han att vi ändå måste göra klart för människorna att vissa åtgärder måste tillgripas. Jag tror att den enda positiva åtgärd han rekommenderade var en ytterligare skärpning av investeringskontrollen.

Även oppositionen medger tydligen, att ransoneringar och regleringar äro absolut oundvikliga, men man skall då inte ge allmänheten den föreställningen att vad man innerst inne vill är att ta bort dessa ransoneringar och regleringar.

Det skulle vara av stort intresse att veta vad man grundar sina förhoppningar på, då man tror att det finns en frihetens kungsväg fram till välståndet. Jag skall tillåta mig att fästa uppmärksamheten vid två ledare, som märkligt nog publicerades samma dag — den ena i Svenska Dagbladet och den andra i Dagens Nyheter — och som anvisade just de s. k. frihetsvägarna, alltså icke de vägar som oppositionen här i riksdagen går in för. Den ena ledaren var för övrigt skriven av en professor i nationalekonomi.

Vad var det fråga om i dessa artiklar? Jo, där rekommenderades prisstegring och räntestegring. Prisstegringsvägen låter så enkel. Vi ha inte jämvikt, utan det konsumeras för mycket. Man skall alltså låta priserna stiga, så blir konsumtionen mindre, och då återställles jämvikten. Resonemanget är mycket enkelt, men finns det någon människa mer än ifrågavarande professor i nationalekonomi som tror, att detta är en väg till ekonomisk jämvikt? Vad händer om vi låta priserna stiga på det sätt som han föreslår? Jo, företagsvinsterna komma att stiga kraftigt under det år

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

då prisstegringen sätter in. Tror någon att arbetare, bönder och tjänstemän, med de starka organisationer de lyckligtvis ha här i landet, skulle stilla-tigande vara med om en prisstegring, vars enda effekt skulle vara en kraftig ökning av företagarnas penninginkomster? Följde vi denna frihetsparoll, skulle vi otvivelaktigt få besvärliga avtalsrörelser i januari, februari och mars nästa år och besvärliga uppgörelser med bönderna litet längre fram. Det skulle i ett sådant läge vara fullkomligt uteslutet att söka hålla på inkomststabiliseringen.

Näväl, då kan man ju komplettera ledaren i Svenska Dagbladet, som gick ut på prisstegring, med Dagens Nyheter's ledare, som samtidigt förordade en räntestegring. En kraftig räntestegring skulle minska byggnadsproduktionen och naturligtvis också övrig företagsamhet. Resultatet bleve arbetslöshet, som uppenbarligen minskar fackföreningarnas möjligheter att hävda sig i kampen om kompensation för de prisstegringar, som det fria programmet skulle innebära.

Är inte detta orimligt? Är det inte orimligt att man utanför denna kammare leker med föreställningen att denna frihetens linje skulle innebära någonting bättre än det nuvarande ekonomiska tillståndet? Konsekvensen av den frihetens linje, som här rekommenderas, skulle ju vara prisstegringar i förbindelse med ett lönestopp, som framtvings genom att fackföreningsrörelsen och tjänstemannarörelsen till följd av arbetslöshet icke skulle ha tillräcklig slagkraft för att hävda sina intressen. Det är icke någon ledamot av denna kammare som har rekommenderat en sådan politik, men den ingår i den agitation som avser att ute i landet skaffa underlag för en ändrad sammansättning av Sveriges riksdag.

Tro herrarna att det går att driva en agitation på det sättet att man får en andra kammare, som valts under den förutsättningen att en pris- och räntestegringspolitik skulle följas? På sistone har ett underligt uppslag i detta sammanhang framkommit. Det verkar som

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

om man i vissa borgerliga kretsar skulle tänka sig, att sedan regeringens politik underkänts av folket i val och andra kammaren fått en ny majoritet, skulle man i alla fall låta socialdemokraterna vara med i regeringen såsom något stora gisslan. Ty man skulle ändå föra samma politik som den nuvarande, men så skulle man skylla på socialdemokraterna och säga: »Vore inte socialdemokraterna med, skulle vi naturligtvis föra denna frihetens politik.» Några förhoppningar i den riktningen skall man inte göra sig, det vill jag bara säga. Så enkelt kommer det inte att gå till efter den 19 september!

Regeringen har försökt att lägga fram förslag till en politik, som innebär en stabilisering. Vi ha börjat med att försöka stabilisera inkomsterna. Det är med den största tillfredsställelse som vi konstatera, att vi numera ha fått en anslutning kring stabiliseringslinjen inte bara ifrån arbetarna och tjänstemännen, utan också från bönderna och från näringslivets organisationer. Det gläder mig, att oppositionen här inte visat några sura miner utan hälsat vår linje med tillfredsställelse.

Men man har sagt, att en inkomststabilisering skulle ha kommit tidigare. Herr Domö och även herr Nordenson voro inne på det: »Tänk om den hade kommit år 1944!»

Hur många gånger skall man behöva förklara, att vad det finns psykologiska förutsättningar för år 1948, det fanns det icke förutsättningar för år 1944, 1945 eller 1946? Jag hade inte ansvaret för att en rundabordskonferens inte inkallades på sommaren 1946 med syfte att komma fram till en liknande överenskommelse som den som nu träffats. Men om jag då hade haft ansvaret, skulle jag hundraprocentigt ha delat den uppfattning, som hävdade, att om man i en situation, då arbetare och tjänstemän voro hårt underkompenserade, då prisstegringen redan hade satt in, då den allmänna optimismen efter krigets slut på alla håll var så stark och då företagens vinster voro fantastiska, om man då hade försökt att tvinga fram ett löne-

stopp, så hade statsmakterna ovillkorligen tagit sig vatten över huvudet.

Hade man på den tiden haft en regering, som hade politiserat avtalsrörelserna, är jag för min del övertygad om — lika mycket i dag som jag varit tidigare — att positionerna hade blivit fastlåsta och att detta hade kastat ut Sverige i uppslitande arbetskonflikter åren 1946 och 1947. Vad som än har hänt, så ha vi icke förlorat så mycket som den förlust som svåra arbetskonflikter då skulle ha inneburit i form av en minskning av våra materiella resurser och därmed också en sänkning av vår materiella standard.

Jag tror därför, att den politik, som regeringen då förde, var fullkomligt riktig, och jag kan hänvisa till att ännu år 1947 funnos icke förutsättningarna för ett samgående. Alla de försök som gjordes avslöjade ju en ganska utpräglad ovilja att komma till tals med varandra.

Här har talats om att förutsättningarna nu finnas i högre grad och att det nu skulle vara lättare att komma fram till samlande lösningar. Det är givet, att vad som har hänt på organisationsfronten faktiskt är ett vittnesbörd om detta. Man ser nu lugnare på vår ekonomiska situation, känslorna äro inte så politiskt infekterade som de varit, och det kunde tyda på större möjligheter att få en mera enhetlig uppslutning omkring regeringens stabiliseringslinje.

Jag vill inte yttra mig om hur ett försök att få till stånd en politisk avspänning under nuvarande förhållanden verkligen skulle komma att gestalta sig. Jag tror, att vi kunna vänta med dessa spekulationer. För min del vill jag bara hänvisa till att när herr Nordenson säger, att regeringen bara har dekreterat, att regeringen bara har utnyttjat sin majoritet och att regeringen har tillämpat en 51-procentsdemokrati i sina förhandlingar, så är detta inte sant. Förhandlingarna under år 1947 fördes icke i denna anda — de fördes i en anda av den mest uppriktiga strävan att tillvarata alla möjligheter att komma överens. Det var inte från vår sida som det dikterades. Det finns blott ett enda exempel på att

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

vi ansågo, att situationen hade låst fast sig så att man därvidlag inte borde ta upp någon diskussion. Det gällde skattefrågan. I övrigt är det ganska naturligt, eftersom oppositionen inte visade upp ett eget program, att det fanns relativt stora möjligheter att göra som oppositionen sedan i sak har gjort: ansluta sig till regeringsprogrammet. Men detta har inte skett genom diktat från vår sida. Vi ha tvärtom velat få ett förhandlingsbud, vi ha tvärtom varit ytterligt angelägna om att äntligen få fram, vad som enligt oppositionens mening borde göras. Det har inte kommit några sådana framställningar eller några sådana alternativ förrän i det utskottsutlåtande, som behandlas i dag, och vad reservanterna där skrivit har jag tillåtit mig att karakterisera som skäligen blygsamt.

Herr Nordenson slutade med att säga, att vårt läge ju ändå är ganska ljust, om vi bara kunde ta ett krafttag. Jag tror, att detta är riktigt. Om vi nu följa den politik, som har skisserats i utlåtandet från bankoutslottets majoritet, och gå vidare på denna väg, så tror jag, att vi genom en försiktig pressning av investeringarna och en försiktig pressning av konsumtionen skola komma fram till ett resultat, som innebär, att vi i det väsentliga kunna behålla den höga standard som Sverige tack vare olika omständigheter har lyckats uppnå för sina medborgare.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! I detta korta genmäle kan jag inte gå in på mer än en del frågor — de andra skall jag återkomma till sedan. Jag begärde ordet för replik närmast för att säga till herr statsministern, att jag är tacksam för de svar jag genom folkhushållningsministern har fått på mina frågor. Men på ett par punkter vill jag återkomma även till den saken.

Jag hade frågat, vad regeringen hade för uppfattning om den inverkan, som den minskade importen av vissa produktionsvaror befarades kunna ha bl. a. på vår beredskap. Det är ett ämne, som det naturligtvis inte går att dryfta alltför ingående. Men jag skulle vara myc-

ket lugnare, om jag kunde få en försäkran från regeringen, att regeringen inte underlåtit att se till att de varor, som vi kunna importera, framför allt bli varor som äro nödvändiga för vår produktion och vår beredskap.

Sedan framgick ju av statsministerns anförande, hur han vacklade eller försökte kryssa — å ena sidan talade han om nödvändigheten att kräva offervilighet och återhållsamhet hos medborgarna, och å andra sidan framställde han det så, som om det vore alldeles omöjligt att gå den ena eller den andra vägen, utan man fick därför hellre avstå. Statsministern framhöll, hur bra vi ha det. Han målade en mycket ljus bakgrund för att komma till den slutsatsen, att om vi ha det så pass bra, då är det inte heller så farligt att en tid framåt vara upppoffrande och återhållsamma. Men statsministern drog icke alls konsekvenserna av denna uppfattning. Han vek undan inför svårigheterna.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Efter de senaste anförandena, som delvis rört sig om allmänpolitiska problem, skall jag gå tillbaka till den proposition, som behandlas i bankoutslottets utlåtande.

Propositionen avser, herr talman, att ge Kungl. Maj:t fullmakt att ålägga bankerna viss förstärkning av den kassareserv, som de enligt lagen om bankrörelse äro skyldiga att hålla. Alla ledamöter av bankoutslottet ha varit eniga om den saken, och detta kunde kanske synas vara en rimlig förklaring till att hela den fråga, som dock egentligen är utgångspunkten för diskussionen i dag, har kommit i skymundan.

Jag har i alla fall tyckt mig ha anledning att gå ut ifrån den frågan och erinra om att i samma paragraf — 49 § i lagen om bankrörelse — som är den centrala paragrafen i denna lag då det gäller att säkerställa bankernas solvens och likviditet finns dessutom ett annat moment, som begränsar en affärsbanks utlåningsmöjlighet till att utgöra en viss multipel av dess egna fonder

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

utom kassatillgångar och därmed jämförliga medel. Intill slutet av år 1946 gällde för banker med mindre fonder än 5 miljoner kronor — de andra bryr jag mig inte om att nämna, ty där är förhållandet likartat — att de fingo låna ut intill fem gånger beloppet av fonderna. Om fonderna utgjorde 4 miljoner kronor, skulle de således få låna ut högst 20 miljoner kronor o. s. v.

Under år 1946 eller kanske något tidigare märkte bankerna, att de inte kunde ta emot så mycket pengar som de kunde få in och följaktligen inte heller kunde utlåna så mycket pengar, som de skulle ha haft möjlighet till, om inte denna gräns funnits. De begärde då att få gränsen vidgad. För närvarande arbetar en bankkommitté. Två av denna kammarens borgerliga ledamöter, herrar Ivar Anderson och Gustaf Elofsson, tillhöra denna kommitté. Kommittén kom ögonblickligen med ett förslag om att bankerna skulle få sådan vidgad utlåningsmöjlighet. Blott en ledamot reserverade sig — det var riksbankschefen själv. När bankofullmäktige sedan fingo yttra sig över förslaget, blev det tre reserveranter. Utom riksbankschefen var det två socialdemokratiska fullmäktige som reserverade sig mot att man under en högkonjunktur skulle medge affärsbankerna att utvidga sin utlåning. Att det gäller utvidgning av utlåningen framgår t. ex. av följande citat, som är taget ur Kungl. Maj:ts proposition nr 364 vid 1946 års riksdag: »I detta sammanhang erinrar bankkommittén om att, efter ikraftträdandet av 1943 års lag, den del av inlåningen, som motsvaras av vissa i lagen angivna likvida tillgångar, icke beröres av banklagens begränsningsregler och att den aktuella frågan därför mera gäller bankernas utlåning än deras inlåning.»

Det var således en bestämmelse om inlåningen, som man ville ha ändrad för att möjliggöra ökad utlåning. I dagens läge gälla bekymren inte hur man skall kunna öka, utan i stället hur man skall kunna minska bankernas utlåningsmöjligheter. Sedan bankkommitténs utlåtande framlagts, föreslog regeringen

i den nyssnämnda propositionen, att man skulle gå bankernas önskemål till mötes på det sätt som bankkommittén efter övervägande av saken hade anvisat. Propositionen remitterades till bankoutskottet. Utskottet förordade förslaget och tillade i motiveringen någonting som jag tycker är rätt belysande för en gångens tids uppfattning — bank- och fondinspektionen hade med hänsyn till det penningpolitiska läget opponerat sig mot en utvidgning av utlåningsmöjligheterna, och utskottet skrev: »I övrigt anser utskottet i likhet med bank- och fondinspektionen, att om en restriktivare inställning i allmänhet till nybyggnads- och annan investeringsverksamhet skulle erfordras av penningpolitiska eller andra skäl, åtgärder i sådant syfte i första hand böra ankomma icke på bankerna utan på de myndigheter, som lämna tillstånd till verksamhetens igångsättande.»

Under detta bankoutskottets utlåtande finner jag bl. a. herr Nordensons namn — men ingen reservation. Här kunna vi således konstatera, att herr Nordenson har varit med om att så sent som för ungefär ett och ett halvt år sedan rekommendera en *utvidgning* av bankernas utlåningsmöjlighet. Han har dessutom inte velat använda det allmänt verkande medel som kreditrestriktioner kunna utgöra, då det gäller att strama åt penningpolitiken. Nej, då det behövs en restriktiv penningpolitik skall man — enligt utskottets och därmed herr Nordensons mening vid den tiden — vända sig till de myndigheter, som ha hand om regleringen av byggnadsverksamheten; en reglering som man eljest vid alla möjliga tillfällen angriper, ehuru man väl rimligen borde veta, att den är nödvändig i nuvarande läge. Men det är en sak för sig.

Nu är det så underligt med affärsbankerna, att deras möjlighet att låna ut pengar inte i första hand är beroende av vad allmänheten sparar och sätter in. Det som affärsbankerna låna ut är i stort sett inte besparingar. Om en bank — jag ser nu alla affärsbanker som en enhet — lånar ut till en detaljhandlare

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

10 000 kronor, för att han skall betala en vara, komma de där 10 000 kronorna efter en relativt kort tid in i en annan bank, eller möjligen i samma bank som lånat ut dem. I stort sett kunna affärsbankerna således utvidga sin kredit, oberoende av allmänhetens insättningar, på ett sätt som mycket påminner om riksbankens sedelutgivning. Det är en sak som det kan vara skäl att tänka på, när man börjar kritisera riksbankens politik.

Innan jag går in på vad som nu skrivs om de allmänna ekonomiska förutsättningarna, vill jag framhålla följande. Trots att herr Nordenson således år 1946 har varit med om att utvidga bankernas utlåningsrätt och trots att han nu med en nyomvänds friskhet bekänner, att läget för dagen är så svart, så svart, att man inte kan våga sig på någon som helst utökning av friheten, så yrkar han i slutet av sin reservation på att utskottets yttrande rörande dagens huvudfråga — den om slopande av ökade möjligheter att provisoriskt ålägga bankerna att förstärka kassareserven — borde ha anfört bl. a.: »... och då det icke finnes någon anledning befara, att kreditinstitutionerna i fortsättningen skola övergå till en annan kreditpolitik, kan det givetvis ifrågasättas, om en förlängning av fullmaktslagstiftningen eller andra särskilda ingripanden kunna anses motiverade. Utskottet vill dock icke motsätta sig den förlängning och ändring av fullmaktslagstiftningen, som departementschefen föreslagit.»

Så vilja herrar reservanter skriva i stället för att lämna ett förbehållslöst medgivande. Det tyder ju inte på något större intresse för att begränsa kreditgivningen och minska penningomloppet.

Jag skall försöka att i huvudsak begränsa mig till sådana problem, som röra vårt bank- och penningväsen, ty jag anser, att efter det anförande som statsministern nyligen hållit är det inte mycket mening med att jag går in på dagens allmänpolitiska frågor.

Det var en föregående talare — jag tror det var herr Domö — som talade om att man nu har steriliserat kanske

50 miljoner kronor av bolagens vinstmedel. Men sedan har man köpt obligationer för ungefär 250 miljoner kronor. Vad har då blivit det stolta resultatet av den stora steriliseringsaktionen?, undrade han.

Om man vill räkna efter, huruvida några åtgärder från riksbankens sida ha ökat eller minskat rikligheten på betalningsmedel, måste man ta hänsyn till en massa transaktioner. Lå mig först ta nettoresultatet av guld- och valutaaffärerna. Om man nu ser på t. ex. vad som har skett fr. o. m. den 1 januari i år t. o. m. den 22 juni — det är den sista dag jag har siffror för — finner man, att riksbanken gjort sig av med 372 miljoner kronor. Likviditeten har minskats. När vi sälja valutor för 372 miljoner kronor, betyder det alltså, att vi dra in sedlar och minska penningomloppet. Men det intresserar inte herr Domö, då han kritiserar riksbanken!

Sedan kommer någonting som heter nettoförändringar i statliga myndigheters checkräkning i riksbanken. Låt mig säga, att statskontoret eller eventuellt riksgäldskontoret har fordringar eller skulder och dessa poster ändras. Det betyder, att penningomloppet inom landet ändras. Eftersom det var någon som sade, att vi för ögonblicket ha skattkammarväxlar för 1,3 miljarder, vill jag i förbigående nämna, att detta är en mycket säsongbetonad företeelse. Men i detta belopp ingår någonting som kan sägas vara statsverkets girofordringar på riksbanken. De stodo förr på konto i riksbanken, och vad som stod på det kontot brukade sedan utlånas utan vidare till riksgäldskontoret för att betala dess skulder. Men med anledning av våra bestämmelser om begränsning av sedelutgivningsrätten beslutade vi på sin tid, att man skulle göra den ändringen, att riksgäldskontoret skulle ta emot dessa pengar mot skattkammarväxlar. Omkring 700 miljoner kronor av dessa skulle därför aldrig ha funnits, om vi hade behandlat sådana saker på samma sätt som tidigare.

Så komma vi då till frågan om hur mycket obligationer som köpts hittills i

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

år. Det är 217 miljoner kronor. Detta har givetvis ökat likviditeten. Diskonterade växlar ha utgjort 1 miljon o. s. v.

När jag slår tillsammans plus- och minusposten, finner jag, att under detta halvår har riksbankens operationer i den fria marknaden icke ökat penningomloppet, utan tvärtom minskat det med 254 miljoner kronor eller en kvarts miljard. Om jag hade stannat vid en annan tidpunkt — som inte sammanfaller med skattebetalningar och sådant — hade jag kanske kommit till ett resultat, som ganska mycket avviker från detta. Men jag hoppas, att jag har klargjort att det är ett ganska komplicerat problem att reda ut, hur obligationsköpen hänga ihop med den likviditet som finns hos allmänheten och som är så inflationsbefrämjande.

Om jag sedan ser på dagens utlåtande, skall jag inte befatta mig med vad bankoutskottets majoritet uttalar, utan endast på ett par punkter fästa kammarens uppmärksamhet på vad reservanterna skriva.

I statsministerns anförande ha ju reservanterna — på vissa punkter också bankoutskottets majoritet — blivit åtskilligt kritiserade. Jag måste ge herr Nordenson det erkännandet, att han i det som var programmets huvudsak var ovanligt klar i jämförelse med de andra herrar som uppträdde från oppositionen. Herr Nordenson utvecklade mycket tydligt och med stor emfas, att vad han ansåg viktigast var, att riksbanken skulle upphöra att köpa obligationer. Vidare och för det andra skulle vi införa en allmän omsättningsskatt. Hans tredje punkt var en revision av hela vårt skatteväsende.

För herr Nordenson äro kanske de två första punkterna en hjärtesak, men för högern i stort sett är det nog revisionen av förmögenhetsskatten som är den verkliga hjärtepunkten; jag tvivlar inte på att det är ett djupt känt behov. Från de synpunkter som jag just nu anlägger har jag emellertid intet intresse av att gå in på frågan om en revision av förmögenhetsskatten eller kvarlätenskapsskatten eller de andra skatter som

vi införde för kort tid sedan, utan jag skall hålla mig till frågorna om obligationsköpen och räntenivån.

Ja, mina herrar, kursen på obligationer — långfristiga, säkra obligationer — och långtidsräntan, det är två saker som hänga ihop med varandra som de siamesiska tvillingarna på sin tid gjorde. Vi kunna intè slita isär dessa två saker och säga, att vi kunna upphöra att köpa obligationer och låta kurserna på dem röra sig fritt, och samtidigt säga, att vi kunna vara säkra på att vi bara få en måttlig räntehöjning. Såvitt jag förstår måste helt enkelt t. ex. hypoteksbankens obligationer säljas och därmed belånas till samma kurs som andra guldkantade obligationer, en kurs som för närvarande ligger nära 100 procent. Skulle vi höja räntan till låt oss säga 4 procent, komme kursen på dessa obligationer att sänkas till någonting sådant som 80 procent. Det råder m. a. o. ett fullkomligt automatiskt och oskiljaktigt samband mellan obligationskursen och räntans höjd.

Nu kan man ha olika meningar om huruvida det verkligen vore någon olycka, ifall kursen på obligationer sänkes. Att sänka kursen vore inte något svikligt förfarande av staten, ty när obligationerna förfalla till betalning, så betalar staten fulla värdet. Men jag menar, att det är ytterst dålig politik att i nuvarande läge låta kursen på obligationer falla. Först och främst ha många människor, som aldrig tänkt igenom vad en obligation är för någonting, blivit lockade att köpa obligationer, som när den där sparvisan sjöngs under kriget självfallet trodde, att dessa skulle vara verkligt säkra papper. Det blir inte någon trevlig stämning i landet, om en hel mängd människor i landet inte få vad som står på obligationerna, utan ömse sig bedragna av dem som prånglade ut obligationerna — de kanske bara få 50 eller 60 kronor för ett papper, som de betalat 100 kronor för.

På det sättet tar sig en räntehöjning ut för dem som varit snälla nog att låna staten pengar. Och om det utrikespolitiska läget är sådant, att vi vilken dag

som helst kunna bli tvungna att — i lyckligaste fall — åter börja bevaka våra gränser och bereda oss att försvara vårt lands frihet, då kan det vara mycket lämpligt, att inte allmänhetens förtroende till denna metod att skaffa pengar rubbats. Jag kan tala om, att jag såg i en av de allra senaste rapporterna från Amerika, att man där för samma politik som vi. Ett av de viktigaste motiven uppgavs vara, att man inte vill lura dem som tecknat krigslån genom att ge dem mindre tillbaka.

Sedan är det klart, att en mindre räntehöjning, kanske på en kvarts procent, inte omedelbart påverkar hyrorna. Av tekniska skäl äro ju hyrorna fastställda för hela hyresåret. Men förr eller senare kommer en hyreshöjning — säkert som ett brev på posten — om man höjer räntan.

Jag skulle vilja karakterisera det rådande läget som en inflation, rent statistiskt. Vi ha alltså för mycket inkomster i förhållande till de varor vi kunna köpa för dem. Om man ser på utvecklingen hittills, finner man att priserna ha pressats upp för arbetarna och de ansfälda — och företagarna också — därför att arbetarna vilja ha högre löner och företagare vilja ha högre vinster. På det sättet ha både löntagarnas inkomster och företagarnas vinster stigit, och det är den skruven, som nu skall stoppas. Då frågar jag mig: Är det någon utsikt till att t. ex. den överenskommelse, som nu har träffats mellan regeringen och parterna på arbetsmarknaden, kan hålla, om vi nu höja räntan och på det sättet sätta i gång prisskruven igen? Jag skulle tro att det då är alla utsikter till att den tvärtom brister.

Sedan har man sagt, att det inte bara är de tilltagande prishöjningarna, som äro besvärliga, utan också vår valutasituation. Ja, det är klart att vår valutasituation är besvärlig. Men när reservanternas skildra hur vi ha hamnat i detta förskräckliga elände — enligt vad de tycka — så ha de till att börja med, för att få vanstyret i en så bjärt dager som möjligt, satt dagens läge i en alltför stark kontrast mot läget för några år

Ang. den allmänna ekonomiska politiken. sedan. De skriva: »Då kriget slutade för tre år sedan hade vårt land ett gynnsamt utgångsläge med en stark valutaställning och en oförstörd produktionsapparat.»

Det låter allt mycket vackert, men den teckningen är inte riktigt fullständig. Vår produktionsapparat var åtskilligt nedsliten, och allmänhetens förråd av kläder, skor och husgeråd var också mycket nedslitet. Med våra bostäder var det på samma sätt — det var ju inte många som fingo tapetsera och måla sina rum under krigstiden. Och vad reservanternas framför allt inte tala om, det är att vi under krigsåren hade ökat vår statsskuld med någonting sådant som sju miljarder kronor som funnos ute i form av obligationer, i form av ackumulerad köpkraft som folk inte ville aktualisera så länge kriget pågick. Men när kriget slutade sade de: »Nu skall vi väl ha litet glädje av de där pengarna som man lovade att vi skulle få igen så snart det blev fred!» Man hade slitit till det yttersta på skor och sängkläder och sådant och det var alltså naturligt att det rädde en mycket stark köphunger.

Vad som i själva verket gjorde att vår starka valutasituation så snart gick om styr var alltså i grund och botten, att vi under kriget inte skruvade åt beskattningen tillräckligt för att slippa öka vår statsskuld. Nu ha vi i Sverige alltid brukat anse det som en ofrånkomlig förpliktelse att betala igen våra skulder, och då böra vi väl ta konsekvenserna av det och inte helt enkelt negligera dem, som lånade sina pengar åt staten. Det tycker jag är ett rimligt resonemang.

Jag skulle nu vilja sluta mitt anförande med att framställa ett par frågor. Herr förste vice talmannen har i ett som vanligt vältaligt och skarpsinnigt anförande rett ut sin och — som jag förmodar — bondeförbundets principiella inställning till vissa av dessa frågor. Men hur det var med hans inställning till vissa konkreta förslag, fingo vi inte besked om. Vill han ha räntehöjning eller vill han det inte? På sam-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

ma sätt var det med herr Bergvall. Till herr Nordenson skulle jag vilja rikta en annan fråga. Herr Nordenson sade, att om vi nu följde hans recept på de sju punkter, som han talade om, så skulle vi kunna dra kärran loss ur dyn. Då frågar jag: Hur mycket snabbare kunna vi göra det om vi höja räntan än om vi inte höja den? Tror herr Nordenson, att vi ha utsikt att komma ur inflationsprocessen förrän det åtminstone blir fred i Europa och något så när fria kommunikationer mellan olika folk, så skulle jag vara utomordentligt tacksam för att få veta det. Det är mycket bra att ha tillgång till profeter — om de äro pålitliga! Annars är det inte mycket med dem.

Jag yrkar bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag skall inte ta upp kammarens tid med något längre anförande. Vad som har föranlett mig att ta ordet är att herr Ivar Anderson för ganska länge sedan med kammarens tillstånd i en interpellation till mig riktad en fråga, som jag vill begagna tillfället att nu besvara. Frågan lydde:

Är herr statsrådet beredd att snarast lämna riksdagen en redogörelse för de förhandlingar om en *frivillig* uppgörelse om återhållsamhet i fråga om försäljningar av obligationer, som pågå mellan Kungl. Maj:t å ena sidan och alla de parter, som på grund av obligationsinnehav beröras av denna fråga?

Den av interpellanten begärda redogörelsen har redan lämnats riksdagen i den proposition rörande bankaktiebolags kassareserv, som nu är föremål för kammarens överläggning. I denna proposition ha behandlats såväl ett nytt förslag till fullmaktslag angående affärsbankernas kassareserver som resultatet av de överläggningar med försäkringsbolagen och sparbankerna, som i sammanhang därmed ägt rum. Jag har även i propositionen utvecklat de synpunkter som föranlett att dessa frågor sammankopplats, och jag torde därför inte nu ha anledning att här åter behandla

dem utan torde få hänvisa till propositionen.

I anledning av interpellantens betonande av överenskommelsernas frivilliga karaktär vill jag framhålla, att vid överläggningarna icke ifrågasatts någon lagstiftning på berörda områden. Utgångspunkten har i stället varit att genom frivilliga överenskommelser söka kreditinstitutens medverkan till åtgärder som kunna bidra till en i nuvarande läge önskvärd åtstramning på kreditmarknaden.

På grund av vad interpellanten slutligen framhållit rörande medverkan från riksbanken och riksgäldskontoret i överläggningarna vill jag erinra om att bankofullmäktige i den skrivelse som redovisats i den tidigare omnämnda propositionen hemställt, att Kungl. Maj:t skyndamt måtte låta utreda möjligheterna att genom en ändring av gällande bestämmelser rörande bankernas skyldighet att hålla kassareserv skapa ökade förutsättningar för en kreditåtstramande politik. Denna utredning har, som jag redan framhållit, redovisats i propositionen men icke ansetts nu kunna föranleda förslag till riksdagen. Men som i propositionen framhålles är det ofrånkomligt att söka samordna politiken på olika områden av kapitalmarknaden, och de nu träffade överenskommelserna äro sålunda att anse som ett led i den kreditmarknadspolitik som bankofullmäktige vid olika tillfällen rekommenderat. Bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige ha inte deltagit i de nu förda överläggningarna, vilket inte syntes nödvändigt då man endast eftersträvat en överenskommelse för det närmaste halvåret i avbidan på slutförandet av undersökningar inom andra områden av kreditmarknaden. Skulle förhandlingar komma att upptas i höst, exempelvis om en förlängning av de nu träffade överenskommelserna, torde överläggningarna få föras gemensamt med riksbanken och riksgäldskontoret.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Sedan nu regeringen, partiledarna och riks-

banksfullmäktige med tillbörlig pondus och vältalighet ha framlagt sina synpunkter, ber jag att under några minuter få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk i egenskap av den förste talaren från de män i ledet som inom bankoutskottet ha deltagit i behandlingen av det föreliggande ärendet.

Vi bondeförbundare ha utan reservation anslutit oss till utskottets betänkande, icke därför att vi tycka, att det är det allra bästa, som kunde skrivas i denna fråga — vi hade kanske på vissa punkter skrivit annorlunda, om vi själva hade fått författa utlåtandet — utan emedan vi ha ansett det i nuvarande läge vara värdefullt, att en så bred anslutning som möjligt vinnas om den ekonomiska politik, som skall föras. Jag måste i detta avseende beklaga, att reservanterna inte deltagit i diskussionen inom utskottet i syfte att få till stånd sådana ändringar i formuleringarna, att de också hade kunnat ansluta sig till utskottets utlåtande, varigenom det hade kunnat bli en enig front. Jag kan vitsorda, att utskottets ärade ordförande är mycket konciliant när det gäller att gå med på omformuleringar som föreslås även av andra meningsriktningar än hans egen. Samtidigt måste jag ge herr Nordenson rätt i att vår ärade ordförande ibland kanske utmäter tiden väl knappt för oss, när vi i utskottet diskutera dessa frågor.

Vad reservationen beträffar, hade jag ingen närmare kännedom om dess innehåll, förrän jag fick betänkandet i min hand. Den hade inte föredragits i utskottet annat än antydningssvis. Men när jag läste reservationen, kom jag genast till den uppfattningen, att den egentligen endast skiljer sig från utskottets utlåtande på två punkter. Om man skalar bort en del uttryck och fraser, finner man, att vad reservanterna velat ha med utöver vad som står i utskottets utlåtande är att de även räkna med en räntehöjning såsom ett alternativ och att de kunna acceptera en allmän omsättningsskatt. Herr Nordenson har ju i dag i debatten diskuterat denna tanke mera öppenlydligt än som har skett i reservationen.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

Jag vill då säga — det ber jag även att få adressera till herr Björnsson som svar för min egen del på hans frågor — att vi bondeförbundare i utskottet icke ville reflektera på en räntehöjning i nuvarande läge. Det kan naturligtvis uppstå en sådan situation, att även vi måste acceptera en räntehöjning, men vi vilja icke rekommendera en räntehöjning såsom ett medel att komma ur de nuvarande svårigheterna, om det finns andra möjligheter. Vi ha tråkiga erfarenheter av ränteskruven från tidigare tillfällen. Hela Sveriges jordbrukarbefolkning kommer säkerligen ännu ihåg dessa ogynnsamma erfarenheter. Vi minnas följderna av guldmynstfotens övergivande i början av 1930-talet och de höga räntesatser som då tillämpades. Det är inte säkert nu heller att en räntehöjning skulle stanna vid vare sig en kvarts eller en halv procent.

Vad den allmänna omsättningsskatten beträffar, kan jag icke finna, att det skulle vara förståndigt, när den nu en gång har avskaffats, att återinföra densamma. Vi anse för vår del att en allmän omsättningsskatt verkar orättvist med hänsyn till olika inkomstlägen och familjeförhållanden. Vi vilja därför icke, om vi inte bli absolut tvingade därtill, ansluta oss till ett förslag om den allmänna omsättningsskattens återinförande.

Jag tycker för min del, att utskottet har målat läget mycket mörkt. Herr Nordenson sade däremot, att utskottet har målat med mjuka, svaga pastellfärger. Jag förstår inte, hur herr Nordenson då har läst utskottsbetänkandet. Även om jag hade velat ha ett annat skrivsätt på några punkter, skulle jag inte ha vågat måla läget svartare än vad utskottet har gjort. Man får ju icke heller skapa panik.

I fråga om utskottets skrivsätt hade vi bondeförbundare kanske velat trycka litet hårdare på en eller annan punkt, t. ex. den, där utskottet skriver: »Konsumtionen måste anpassas efter varutillgången och med hänsyn till att de för framåtskridandet erforderliga investeringarna icke åsidosätts.» Jag passar på tillfället, sedan vi ha hört handelsministerns redogörelse för det skärpta valutaläget,

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

att uttala det önskemålet, att sådan import, som kan befordra en ökad produktion, måtte gynnas så långt det någonsin är möjligt. Jag tänker därvidlag inte bara på jordbruk och skogsbruk utan även på industrien och småföretagen, vilka säkerligen i mycket stor utsträckning kunna bidra till att öka produktionen, men som skulle bli lidande, om man inte kan få tillgång till produktionsförnödenheter, maskiner o. s. v.

Utskottet har framför allt hänvisat till propositionens uttalande, att man måste klippa av spiralen av stigande inkomster och stigande priser. På den punkten vill jag bara säga, vilket jag har antytt redan i utskottet, att man inte utan vidare kan sammanställa begreppen löneinkomster och jordbruksinkomster. Det är känt att jordbrukets andel i den ökade sammanlagda penninginkomsten till stor del är skenbar, då den beror på fjolårets missväxt och dessutom utgör ersättning för jordbrukets stegrade kostnader.

Det viktigaste i utskottets utlåtande är enligt min uppfattning hänvisningen till det önskvärda i att uppmuntra det frivilliga sparandet. Men vi veta alla, att det går trögt med sparandet. Det har ofta varit svårt att få medlemmar i de spar-kommittéer, som organiserats ute i kommunerna. Ibland har det varit lika svårt att få medlemmar i sparkommittéerna som att få slaktgodemän. Det beror nog på att folket ute i landet icke har det rätta förtroendet till den förda ekonomiska politiken. Hans excellens herr statsministern får ursäkta mig, när jag säger, att jag tror, att det på denna ytterst viktiga punkt inom återställelse- och stabiliseringsarbetet skulle bli ett helt annat resultat, om det sätte en samlingsregering med alla demokratiska partier representerade. Detta säger jag utan att på något sätt angripa regeringen; det är bara ett enkelt konstaterande.

Vad sedan gäller våra möjligheter för framtiden, förklaras det både i utskottets utlåtande och jag tror även i propositionen, att vi icke kunna räkna med ytterligare standardförbättringar, utan att vi få vara glada, om vi kunna bibehålla vår nuvarande standard. Jag hoppas, att

vi skola kunna göra det och att den politik, som man nu skall föra med löne- och inkomststopp, skall kunna leda till en stabilisering och sanering av det ekonomiska livet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON, AXEL IVAR: Herr talman! Jag har nys från finansministern fått mottaga svar på en interpellation, som jag framställde i kammaren för en och en halv månad sedan. Svaret bestod huvudsakligen av en hänvisning till den nu till behandling föreliggande propositionen, och jag tror att jag gör kammaren en tjänst, om jag inte närmare går in på det. De kommentarer jag skulle vilja göra till det vill jag inte gärna göra i finansministerns frånvaro, och de reflexioner som jag skulle kunna knyta till svaret kan jag lika väl knyta till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag vill således blott konstatera, att finansministern nöjer sig med att hänvisa till denna proposition och att hans svar endast lätt berör de frågor, som jag framställde. Han understryker, att han hela tiden har åsyftat, att dessa överenskommelser skola vara frivilliga. Men när man tagit del av den brevväxling, som chefen för försäkringsinspektionen har haft med försäkringsbolagen, frågar man sig var gränsen går mellan frivillighet och anpassning under tvång. Det viktigaste här är att slå fast, att det från regeringsmaktens sida inte får utövas något tvång, som kan leda till allvarliga risker för den verksamhet, som livförsäkringsbolagen — jag tänker nu närmast på dem — bedriva. Det är ju icke så att dessa bolag vid sina köp och försäljningar av obligationer eftersträva spekulationsvinster. Detta strider fullständigt mot deras verksamhets syfte, och det är också genom inspektionen sörjt för att några sådana tendenser inte kunna uppträda. Försök att genom statsingripande beröva dessa bolag deras nödvändiga rörelsefrihet i fråga om obligationsköp och obliga-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

tionsförsäljningar kunna komma att våla deras stora klientel, försäkringstagnarna, mycket allvarliga avbräck. Detta skulle jag vilja understryka utan att gå in i någon närmare polemik med finansministern.

Sedan, herr talman, några ord i anslutning till denna debatt, som ju har bjudit på en hel del intressanta inlägg. Till dessa räknar jag naturligtvis med all skyldig vördnad herr statsministerns, som var politiskt intressant och polemiskt synnerligen väl turnerat. Jag skall be att först få ta upp en liten polemik, som indirekt var riktad mot mig eller mot den tidning, som jag representerar. Visserligen var statsministern — i motsats till vad fallet ofta brukar vara i den offentliga debatten — angelägen att skilja mellan tidningen och en i tidningen förekommande, namngiven författare, och det håller jag honom räkning för, men hur det var lät han dock i fortsättningen tidningens synpunkter, högerpartiets synpunkter och professor Montgomerys synpunkter ingå en ganska oupplöslig förening. Han syftade uppenbart till att göra partiet åtminstone medansvarigt för den uppfattning, som professor Montgomery har givit uttryck åt.

Härom vill jag säga, att fri diskussion alltid har varit en huvudprincip i den tidning jag har äran leda. Vi ha bland medarbetarna under senare åren räknat bland andra f. d. statsrådet Myrdal, utan att vi därför på något vis ha riskerat att vår uppfattning skulle bli identifierad med hans. Professor Montgomery har vid olika tillfällen fått framlägga sina synpunkter i tidningen. De sammanfalla i mangt och mycket — i det mesta — med tidningens, och när han starkt underströk nödvändigheten av andra åtgärder än den investeringskontroll, som för den sittande regeringen tycks vara patentlösningen på alla svårigheter, stod det i full överensstämmelse med tidningsledningens intentioner.

Jag har på den tid jag tillhörde riksbanksfullmäktige konsekvent intagit den ståndpunkten, att man måste ha

fria händer när det gäller räntepolitiken. Att binda sig vid en lågräntepolitik är enligt min uppfattning det dåraktigaste man över huvud taget kan göra. Det torde numera vara ett mycket litet fåtal, koncentrerat kring den nuvarande finansministern och hans närmaste meningsfränder och följesvenner, som har en avvikande uppfattning. Det praktiska livets män och även politiskt obundna nationalekonomer äro motståndare till den räntebundenhet, som nu har fastslagits som ett politiskt axiom. Det är vad professor Montgomery har velat betona — att vi måste ha frihet att tillgripa sådana åtgärder, som i den föreliggande situationen kunna garantera största möjliga effektivitet.

Vad sedan förordet för prisförhöjningar beträffar, vill jag framhålla att detta var villkorligt. Professor Montgomery vill peka på detta som en möjlig utväg. På det har statsministern svarat med en mörk skildring av de konsekvenser, som en prisförhöjning skulle medföra. Jag kan ge honom rätt, när han talar om återverkningarna på arbetsmarknaden, men det var ju inte, som statsministern tycktes förutsätta, fråga om ett genomslag över hela linjen. Det är också självklart — det framgick ganska tydligt av artikeln — att professor Montgomery icke har åsyftat, att det skulle skapas möjligheter till inkomstökningar för företagen, vilka sedan, som statsministern med rätta påpekade, skulle få inflatoriska verkningar. Det är här i landet sörjt för — det borde statsministern veta bättre än någon annan, med hänsyn till det nära samarbete som han har med den nuvarande finansministern — att inga företagare sitta länge med stora vinster. Det är sörjt för att de bli berövade dessa med en mycket stor effektivitet och snabbhet, och det vet man också på företagarkåll. Man är därför inte heller angelägen om att tillskansa sig några sådana. Det finns naturligtvis ett antal människor, som ännu inte ha fått pröva på verkningarna av den nuvarande beskattningen och som tycka att det är roligt att tjäna pengar, men de bli snart

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

tagna ur den villfarelsen. Den uppfattningen tränger mer och mer igenom att det är ett mycket måttligt nöje att skapa sig stora inkomster för att därefter inleverera tre fjärdedelar eller upp till 80 procent av dem till statskassan. Om nu verkligen en prishöjning skulle komma att medföra inkomstökningar för vissa företagare, så skulle dessa inkomstökningar mycket snart anammas av de statliga myndigheterna.

Jag tror inte att jag behöver svara mera på detta. Även om herr statsministern kan åstadkomma en retorisk effekt genom att citera tidningsuttalanden från olika håll och använda dem såsom tillhyggen i denna debatt, tror jag, att hela debatten skulle vinna på att vi begränsade oss till vad som sagts här eller av personer, som statsministern själv vid olika tillfällen hänvisat till såsom mer eller mindre auktoritativa på detta område. Det finns ju verkligen en hel del att peka på. Man kan t. ex. peka på vad som sagts av regeringen tidigare och även numera närstående personer, vilka ännu för något år sedan i hög grad hade regeringens öra när det gällde ekonomiska saker. Betyda inte deras uppfattningar, varningar och maningar någonting?

Hela statsministerns anförande var liksom statsrådet Gjöres' ett oförbehållsamt erkännande av allvaret i den nuvarande situationen. När jag hörde statsrådet Gjöres kom jag att tänka på att jag för ungefär ett år sedan från denna talarstol höll ett anförande, som strax efteråt av en framstående ledamot av regeringspartiet betecknades som en nästan oförlätlig svartmålning. De argument som jag i det anförandet lade fram voro i det väsentliga desamma, som statsrådet Gjöres här i dag har framfört. Han riskerar inte att bli beskylld för någon svartmålning, och jag skulle nog kunna våga mig på att i detta läge tala betydligt allvarligare om vår situation utan att riskera någon sådan beskyllning. Ty så mycket ha vi väl lärt under ett år, att utvecklingen inte har gått i den riktning, som man från regeringens sida för ett år sedan med sådan

optimism och sådan tvärsäkerhet förutsade och bland regeringspartiets anhängare med naturligtvis ännu större tvärsäkerhet garanterade. Tvärtom har utvecklingen gått i den rakt motsatta riktningen, och vi skola inte göra oss några illusioner om att denna utveckling så snart kommer att brytas, utan det är klokt att räkna med att svårigheterna under den närmaste tiden komma att skärpas.

Statsministern ville inte bestrida detta, men han ville inte bara se de mörka sidorna i den nuvarande situationen. Han ville peka på vissa fakta, som tydde på att vårt utgångsläge var synnerligen gott. Ja, om man som statsministern menar, att vi fått ett gott utgångsläge därigenom att vi ha kommit upp på en mycket hög standard, som vi sedan undan för undan kunna pressa ned, så är det naturligtvis riktigt. Men då är frågan: Är detta ett hugnesamt budskap för svenska folket, att vi ha kommit upp i en alltför hög levnadsstandard, som vi nu måste pressa ned, så att vi därigenom åstadkomma en balans?

Statsministern synes vilja framhäva en hög levnadsstandard såsom ett bevis på välstånd, men då vill jag sätta ett mycket stort frågetecken i marginalen. Välståndet kan undermineras genom att man lever över sina tillgångar, och det är väl vad vi ha gjort. Det är inte något verkligt välstånd att leva på en högre standard än de faktiska resurserna berättiga till. Det är tvärtom ett skenbart välstånd, som mycket snabbt kan förbytas i sin motsats. Då statsministern så starkt har betonat den nuvarande höga standarden såsom ett tecken på välstånd, vill jag anmäla en alldeles avvikande mening. Det är först om vi kunna garantera, att den höga standarden kan bevaras, som vi kunna tala om ett verkligt välstånd.

Det har ju framgått även av dagens debatt, att man på regeringssidan inte är beredd att ta konsekvenserna av sin egen insikt om situationens allvar och av den karakteristik, som man själv har givit av det förevarande läget. Man pekar, då det gäller botemedel, på inves-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

teringsbegränsningen som nästan det enda saliggörande. Det var karakteristiskt att både statsrådet Gjörës och statsministern, när de kommo in på denna fråga, först starkt underströko investeringsbegränsningen och sedan strax efteråt med sänkt ton talade om en inskränkning av konsumtionen. Jag tror emellertid inte att minskningen av konsumtionen får betraktas som en så underordnad sak. Vi måste nog konsekvent inrikta oss på denna i mycket högre grad än statsministern har velat medge. Och då äro vi framme vid frågan om den allmänna omsättningsskatten.

Jag skall inte gå in på statsministerns polemik mot herr Nordenson. Jag vill endast betona att det är felaktigt att så lättfärdigt avfärda den allmänna omsättningsskatten som här har gjorts. Frågan om omsättningsskatten är icke endast ett statsfinansiellt problem, den är i allra högsta grad ett penningpolitiskt problem, och den sidan av saken berördes inte alls i herr statsministerns inlägg.

Jag hörde med stort intresse på statsrådet Gjörës och har som alltid den allra största respekt för hans sakliga framställningskonst. Men jag reagerade mot att även han, när han kom fram till den avgörande punkten, väjde undan. Det var ett alldeles tydligt försök att framställa läget såsom i alla fall inte fullt så allvarligt, inte fullt så hotfullt, som det tidigare hade gjorts gällande. Jag är inte heller någon vän av svartmålningar, men jag tror det är nödvändigt för oss att kallt se verkligheten i ögonen och inte på någon punkt hänge oss åt några falska illusioner.

Jag kommer alldeles nyss från en kort utlandsresa, under vilken jag haft tillfälle att i England och Frankrike höra litet om hur man där ser på problemen och vilka åtgärder man är beredd att vidta. Det är för en svensk slående att höra, hur mycket hårdare man i dessa båda länder är beredd att gå fram. I England sitter en arbetarregering, som har precis samma problem som den svenska regeringen, bara ytterligare skärpta. Det är väl den omständigheten, att problemen där äro så starkt tillspet-

sade, som gör att man är beredd att ta i så mycket hårdare. Sådana inlägg, som man får höra av den engelske finansministern, Sir Stafford Cripps, får man förvisso aldrig höra från hans svenske kollega, och även när statsrådet Gjörës, som väl närmast är den som skulle axla manteln, talade här i dag, undvek han sorgfälligt sådana allvarsord, som den engelske finansministern anser det nödvändigt att säga sina meningsfränder.

I Frankrike sitter en regering av annan typ, men den brottas med svårigheter, som i mångt och mycket äro desamma som de engelska och de svenska. Denna regering går fram med en hårdhet som är utomordentlig. Detta medför ständiga risker för regeringens existens, men det är inget tvivel om att denna hårda politik är nödvändig, om Frankrike skall kunna klara sig ur den situation, som det för närvarande befinner sig i.

Nu säger man här: Men vi äro inte i den situationen! Och jag svarar på detta: Vi kunna komma i den, om vi inte med tillräcklig skärpa säga sanningen till vårt folk och inte tillgripa de åtgärder, om vilkas nödvändighet vi ha blivit övertygade.

Här komma vi in på ett fält, som inte har blivit berört i denna debatt. Statsministern var inne på det, men han drog sig hastigt tillbaka. Det är det fält, där den svenska reformpolitiken har gått fram de senaste åren. Äro vi inte alla på det klara med att vi även här ha förtagit oss? Vi ha tagit oss vatten över huvudet, och vi få oändligt svårt att dra hem lasset, att bärga vinsterna av dessa reformer. Skola vi kunna göra det och bevara det väsentliga — och till det räknar jag åtgärderna för de gamla och för familjeförsörjarna med stora försörjningsskyldigheter — då bli vi tvungna att ge efter på några andra punkter. Vi kunna inte, med de resurser som nu stå oss till buds, i fortsättningen föra den politik, som vi ha vant oss vid att föra. Ju förr och ju kraftigare man från regeringshåll säger ifrån om detta, desto mera är man i samklang med lägets allvar och med den uppgift, som en svensk

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

regering har sig förelagd i nuvarande situation.

Och det är vad man efterlyser i denna debatt: de verkliga allvarsorden och framför allt handlingarna. Vad vi ha hört har mest varit ord och till ganska liten del besked om handlingar. Det har sagts, att om inte det nu skisserade programmet hjälper, ja, då får man ta till kraftigare åtgärder. Jag skulle vilja fråga, vilka åtgärder regeringen tänker vidtaga i anledning av handelskommissionens nyligen avlämnade berättelse. Statsrådet Gjöres endast snuddade vid den saken. Jag menar att genom handelskommissionens skrivelse ett nytt faktum tillkommit, en ny situation klarlagts för oss. Tänker regeringen vila över sommaren och kanske över valen med den saken utan att vidtaga några åtgärder? Det är denna uppskovstaktik, försöken att komma förbi den hårda verkligheten, som man måste reagera mot.

Jag slutar med en vädjan, som jag tror bör ställas direkt till regeringen, att efter dagens debatt begagna varje tillfälle, även under den kommande valrörelsen, för att klargöra lägets allvar för folket och att inte försumma något tillfälle att förbereda sådana åtgärder, som denna regering eller dess efterträdare utan minsta tvivel blir nödsakad att vidtaga efter valen i höst.

Herr statsrådet GJÖRES: Herr talman! Får jag säga några ord med anledning av herr Ivar Andersons fråga, om regeringen tänker vidtaga några åtgärder i anledning av den framställning, som handelskommissionen tämligen nyligen ingav till Kungl. Maj:t, eller om regeringen är benägen att vila med den saken över sommaren. Jag tror att jag redan i det anförande jag höll i debattens början ganska ingående klarlade vilka åtgärder, regeringen ansett sig vara tvungen att vidtaga på grund av den försämring i dollarläget, som den förutsebara exporten under andra halvåret kommer att medföra. Jag hänvisar alldeles speciellt till den omläggning av basen för den industriella bränsleförsörjningen, som blir nödvändig, och jag

kan på den andra frågan — om tidtabellen för dessa åtgärder — svara att de komma att beslutas redan under de närmaste dagarna eller i varje fall den närmaste veckan.

Herr VON HELAND: Herr talman! Från vårt håll ha vi under flera år varnat för den förda handels- och näringspolitiken, icke minst ur den synpunkten att denna politik skulle medföra en folkflyttning, som skulle kunna försämra landets samlade produktionsmöjligheter. Efter dagens alla anföranden är det väl onödigt, att flera talare erinra om vilka besvärligheter som blivit den förda politikens resultat. Inte heller synes det mig nödvändigt att ytterligare debattera möjligheterna att förbättra valutaläget och att minska klyftan mellan köpkraft och produktion. Min avsikt är därför endast att framställa ett par frågor till regeringen. Då emellertid herr Domö även i dag tycks vilja antyda att han och hans parti stå i en särklass och mer än andra handla klokt och verklighetsbetonat, anser jag mig dock ha rätt att först rikta en replik till herr Domö.

Vad som främst åstadkommit krisläget är enligt mitt förmenande den handelspolitik, som förts under åren 1945, 1946 och 1947. Med stöd av några av mig utplockade förstakammarprotokoll — ur vilka jag givetvis inte skall uppläsa några axplock — kan det konstateras, dels att högern intill rysskrediten inte endast var regeringens medlöpare utan även dess pådrivare, dels att vi från bondeförbundet från början protesterade mot den efter kriget lanserade handelspolitiken. Socialdemokraternas anklagelser, att högern på denna punkt är efterklok, synas mig sålunda berättigade, och jag tycker inte att herr Domö nu skall påstå att hans parti är det som skulle kunna rätta till det hela. Jag tycker i stället, liksom tidigare talare, att det hade varit lämpligare om herr Domö hade konstaterat den enighet som nu råder beträffande önskvärdheten av att det nu mycket otrevliga läget ställes till rätta.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

Avsikten med mitt anförande var emellertid att ställa ett par frågor.

Även om högern i dag har velat sätta sig i särklass, synes det mig som om vi äro eniga om att vi för att komma ur krisläget måste eliminera gapet mellan köpkraft och produktion, helst genom att öka produktionen. Beträffande köpkraften vill jag nog i likhet med herr Ivar Anderson konstatera, att regeringen tycks obenägen att inför andra-kammarvalet gripa till de krafttag, som kanske skulle vara nödvändiga. Jag är vidare, liksom herr Näsghård, av den uppfattningen att det är tvivelaktigt hurvida en regering, som är sammansatt av endast ett parti, har möjlighet att ta till hårdhandskarna. Sådant är väl det demokratiska livet, att det bjuder på svårigheter, och jag förstår — det har jag sagt tidigare — regeringens dilemma inför andrakammarvalet. Jag har tidigare sagt, att det största felet är att kommunisterna föra en demagogisk agitation.

Vad beträffar möjligheterna att öka produktionen lämnade statsministern nyss den uppgiften, att vi nästa år kunna emotse en produktionsökning. Enligt mitt förmenande är denna upplysning inte tillräckligt uttömmande. Även om vi få en produktionsökning, kan nämligen den frågan ställas: Är verkligen denna produktionsökning den maximala produktionsökning, som vi skulle kunna uppnå?

I sammanhang med den frågan borde man också överväga folkomflyttningens inverkan. Den fulla eller överfulla sysselsättning, som nu råder, har väl i vissa hänseenden blivit en olycka för produktionen. Folk flyttar från landsbygden till lyxvaruindustrien, och arbetarna flytta ideligen från den ena platsen till den andra för att möjligtvis få en femma mer i månaden. Vad för detta med sig? Jo, personalen blir okunnigare, och det medför stockning i råvaruleveranserna, förlust av arbetstid, minskning i arbetets produktivitet och ökad frekvens av olycksfall i arbetet. Landsorganisationens ordförande, herr Strand, har begärt ordet, och jag vill då

erinra om vad herr Strand enligt ett tidningsreferat för en tid sedan yttrade. Han sade, att den överfulla sysselsättningens besvärligheter göra, att icke ens högkonjunktorens glansperiod kan skapa ett lyckoland utan bekymmer och svårigheter. Jag tycker, att det är mycket sant, och det är därför som jag nu framställer vissa frågor angående våra produktionsmöjligheter.

Låt mig ta ett exempel på nackdelarna av denna folkomflyttning. Genom den väldiga investeringsverksamheten efter kriget uppstod en våldsamt sugning av arbetskraft bl. a. till byggnadsverksamheten. Enligt uppgift flyttades på ett år 20 000 arbetare dit. Jag kan inte gå in på byggnadsverksamheten för våra industrier, men bostadsbyggandet i tätorterna omfattade 1945 39 000 lägenheter, 1946 45 000 och i år 39 000, och för nästa år beräknas 40 000. Genom att folk år 1945 och 1946 flyttats in i byggnadsindustrien bli nu byggnadsarbetare arbetslösa, när statsrådet Ericsson klämmer åt investeringsverksamheten.

Då observerar man en sak, som väl egentligen är självklar, men som kanske inte alla ha uppmärksammat. Det är mycket enkelt att få folk att flytta från landsbygden och in till städerna, men det är betydligt svårare att få dem att flytta tillbaka. I varje län har det väl varit så att vana skogsarbetare, som ha fått bättre betalt i byggnadsverksamheten, ha flyttat in dit. Nu är det i första hand de som sist kommo till byggnadsverksamheten, som bli arbetslösa, men det är nästan omöjligt att få dem tillbaka till skogsarbetet. Enligt en uppgift som jag har fått skulle i februari i år 12,8 procent av byggnadsarbetarna ha stämplat.

Min fråga blir alltså: Vad har regeringen gjort åt dessa arbetsomflyttningar? I en tid då vi måste öka produktionen, om vi inte vilja sänka köpkraften, kan det ju inte vara tilltalande att folk gå sysslolösa. Jag kan t. ex. peka på det cirkulär, som bränslekommissionen i dagarna utsänt, där det förklaras att vår vedsituation är penibel. Den hade säkerligen varit bättre, om de som nu gå och stämpla i stället hade återvänt till skogs-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

arbetet, varifrån en stor del av dem kommer.

Behovet av arbetskraft inom näringslivet uppskattades i mitten av februari till 60 000 arbetare, varav på industri och hantverk kommo 25 000, på det husliga området 10 000 och på skogsbruket 15 000 arbetare. Det är ganska hemskt att tänka sig, att folk, som faktiskt skulle kunna arbeta på dessa områden, går omkring utan att ha sysselsättning. De gå väl och vänta på att investeringsverksamheten skall öka. Det är därför jag tycker det skulle vara mycket bra att få klarlagt hur det faktiskt förhåller sig med detta och vad som kan göras åt det.

Låt mig ta ett annat drastiskt exempel. Vid Höganäsgruvorna har man för att få arbetskraft till gruvorna måst ge arbetarna ledigt ytterligare en dag i veckan. Det synes mig egendomligt att man för att få arbetskraft till näringar, varifrån folk flyttar, ger ytterligare ledighet i en tid, då produktionen måste ökas. Nu är det emellertid så att folk främst flyttar ifrån råvaruproduktionen, ifrån första ledet i produktionsapparaten. Det är alltså inte bara från jordbruket man flyttar, utan även från skogsbruket, från järnverken, kalkbruken o. s. v. Över huvud taget vill man inte ha — om jag får använda uttrycket — smutsigt arbete, utan man vill in till verkstäderna, där man tycker att det är finare arbete, och där man givetvis i många fall också får bättre betalt. Men bristen på arbetskraft i första ledet av produktionen kan också i framtiden bli orsak till att arbetskraft i andra ledet av produktionen blir sysslolös o. s. v.

Min andra fråga, som jag också tycker det är mycket viktigt att regeringen klarlägger, är: Har regeringen klart för sig hur läget är på detta område? Vad betyder arbetskraftsbristen i första ledets produktion, och hur ämnar regeringen säkerställa en jämn *total* produktionsökning? Jag är övertygad om att vi äro överens om målet. Jag är bara orolig för att vi inte nå det i den takt, som vore önskvärd, därför att näringslivet genom denna folkomflyttning blivit i viss mån snedvridet.

En annan sak, som jag samtidigt finner mycket betänklig, är befolkningsutvecklingens inverkan på arbetskraftstillgången. Enligt uppgift kommer tillgången på yngre arbetskraft att minska under ett par decennier framåt. Antalet personer i åldersgruppen 20—40 år utgjorde vid slutet av år 1943 2 140 000 och väntas minska till 2 050 000 år 1950 och 1 750 000 år 1960. Det är givet att denna minskning i tillgången på arbetskraft främst kommer att drabba de näringar, som inte äro så lockande, således första ledets näringar. Jag undrar än en gång: Har regeringen uppmärksammat detta?

Den på landsbygden mest kritiska frågan är ju kvinnobristen. 1940 voro 53 procent av jordbrukarna mellan 20 och 50 år ogifta. Det är givet att vi på landsbygden äro mycket oroliga över denna utveckling. Trots den Sköldska jordbruksrationaliseringen kan detta få vådliga följder för landsbygden. Ju mer landsbygden avfolkas, desto mera ödebygd blir det, och desto otrevligare för dem som äro kvar. Vet svenska folket vad det är som håller på att ske och vad det kommer att betyda för näringslivet?

Jag vill som min sista fråga, eftersom jag anser dessa ting vara av en så vital betydelse för framtiden, ännu en gång framställa det spörsmålet: Har regeringen dryftat dessa problem, och i så fall, till vilka slutsatser har den kommit? Anser den, att exempelvis min oro för framtiden är överdriven? Det skulle för mig vara mycket intressant att få reda på det, ty jag vill inte åka ut och förkunna något, som kanske är fullkomligt felaktigt, för svenska folket denna valsommar.

Slutligen några ord, herr talman, om statsutskottets utlåtande angående subventionerna. Även det utlåtandet har ju diskuterats i detta sammanhang, så jag tar mig friheten att säga några ord om den saken för att slippa besvära, när utskottsutlåtandet senare föredrages. Ifrån Lantbruksförbundets sida ha vi gått med på den stora överenskommenheten beträffande pris- och lönestopp. Även om de av statsutskottet föreslagna subventionerna motarbeta inflationens bekämpande, känner jag mig bunden av

den överenskommelse jag själv varit med om att sluta. Då dessutom ökade levnads-kostnader skulle skapa otrevlig irritation och besvärligheter, kommer jag, herr talman, att på den punkten följa utskottet.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Ett par av de frågor, som herr Domö ställde i sitt anförande, besvarades inte av handelsministern. Det var framför allt frågan, huruvida vi kunna importera flytande bränslen även från s. k. mjukvalutaländer. Handelsministern antydde däremot, att det skall företagas en omläggning av vår bränsleför-sörjning, och jag vill bekräfta detta.

Denna omläggning kommer att innebära, att industrien får avstå från en del av den olja som den hittills har fått, och vidare att av hänsyn till järnvägarnas och i viss mån även sjöfar- tens behov licensgivningen beträffande vissa slag av oljor inställes. Jag tror inte att denna omläggning, som nödvändig- göres av valutaläget, kommer att få så stora konsekvenser på annat sätt än att den berör arbetsmarknaden. Hur illa det än låter, komma mera arbetskrävande metoder att bli nödvändiga vid använd- ningen av det fossila bränsle, som vi hoppas kunna få i stället för oljan. Enligt vad jag nu kan beräkna innebär bortfallet av flytande bränslen, att vi komma att få använda ytterligare 0,7 mil- jon ton kol.

Jag utgår vidare ifrån att det skall vara möjligt att hålla de nuvarande ben- sintilldelningarna.

I fastigheterna eldar man i regel med en särskild oljekvalitet, och det är klart att det skulle få mycket svåra och all- varliga konsekvenser, om man måste slå ut alla oljeeldningsaggregat i villafastig- heter och liknande. Det rör sig om nå- got över 20 000 stycken. Vi ha sett saken så, att även om det kanske i nuvarande situation inte är mest rationellt att an- vända detta bränsle till eldning i dessa fastigheter, utan oljan på ett mera effek- tivt sätt skulle kunna användas på andra områden av samhällslivet, så tala många skäl och starka hänsyn för att man i

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

det längsta håller dessa småförbrukare med olja. Den allra minsta förbrukar- kategorien tror jag vi skola kunna till- dela full täckning av behovet, i den mån licenserna kunna anses ange behovet. Det skulle sålunda innebära, att om en villaägare har en licens på en viss kvan- titet, skall han kunna räkna med att den kvantiteten kommer att ställas till förfo- gande även nästkommande bränslesä- song. Om han däremot haft extratilldel- ning, får man undersöka från fall till fall, om det är ofrånkomligen nödvän- digt att vederbörande får behålla den även nästa bränslesäsong. Om vi förse denna stora kategori av förbrukare — som naturligtvis inte förbrukar särdeles stora kvantiteter — med olja, tror jag vi göra någonting som vinner allmän upp- skattning.

Däremot komma nog vissa småindu- strier att drabbas av valutabristen, i var- je fall i så måtto att de komma att få sin oljetilldelning reducerad. Vi kunna nämligen inte hålla alla förbrukare av tunnare oljor med de kvantiteter, som de hitintills ha fått.

När jag nämnde, att man skulle kun- na använda oljan på ett mera rationellt sätt än man nu kanske gör, avsåg jag, att vi nog ha kommit underfund med — i varje fall hävda experterna den men- ningen — att de oljeaggregat, som nu i allmänhet användas i villafastigheter, inte äro effektiva. Det blir ett avsevärt svinn och därmed förlorad värmeeffekt.

Möjligheten att importera de ökade mängder fossilt bränsle, som bli erforderliga, bedöma vi, såsom handelsminis- tern antydde, relativt gynnsamt. Vi ha hittills i år fått in ungefär 3,5 miljoner ton fossilt bränsle av alla slag, och det är något mera än den kvantitet, som vi räknade med vid årets början.

Jag hoppas att det framgår av vad jag nu sagt, att vi inte kunna ersätta den oljeimport, som vi ha haft från hårdva- lutaländer, med köp från mjukvalutalän- der, ty då skulle vi inte behöva göra nå- gon nedskärning. Vi ha inte möjlighet att köpa från enbart mjukvalutaländer i samma omfattning som vi nu ha gjort

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

från både hård- och mjukvalutaländer. Därför få vi göra en reduktion.

När det gäller andra frågor, som herr von Heland ställde, är jag inte beredd att svara på dem alla, och jag skall inte med hänsyn till den framskridna tiden gå in på dem. Ett avsnitt, som han behandlade, berörde också herr Domö. Jag blev litet förvånad över herr Domös anförande, då han talade om sportstugebyggena. Jag kan inte tänka mig, att att jag kan tolka hans anförande på det sättet, att han hyser den meningen, att vi ha råd att bygga ännu flera sportstugor. Det skola vi naturligtvis inte göra. Jag skall inte heller tolka anförandet så, att herr Domö anser, att den övervakning, som vi äro tvingade att verkställa för att upprätthålla lagens bestämmelser, skall upphöra. Det tror jag inte att herr Domö menade. Om det skall vara någon mening med herr Domös yttrande, måste han med sitt resonemang ha menat, att den investeringskontroll, som vi nu försöka upprätthålla, i alltför hög grad tar sikte på småsaker, med resultat att vi glömma bort de stora sammanhangen och de egentliga syftemålen med hela regleringen.

Jag skall inte på något sätt avge något omdöme om hur den nuvarande byggnadsregleringen skötes. Det får tillkomma andra. Den investeringskontroll, som vi planlägga och genomföra, är ju inte alltför omfattande. Jag erkänner gärna, att av alla våra investeringar kanske vi genom byggnadsregleringen direkt kontrollera omkring 40 procent. Men likväl ha vi nu kunnat konstatera, att allt har gått planenligt. Vi ha inte beviljat mera byggnadstillstånd än investeringsbudgeten förutser. Vi hålla oss tvärtom litet i underkant, och det finns nog ingen motsättning mellan den mening, som investeringsrådet på sin tid uttalade, och den budget, som fastställts när det gäller investeringarna. Investeringsrådet föreslog en tillståndsbudget på 1 300 miljoner kronor, och den fastställda budgeten avser drygt 1 400 miljoner kronor.

Det är klart, att det ofta nog kan framstå som ett önskemål att ha en verkligt effektiv kontroll över hela investerings-

verksamheten. Regeringen har för sin del resonerat på det sättet, att en sådan skärpt kontroll böra vi inte genomföra. I varje fall kunna vi inte inrikta oss på att kontrollera alla investeringar. Jag tror att det i så fall skulle bli alltför mycket detaljreglerande. Men vi ha trots oss finna ett hjälpmedel i den kontroll över kreditmarknaden, som nu kammaren håller på att debattera, och den sterilisering av vissa vinstmedel, som är genomförd. Dessa åtgärder komma att i sinom tid verka gynnsamt, när det gäller att minska den investeringsverksamhet, som inte ligger under direkt kontroll.

Herr von Helands farhågor för att den nuvarande investeringskontrollen skulle ha resulterat i att landsbygden skulle ha fått släppa till ytterligare arbetskraft till städer och andra tätorter äro, det vill jag från början säga, fullständigt ogrundade. Det är tvärtom på det sättet, att förra året hade vi en tämligen konstant och jämn sysselsättning för byggnadsarbetarna i tätorterna. Däremot fingo vi tyvärr en ganska markant ökning av byggnadsarbetarkåren framför allt på den rena landsbygden och även i småorterna. Det är där, som byggnadsverksamheten har expanderat. Därpå ha vi nu klara besked efter de två inventeringar, som vi ha gjort under förra året och i år.

Jag har ingen anledning att beklaga vad som skedde under förra året, och jag tror inte heller att herr von Heland skall behöva beklaga det. Han är bekymrad över att byggnadsarbetare inte gå över till annan verksamhet. Jag kan då omtala för herr von Heland, att vi förra året hade en byggnadsmarknad, som såg ut ungefär på följande sätt. Under sensommaren hade vi ett par hundratusen arbetare sysselsatta i anläggnings- och byggnadsarbeten. Däremot hade vi i februari i år — den tid som herr von Helands procenttal angående de arbetslösa avsåg — 130 000 byggnadsarbetare anställda. Det är alltså en skillnad på omkring 70 000. Om vi med hänsyn till möjliga felkällor vid inventeringarna — den senare inventeringen var mera nog-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

grann än den tidigare — minska skillnaden med 20 000, äro vi på den säkra sidan. Inventeringarna skulle i så fall visa, att förra året ungefär 50 000 arbetare sysselsattes med byggnadsarbete på sommaren utöver de i byggnadsbranschen mera ständigt sysselsatta arbetarna. Eftersom arbetslöshetssiffrorna under den gångna vintern aldrig överstego 15 000, ha tydligen de ifrågavarande 50 000 arbetarna under vintern övergått till annan verksamhet, och då är ingen större olycka skedd.

Det vi äsyfta att nå med investeringsbegränsningen ha vi försökt uttrycka på det sättet, att det skall bli en mindre volym för byggnads- och anläggningsverksamhet. En sådan begränsning behöver inte ovillkorligen leda till att så och så många tusen byggnadsarbetare i tätorterna bli arbetslösa. Statistiskt material, som vi nu ha, visar att förra året, då antalet byggnadsarbetare var störst, fanns det 200 000 byggnadsarbetare. I år stannar måhända siffran vid 170 000—180 000. Det betyder, att antalet byggnadsarbetare nedgått med omkring 20 000. Denna minskning inverkar gynnsamt ur flera synpunkter. De arbetare, som utgjorde det extra tillskottet 1947, varigenom antalet byggnadsarbetare sprang upp så våldsamt, övergingo då från andra näringar till byggnadsverksamheten. Om vi lyckas i våra strävanden, skulle det innebära, att i år ett färre antal arbetare kommer att övergå från annan verksamhet till byggnadsverksamhet. Härigenom blir rörligheten på arbetsmarknaden mindre.

Jag vågar mycket bestämt uttala den meningen, att läget på arbetsmarknaden i år är ett annat än det var förra året. Jag vet inte om den förändring i gynnsam och stabiliserande riktning, som skett i år, har åstadkommit enbart av vad vi ha gjort på byggnadsverksamhetens område, men jag känner mig i varje fall övertygad om att våra strävanden på det området äro en av de mest betydande faktorerna. Vi ha alltså nått en god bit på väg, och jag föreställer mig att herr von Heland inte anser det vara ett självändamål att det skall gå massor

med arbetslösa byggnadsarbetare i städerna på sommaren.

Nu är det så att praktiskt taget alla inom byggnadsverksamheten äro sysselsatta. Jag räknar då med att en hel del ha gått till annan verksamhet. Jag har för resten mycket klara besked om att så skett. Det finns alltså för närvarande inga att flytta över till annan verksamhet, men med hänsyn till vad jag antydde om växlingarna i byggnadsverksamheten under sommarhalvåret på landsbygden kan det hända, att vi få ett överskott på arbetskraft i höst, både då det gäller tätorterna och i fråga om landsbygden, men i så fall skola vi väl kunna finna sysselsättning för dem, eftersom bristen på arbetskraft fortfarande är mycket stor.

Frågan om vad som kan ha planerats när det gäller den tunga industriens arbetskraftsförsörjning skall jag inte gå in på nu. Jag vill bara erinra om att enligt beslut av Kungl. Maj:t en utredning skall verkställas i syfte att få till stånd en kartläggning av de problem, som vi ha inom den svenska järnhanteringen. Det är just det spörsmål, som här berörts av herr von Heland. Man skall försöka klargöra för sig, vilka anledningarna kunna vara till att järnbruken mista allt flera av sina anställda och ha mycket stora rekryteringsvärigheter. Vi hoppas att utredningen skall bli klar inom en rimlig tid och att vi på grundval därav skola kunna vidtaga åtgärder på detta centrala område inom det svenska näringslivet.

Herr VON HELAND (kort genmäle): Herr talman! Då jag vet, vilken oändligt svår uppgift statsrådet Ericsson haft och har, avsåg jag inte alls att kritisera investeringsverksamhetens handläggning, utan jag önskade endast vissa uppgifter för att se, om inte produktionen minskat på grund av de folkomflyttningar, som äga rum, och jag tog då byggnadsverksamheten såsom exempel.

Av den omständigheten, att endast 10 000—15 000 äro registrerade såsom arbetslösa, kan man nog inte utan vi-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

Äro draga den slutsatsen, att de skogsarbetare, som övergått till byggnadsverksamheten, återvända till skogen. Även om de inte erhålla arbetslöshetsunderstöd, kunna de gå utan sysselsättning och avvänta annat arbetstillfälle. Jag har en känsla av att endast en mycket ringa del av de skogsarbetare, som för några år sedan övergingo till byggnadsarbete, gått tillbaka till skogsarbete. Det är beklagligt, ty det är mycket svårt att få skogsarbetare.

Mina farhågor bottna i att även jag sett siffror på den folkomflyttning, som skett. Exempelvis under åren 1939—1945 ökade den produktiva befolkningen med 55 000. Dessutom kommo vid 1945 års slut 45 000 personer tillbaka till det produktiva arbetet från beredskapstjänstgöring. Vidare hade vi ett invandringsöverskott på 60 000. Samtidigt gingo 70 000 arbetare från jordbruket och 25 000 från hemarbete över till annat arbete. Det betyder att andra näringar än jordbruket under den angivna tiden ökade med omkring 250 000 personer. Samtidigt ägde denna avtappning rum från jordbruket. På den punkten är jag fortfarande inte lugn. Vi ha fått en folkomflyttning, varigenom första ledets produktion tömmes på arbetskraft. Jag är rädd för att denna folkomflyttning skall inverka skadligt på den materiella produktionen i framtiden.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Denna debatt är i mångt och mycket en upprepning av tidigare debatter, som vi haft här i kammaren om den ekonomiska politiken och landets ekonomiska läge. Det som skiljer dagens debatt från de tidigare och som för övrigt är ett ganska intressant särdrag i densamma är ju, att det nu har skett en påtaglig mildring av motsättningarna mellan den s. k. borgerliga oppositionen och regeringen.

Det är en allmän klagolåt såväl från regeringspartiets som från de borgerliga partiernas sida över att den ekonomiska situationen är mycket svårartad. Man talar om att investeringarna

äro för stora, att trots detta varutillgången är otillräcklig med hänsyn till den köpkraft, som finns, och att inflationsutvecklingen således tilltar i hastighet.

Utän att närmare ingå på en värdering av dessa omdömen kan jag inte underlåta att erinra om de förslag, som ha framställts från det kommunistiska partiets sida här i kammaren i avsikt att möta och bemästra en sådan situation som den vi för närvarande befinna oss i. Vi föreslogo redan 1946, att statsmakterna skulle utreda frågan om produktionens planering och framlägga en plan för inriktningen och användningen av landets produktiva resurser. Vi betonade i det sammanhanget nödvändigheten av att regeringen inrättade ett särskilt planeringsdepartement, som skulle ta hand om hela folkhushållningens inriktning. Vi ha vid ett par tillfällen föreslagit att man skall effektivisera investeringskontrollen och inte låta den endast vara restriktiv. Vi föreslogo en positivt inriktad investeringskontroll med hänsyn till folkhushållningens behov. Vi föreslogo redan 1946, att man inte skulle släppa utrikeshandeln fri utan att man skulle ha en importreglering, varigenom statsmakterna verkligen kunde få den fullständigaste möjliga kontroll över utrikeshandeln och därmed över landets valutatillgångar. Jag vill också erinra om våra många framstötter här i kammaren för att få till stånd en förbättrad och effektiviserad priskontroll, och jag är tillräckligt självmedveten för att hävda, att om riksdagen hade lyssnat till de förslag, som redan för två, tre år sedan framställdes från vårt partis sida, skulle mångt och mycket i den nuvarande situationen varit annorlunda och landets läge varit bättre.

Man har nu kommit fram till den ståndpunkten, att läget skall stabiliseras. Det är klart att ingen vettig människa har någonting emot att man försöker få till stånd en stabilisering. Men meningarna gå i sär om hur denna stabilisering skall uppnås.

Som jag inledningsvis sade, äro re-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

geringen och den borgerliga oppositionen nu eniga om den ekonomiska politiken. Detta är ganska betecknande, ty den ekonomiska politiken har tidigare varit den stora stridsfrågan mellan de borgerliga och regeringen. Denna enighet, som jag noterar här i dag, har inte åstadkommit genom att de borgerliga ha närmat sig regeringens ståndpunkt, utan jag tror att man måste konstatera, att enigheten har uppnåtts därigenom att regeringen har närmat sig de borgerligas ståndpunkt. Visserligen fronderar nu högern en smula. Det är klart att högern måste ha ett eget ben att gnaga på i valrörelsen. Därför ha vi fått en partireservation fogad till bankoutsiktets utlåtande. Men efter den uttolkning av högerreservationen, som gjorts dels av hans excellens statsministern själv och dels av herr Åkerberg, har man kommit fram till den slutsatsen, att några egentliga meningsskiljaktigheter i sakfrågan inte föreligga mellan högerns ståndpunkt och den socialdemokratiska regeringens ståndpunkt. Vi få väl därför betrakta enigheten som praktiskt taget fullständig.

Denna enighet återspeglas också i den kommunicé, som finansministern lät publicera efter förhandlingarna med näringslivets olika ekonomiska och fackliga organisationer. Där var det enighet, vars kärnpunkt närmast var, att inga löneförhöjningar skulle få ifrågakomma vid höstens och vinterns avtalsuppgörelser. Hur det däremot skall bli med priserna, är i denna kommunicé och i finansministerns kommentar till densamma uttryckt i mycket svävande ordalag, och Industriförbundet och andra företagarorganisationer ha vid sina utfästelser beträffande prisnivån staplat den ena reservationen på den andra för att ha vägarna öppna för en fortsatt prisstegring. Under alla förhållanden vidhåller man kraven från näringsorganisationernas sida på att de nuvarande vinstmarginalerna, som i allra flesta fall äro mycket stora, skola bibehållas oförändrade. Det är således meningen att den eftersträfvade stabiliseringen skall ske på löntagarnas be-

kostnad. Jag tror inte att de svenska löntagarna kunna entusiasmeras i någon högre grad av en sådan stabiliseringslinje. Förutsättningen för enighet även med löntagarna är enligt mitt sätt att se, att man börjar stabiliseringspolitiken i den andra ändan och griper sig an med prisproblemet.

När man skall försvara återhållsamhet i lönepolitiken, är det ju ett vanligt talesätt, att i det praktiska livet är det på det sättet, att medan priserna ta hissen, få lönerna traska i trappan. Om vi godkänna den bilden, skulle jag bara vilja tillfoga: Är det inte motiverat att man i första hand försöker stoppa hissen, som går snabbare, och se till, att lönerna hinna upp till den våning, där hissen stannat, och inte alltid befinna sig en eller två våningar under? Man måste med andra ord se till, att priser och löner komma i någorlunda rimlig relation till varandra.

Det är ett faktum, att vi befinna oss i en prisstegringsperiod, trots den priskontroll som vi ha. Det är bara en bekräftelse på vad vi från vårt partis sida förut ha anfört, nämligen att den nuvarande priskontrollen inte är så effektiv, som man har rätt att fordra. Den bedrivs i gamla förlegade former. Man håller fortfarande fast vid det prisstopp, som infördes 1942 och som i många fall gäller varor, som man i dagens läge inte ens kan identifiera. Man har inte tagit hänsyn till de förändringar i produktionslivet, som ha inträffat under de gångna åren. Resultatet har blivit, att vi nu få räkna med att den effektiva priskontrollen endast omfattar en tredjedel av marknaden.

Jag vill också ägna ett par ord åt statsmakternas egen prispolitik. Ty under de senaste åren ha statsmakterna gått i spetsen, när det gällt att införa prishöjningar. Jag syftar därvid inte endast på de konsumtionsskatter, som infördes vid årets riksdag, utan även på den taxepolitik, som de statliga affärsdrivande verken bedriva och som bidrar till att höja de allmänna levnadskostnaderna. Man måste verkligen fråga sig: Äro prisstegringarna och därmed följande levnads-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

kostnadsstegring verkligen oundvikliga? Kan man inte bedriva en sådan politik, att man sätter stopp för prisskruven?

Jag måste fråga: Varför stiga levnads-kostnaderna snabbare i Sverige än i en rad andra länder, som ha lidit betydligt mera av kriget än vi kunna påstå att Sverige gjort? I majnumret av Kommer-siella meddelanden lämnades några myc- ket intressanta uppgifter om levnads-kostnadernas stegring i en rad länder. Jag skall bara ta några exempel från länder, vilka jag betraktar som jämförbara med vårt land, och påvisa skillnaden. Från krigsslutet år 1945 till juni 1947 befann sig index i England oförändrat på 131. Danmarks index var vid krigsslutet 170 och är nu uppe i 175. Det är alltså en stegring med endast 5 enheter. I Norge var indextalet 155 vid krigets slut och är nu uppe i 158, alltså en stegring med endast 3 enheter. I Sverige hade vi 1945 ett index på 154, och vid senaste års-skiftet hade index stigit till 169. Det innebär en stegring med 15 enheter, vilket är betydligt mera än i något av de län- der, som jag här har nämnt. Att när den- na väldiga prisstegring pågår kräva av löntagarna, att de skola avstå från kom- pensation för prisstegringar, tycker jag är en orimlig begäran, som sannerligen inte utan hårt motstånd kommer att kun- na genomföras.

Det är alldeles uppenbart — det vill jag understryka, innan jag slutar — att arbetarklassen har det allra största in- tresse av att penningvärdet inte försäm- ras, och den skulle inte alls ha något som helst intresse av att motsätta sig den stabilisering, som det nu talas om, om arbetarna verkligen kunde få garanti för att prisnivån hålles stabil och för att pri- serna sänkas på sådana varor, som det är uppenbara ockerpriser på.

Nu förutsätter man, att prisnivån un- der 1948 skall vara stabil, och på den grundvalen rekommenderar, såvitt jag kunde se av kommunikén, Landsorgani- sationens ledning, att fackförbunden sko- la vara återhållsamma i sina lönekrav. Man skall uppskjuta uppsägningarna för att kunna överblicka läget, och det är alldeles tydligt att man menar att avtals-

rörelserna skola genomföras utan att lö- nenivån skall höjas. Men om nu prisni- vån hålles stabil under andra halvåret 1948, vilket den möjligen kommer att göra, vad finns det för garantier för att inte priserna på nyåret 1949 komma att stegras och resultatet blir en väsentlig försämring av levnadsstandarden?

Jag tror att läget skulle ha varit avse- värt annorlunda, om man på våren 1947 vidtagit effektiva åtgärder för att stabi- lisera prisnivån. Genom de avtalsupp- görelser, som träffades under hösten 1946 och våren 1947, tillförsäkrades stora ar- betargrupper en viss kompensation för den inträdda prisstegringen, men då gjordes ingenting för att stabilisera pris- nivån. I stället har det gått därhän, att statsmakterna sedan förra året ha låtit priserna stiga, och den löneförhöjning, som erhöles, har ätits upp av prissteg- ringarna, och i många fall ha prissteg- ringarna blivit större än den löneförhöj- ning, som man lyckades erhålla.

Min ståndpunkt är således den, att den första åtgärden i stabiliseringssyfte bör vara, att statsmakterna vidtaga effektiva åtgärder för att stoppa prisskruven och för att pressa ned varupriserna, där det bevisligen kan ske. Arbetarklassen och med denna i löneavseende jämställda böra få kompensation åtminstone för de prisstegringar, som inträtt sedan våren 1947. Om man genomför en sådan poli- tik, kan man kanske lägga en stabilare grund än den som nu håller på att byg- gas för en samverkan i syfte att uppnå stabilitet i fråga om priser och löner och i fråga om penningvärdet.

Herr DOMÖ: Herr talman! Det är åt- skilligt jag här skulle vilja säga, men den glest besatta kammaren och det för- modligen lilla intresse, som finns kvar, inbjuda inte till några längre utlägg- ningar. Det är betecknande, herr tal- man, att när vi resonera om en verkligt viktig sak, som gäller hela vår samhälls- ekonomi och där vi försöka att i ett svep överblicka alla de frågor, som höra samman med vår ekonomi, så är det svårt att hålla intresset för debatten vid liv.

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

Dagen har varit omväxlande, men jag måste säga, att behållningen förefaller mig inte att vara överväldigande stor. Debatten har givit vissa bestämda intryck beträffande de politiska förhållandena, men den har ingalunda givit det klara besked om hur regeringen ser på det ekonomiska läget, som jag hade väntat mig.

Det har varit intressant att höra på herr Åkerberg och herr Öhman och åtskilliga andra, som ha funnit en så stor likhet i uppfattningarna hos majoriteten och reservanternas i bankoutsnittet. Men herr Ohlin karakteriserade för en stund sedan i andra kammaren den linje, som högern lägger fram, såsom en linje som markant skiljer sig från majoritetens uttalande, i det att den skulle föranleda hyreshöjningar, räntehöjningar och annat som man vill rada upp inför valet. Då herr Åkerberg anser att det inte är någon större skillnad mellan högerns linje och majoritetens, skulle jag vilja fråga honom: Varför väsnas man då så mycket i den socialdemokratiska pressen? Där utmålas högern som någon-ting förskräckligt, eftersom högern vill vidtaga så många hårda åtgärder. Inför valet omtalar man i broschyrer och andra sammanhang, hur mörk framtiden skulle ställa sig, om högern skulle komma till ökat inflytande. Jag bara frågar, hur herr Åkerbergs i dag uttalade uppfattning stämmer med dessa förkunnelser i press och annorstädes.

En stund var det en viss vårlig stämning äver debatten. Frietiet låg mer eller mindre tydligt i luften, och statsministern var i den avundsvärda ställningen att kunna ställa sig kall eller varm, allteftersom han ville. Det är en ganska avundsvärd ställning för ett partis ledare att i det ögonblick, när allmänna meningen i form av Gallupundersökningar o. d. dömer honom att förlora herraväldet, uppsökas av de andra partiernas ledare och inbjudas till en ny tur såsom regeringsledare. Jag bockar mig och gratulerar. Vi högermän ha inte deltagit i den värleken, ty det kan ha sina sidor att ingå en del intima förbindelser i syfte att uppnå regerings-

samverkan. Vi tycka att samarbete kunna vi nog vara med om, men det bör i så fall efter vår mening ske på sådant sätt, att man inte löper risken att tvingas överge sin uppfattning om den politik som skall föras. Vi få väl därför vänta, tills det blir litet mindre kostsamt i fråga om principer och åsikter att acceptera en inbjudan.

För övrigt vill ju regeringen ange tonen i många avseenden. Den har sökt göra det även i dagens debatt. Den leder i fråga om politiskt mod, ordet mod taget i olika bemärkelser. Jag vill inte säga, att jag beundrar dagens politiska mod i någon av de båda betydelse, som man kan inlägga i det uttrycket.

Alla — även herr Bergvall — säga att vi ha det så svårt. Det förundrar mig, att inte herr Bergvall drager mera bestämda slutsatser av sitt konstaterande, att läget har förvärrats. Det är uppenbart på det sättet, att man nu på regeringshåll har funnit, att läget är mycket värre än man hade väntat, och därför använder man inte längre så stora ord om det, som man förut sade var oberättigad kritik och svartmålning. Herr Bergvall gör, som statsministern sade: han grymtar, men han håller sig ganska väl inne i majoritetsfalangen, när det gäller förslag om vad som skall göras.

Här försöker man dels förringa högerns linje och dels misstänkliggöra den. När man säger att den innebär räntehöjningar, hyreshöjningar och omsättningsskatt, vill jag svara, att vi i och för sig inte önska vare sig det ena eller det andra. Jag tror exempelvis inte att räntan är en primär faktor, när det gäller att nu rätta till förhållandena. Det kan hända, att den har varit det tidigare, men inte nu är det. Men vid vårt övervägande av vilka åtgärder som måste vidtagas för att rätta till förhållandena vilja vi inte utesluta någon faktor, som kan vara av betydelse. Vi kunna inte utesluta vare sig omsättningsskatt eller en penningpolitik, som kan innebära en ränteförändring med de följder en sådan åtgärd har. Man skall emellertid inte göra den linjen mera avskräckande än den är. Högerns linje innebär,

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

att vi ta hänsyn till realiteterna och inte rädas för att tillgripa de åtgärder, som kunna befinnas vara de bästa. Linjen kan vara litet hård för tillfället, men det är med den som med en läkar-kur, som kan vara hård för tillfället men som snabbt leder till resultat. En sådan kur kan ha åtskilliga fördelar — och vara nödvändig. Det är för de politiskt ledande här i landet som för en läkare, som skall ställa en diagnos. Det gäller att avgöra vad som kan vara det bästa för patienten, och kanhända han får försöka övertala patienten att underkasta sig kurer, som inte äro så behagliga, men gör han det på ett klokt och försiktigt sätt och inte döljer någonting, kan han få patienten att sköta sig på sådant sätt, att svaghetstillståndet ganska snabbt går över. Skulle det behövas en operation, är det mycket viktigt att både läkaren och patienten ha kännedom om de risker och utsikter som finnas. Men en läkare bör icke av fruktan för att patienten skall göra invändningar hesitera för att ställa rätt diagnos och icke heller hänvisa den sjuke att begagna homeopatiska medel eller annat, som verkar behagligare men icke kan bota sjukdomen. Det kan vid vissa tillfällen kanske vara bra att använda sockerpiller, i synnerhet när det gäller att få patienten att tro att han skall bli bra av just det medlet, men i ett allvarligare läge, såsom vid en akut inflammation, är det nödvändigt att ta till allvarligare medel, och tar man till dem i tid, behöver det inte bli så svårt, som det annars skulle bli.

Innebörden i den linje, som vi vilja rekommendera, är just att vi alla för en kort övergångstid skola underkasta oss de uppoffringar och ansträngningar, som läget kräver.

Herr von Heland gjorde ett uttalande av den art, att jag måste — för vilket jag ber om överseende, herr talman — uppehålla mig vid ett ögonblick. Han sade — jag ber om ursäkt om jag missuppfattade honom — att högern ville framställa sig i bättre dager än övriga partier, när det gällde ställningstagandet till ryssavtalet, men att i det fallet

det var bondeförbundet som varit förståndigare än högern. Vi skola inte upp-taga gräl om det, herr von Heland, men eftersom jag anser, att det var en felaktig uppgift, får jag hänvisa herr von Heland till hans politiska själasörjare, herr Pehrsson-Bramstorp, som sannertligen inte var mera avvisande gentemot ryssavtalet än vi andra.

Jag vill, herr talman, slutligen vända mig till herr statsministern och säga, att om vi konstatera, att läget i fråga om vår samhällsekonomi är sådant, att det kräver mycket bestämda åtgärder, är det viktigt att inte ens låta ett kommande val avhålla oss från att vidtaga de åtgärder som läget kan kräva.

Herr VON HELAND (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast rätta ett missförstånd av herr Domö. Vad jag sade var, att den borgerliga fronten blev enig i handelspolitiken först i och med ryssavtalet. Tidigare hade däremot högern understött socialdemokraternas friare handels- och kreditpolitik.

Herr ENGLUND: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i största korthet rikta en gensaga emot herr Nordensons uppfattning om den indirekta beskattningens lämpligaste utformning.

Innan jag gör det skulle jag emellertid vilja i ännu större korthet uttala min tillfredsställelse med att vi ha fått föra denna diskussion mot bakgrunden av den nya nationalbudgeten. Denna är enligt mitt sätt att se mycket förtjänstfullt utformad och väsentligt överlägsen den norska förebilden, som kom fram något tidigare. Jag tror också att denna precision i erfarenhetsmaterialet, detta sammanförande av materialet i en enda framställning, har sin andel i att den här debatten har kunnat föras med en större enighet i ståndpunkterna, såsom herr Öhman från sina utgångspunkter ansåg sig kunna karakterisera densamma. Över huvud taget tror jag att ett omsorgsfullt utredningsmaterial i allmänhet är ägnat att minska marginalerna mellan olika ståndpunkter. Jag tror att meningsskiljaktigheterna i fråga om

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

en återstående punkt på föredragningslistan i dag, en punkt vid vilken uttalandena emellertid inte ha varit så kategoriska, nämligen den punkt som gäller frågan, i vilken omfattning vi skola ha statsingrepp och ransonerings, i hög grad skulle kunna minskas, om man i en kommande ekonomisk sammanställning, som bleve underställd riksdagen, kunde få en översikt över de olika erfarenheter, som ha gjorts i olika länder i fråga om vilken effekt på priser, varutillgång och folkförsörjning som har kunnat iakttagas vid tillämpning av olika stränga statsingrepp och ransonerings. För närvarande sakna vi ett sådant undersökningsmaterial, och därför råder det stor osäkerhet i vårt omdöme om i vilken mån det ur folkförsörjningens synpunkt är nödvändigt att bibehålla hittillsvarande ransonerings och restriktiva åtgärder i övrigt.

Jag skall nu övergå till frågan om penningvärdet. Det är uppenbart, att ett av de alternativ, som här ha övervägts, nämligen herr Öhmans, inte är möjligt att genomföra, ty det står i motsats till de ekonomiska lagarna att helt enkelt bibehålla priserna trots penningöverflödet. Man har således bara att välja mellan alternativ, vilka tillåta en prisstegring, som närmar totalpriserna till vad som svarar mot den förefintliga varutillgången. Men detta kan ske på olika sätt. Man kan eliminera statsingreppen och låta den fria marknaden åstadkomma balansen mellan penningtillgång och varutillgång. En annan metod är att företaga statsingrepp av olika slag, och den form av statsingrepp, som vi här företrädesvis ha intresserat oss för, är den indirekta beskattningen.

I fråga om denna beskattnings utformning vill jag säga, att om man väljer den allmänna omsättningsskatten, som herr Nordenson förordar, och verkligen låter den bli fullständigt allmän — den omsättningsskatt som vi tidigare hade var ju inte allmän, utan vissa varuslag voro undantagna — så innebär detta en likformig prisstegring, d. v. s. en prisstegring som drabbar de väsentliga förnödenheterna, alltså livsmedel och husrum,

i samma omfattning som de mest umberliga. Jag ogillar denna anordning utifrån min allmänna värdesynpunkt av moraliska skäl, men jag ogillar den också därför, att verkningarna i fråga om möjligheterna att åstadkomma en varaktig stabilisering äro mycket ogynnsammare i detta fall. Det är ju lyckligtvis så, att i de överläggningar, som ha hållits mellan regeringen och företrädarna för de anställdas organisationer, uppmärksamheten har inriktats på kostnadsstegringarna för de nödvändigaste varorna, exempelvis livsmedel, och tack vare vår hyresregleringslag ha vi ju en relativ fasthet i fråga om hyreskostnaden. Skulle man här införa en allmän omsättningsskatt, så skulle såvitt jag kan se förutsättningarna för fasthållandet vid de ingångna överenskommelserna elimineras.

Det är helt annorlunda med punktbeskattningen. Den träffar mindre väsentliga poster, och i de överläggningar som jag nämnde har det såvitt jag har sett inte framställts några krav på kompensation för de obestridliga prisstegringar, vilka ha ägt rum med anledning av de öknings i punktbeskattningen, som vi ha beslutat vid denna riksdag. Jag tror således, att det ur många synpunkter medför mycket betydande fördelar att fortsätta på denna punktbeskattningens väg, och jag vill i fråga om möjligheterna i det hänseendet hänvisa till att en så stor post i folkhushållet som klädnadskontot, vilket uppgår till inte mindre än tre miljarder kronor per år, hittills helt och hållet har sluppit undan denna punktbeskattning. Detta är visserligen berättigat när det gäller vissa delar av klädkostnaderna, men det finns ju å andra sidan på klädkontot element av utpräglad lyxkaraktär, och jag tror att den verkliga standarden i det här landet inte på något sätt skulle sänkas, om hastigheten i modeväxlingarna, som i hög grad betinga klädkostnadernas stora höjd, pressades ned till hälften. Det har visat sig i våra grannländer, att det har varit möjligt att utan avgjorda lidanden för folket åstadkomma ett väsentligt tillbakaträngande på den punk-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

ten, och väger man den nackdel för standarden, som skulle åstadkommas på den vägen, mot nackdelarna av andra ifrågasatta åtgärder, så tror jag man skall finna, att den förra nackdelen hör till de mindre.

Jag skulle också, herr talman, vilja förorda, att regeringen i anledning av tidigare frågeställningar, vid vilka man av opportunitetsskäl inte har drivit saken längre, överväger att försöka åstadkomma ett ökat ungdomsparande på det sättet, att man överflyttar de pensioneringsavgifter, som ju skola gå på våra socialförsäkringar, till de yngre åldersklasser, där penningtillgången är stor i förhållande till försörjningsbördan och där det således är lättare att bära dessa folkförsäkringsavgifter. Samtidigt åstadkommes då en nedpressning av den höga konsumtionsstandard i dessa åldrar, vilken eljest genom att vara vanebildande kan få ogynnsamma verkningar för framtiden.

Herr talman! Det är bara dessa enkla synpunkter på ett här berört problem, i fråga om vilket olika meningar ha gjort sig gällande beträffande den lämpligaste framtida politiken, som jag har velat underställa kammaren i det här sammanhanget.

Herr STRAND: Herr talman! Jag känner redan det moraliska tryck, som vi talade om i går under debatten om riksdagens arbetsformer i samband med förslaget om tidsbegränsning av riksdagsmännens anföranden, över mig, då jag i slutet av denna överläggning skall yttra mig över bankoutskottets utlåtande nr 50, och jag skall därför begränsa mitt anförande till det minsta möjliga.

Jag vill först konstatera, att överläggningen i dag varit välgörande fri från de försök, som tidigare brukats göra i alltför stor utsträckning att lägga skulden för utvecklingen på de löneanställda och deras avtalsrörelser. Man har i dag lyckats frigöra sig därifrån. I stället har man sysslat med de stora problem, som vi ha att brottas med och där lönerörelserna endast äro en del och kanske en liten del.

Herr Öhman yttrade emellertid i sitt anförande några ord om resultatet av överläggningarna under de senaste dagarna, vilka jag inte kan låta stå oemotsagda. Han har läst den kommuniké, som har publicerats, på det sättet att uttalandet väsentligen avser att möjliggöra en stabilisering av lönerna, medan talet om prisstabilisering är bemängt med så många reservationer, att ingen egentligen kan tro att det finns någon allvarlig vilja bakom dessa deklARATIONER.

Jag vill för min del säga herr Öhman, att Landsorganisationens anslutning till programmet om stabiliseringssträvandena är baserad på möjligheten att hindra en prisstegring. Om följaktligen de, som närmast skola stå för denna strävan att bibehålla prisnivån, misslyckas, är därmed också fackföreningsrörelsen fri från sitt åtagande att medverka till en stabilisering av lönerna. Denna strävan att hålla lönekraven tillbaka är omöjlig, om den förstnämnda misslyckas.

Vi ha inte nämnt någonting om återhållsamhet i vår skriftliga deklARATION i samband med dessa överläggningar. Vi ha undvikit det ordet i detta sammanhang och endast sagt, att vi inom landssekretariatet vilja för fackförbunden rekommendera att uppskjuta avgörandena i fråga om avtalen för 1949 till en tidpunkt, som ligger årsskiftet så nära som möjligt, för att man skall bli i tillfälle att bedöma utvecklingen och möjligheterna att hålla priserna under 1949.

Herr Öhman gjorde också några jämförelser mellan prisstegringen bland annat i vårt land och i angränsande länder och anförde därvid Norge såsom ett exempel, värt att ta sikte på. Nu har jag tyvärr inga siffror tillgängliga och kan därför inte med tillhjälp av sådana ge uttryck för någon annan uppfattning än den herr Öhman här har fört till torgs. Jag vill bara påpeka, att i Norge, som endast är hälften så stort som vårt land, användas cirka 700 miljoner kronor om året i subventionssyfte för att hålla nere priserna. Om vi skulle lämna subventioner i motsvarande omfattning, skulle väl här i landet för detta ändamål åtgå nå-

gonting sådant som 1 400 eller 1 500 miljoner kronor. Hade så skett, är det möjligt att vår prisnivå hade befunnit sig i ett annat läge än den prisstegringskurva, som herr Öhman angav, utvisar.

Det är riktigt att priserna i vårt land från 1945 till nu stigit med det antal enheter, som herr Öhman nämnde, men han glömde att tala om, att vi fått kompensation för dessa stegringar i de förda avtalsrörelserna under samma period och till och med något litet därutöver. Vi skola inte glömma bort detta, när vi tala om prisutvecklingen. Vi skola inte glömma, att den hittillsvarande prisstegringen har kompenserats. Även om vi diskutera storleken av den reallönehöjning, som har inträffat, är det ingen som vill göra gällande annat än att denna kompensation har erhållits. Det kan man tala om, även om kommunisterna, i likhet med vad de vilja skylla högern för, vilja ha ett eget ben att gnaga på i valrörelsen. Även om kommunisterna också skulle vara ute och leta efter ett sådant ben, böra de hålla sig till verkligheten och inte lämna en skildring, som visar ett felaktigt resultat. Jag känner mycket väl till, att ett av de bästa ben, som kommunismen någonsin har haft i sin propaganda, har varit myten om lönestoppet 1942, och det kan ju hända, att det skulle vara lyckligt för kommunisterna, om det fanns en möjlighet att hitta ett ben med lika mycket fläsk på som det man lyckades finna i 1946 års valrörelse.

När det gäller bankoutskottets utlåtande och reservationen till detta utlåtande tror jag, herr talman, att vi kunna konstatera att majoritetens skildring av utvecklingen i stort sett överensstämmer med reservationens. Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka några uttalanden i reservationen. Man vill skylla den ogynnsamma utvecklingen helt och hållet på regeringen och den politik, som har förts, och man talar bland annat om att för närvarande efterfrågas svenska exportprodukter i mindre utsträckning på världsmarknaden än tidigare. Det anser jag inte att man gärna kan lasta regeringen för. Det är tydligen på det sättet, att priserna ha drivits upp till en

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

sådan höjd, att marknaden har reagerat så att köpvilligheten nu är mindre.

Vidare säges det i reservationen något som kan tolkas som om restriktionerna skulle vara någon självständigt verkande faktor i utvecklingen, som försämrar landets situation. Sanningen är ju i stället, att restriktionerna måste tillgripas för att återställa den balans i utrikeshandeln, som rubbats genom den våldsamma importruschen. Reservanterna akta sig noga för att ange den internationella utvecklingens inverkan på vår egen handels- och valutapolitik. Men det är ju otvivelaktigt att denna internationella utveckling också bidragit till svårigheterna för vår handel.

De göra också ett påstående, som måste vara direkt felaktigt. De påstå nämligen, att en mycket snabb nedslutning av den industriella produktionsapparaten och av jordbrukets maskinpark skulle ha ägt rum under tiden efter krigets slut. Det ligger säkerligen en överdrift av stora mått i detta påstående. Det verkliga förhållandet är nämligen att industriinvesteringarna aldrig tidigare ha varit så intensiva som just under de sista åren, och vad det gäller jordbrukets maskinanskaffning har jag lyckats få tag i några siffror direkt ur Lantbruksförbundets egen statistik. De visa att under 1938 exempelvis i traktorer investerades ungefär 21 miljoner kronor och i övriga jordbruksmaskiner cirka 42 miljoner kronor. Alla siffror jag nämner äro omräknade till 1938 års penningvärde. 1939 voro siffrorna något högre: 23,5 miljoner för traktorer och något över 55 miljoner för övriga lantbruksmaskiner. 1947, för att nu bara ta upp ett av efterkrigsåren, investerades i traktorer något över 32 miljoner kronor och i övriga lantbruksmaskiner 72, ja nära 73 miljoner kronor. Detta måste betyda, att man efter kriget har kunnat upprätthålla jordbrukets maskinpark, och även om den under själva krigsåren nedslets något, kan man alltså inte säga att utvecklingen efter kriget har gått i samma riktning. Jag tror att också beträffande industriens investeringar alla ha den upp-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

fattningen, att det efter kriget har skett en förbättring av produktionsapparaten, icke en försämring.

Det är klart att vi, när vi diskutera vårt nuvarande bekymmersamma läge och möjligheterna att komma ur det, inte kunna undgå en diskussion om fördelningen av vår produktionskapacitet och en bedömning av huruvida vi använda för mycket för investering och för litet för konsumtionsvaruproduktion. Vi äro väl alla överens om att den absolut nödvändiga investeringsverksamheten måste upprätthållas, d. v. s. att under alla förhållanden produktionsapparaten måste bibehållas. Men sanningen är nog att den efter krigets slut till och med har förbättrats.

I reservationen anföres också något som skulle vara något alternativ till regeringens förslag. Det lider absolut av samma svagheter som man vill lasta på regeringens ekonomiska program. Det har ingen klarhet, och man kan egentligen inte få ut någonting annat ur denna reservations motivering än att reservanterna vilja någonting annat än regeringen. Men vad de vilja, det vilja de inte säga klart ut, möjligen med hänsyn till vad som skall inträffa i september. Men om reservanterna ha en så fast linje som de anse, så kan det väl inte vara någon risk med att också tala om vad de egentligen vilja.

Det talas om en upplysningsverksamhet från regeringens sida, som skulle klargöra lägets allvar och vilka åtgärder som äro nödvändiga. Jag får verkligen säga, att de borgerliga partierna och deras press inte kunna sägas ha gjort någonting för att hjälpa regeringen i denna upplysningsverksamhet. De ha i stället verkat i motsatt riktning. Många gånger har man förlöjligt och kritiserat de åtgärder som vidtagits. Har det från regeringshåll talats om möjligheterna att få till stånd en ytterligare överbalansering av budgeten, har man begagnat tillfället att reservera sig mot alla förslag, som ha ifrågakommit för att nå ett sådant resultat. Det kan inte främja upplysningen om vilka åtgärder, som i nuvarande ekonomiska läge böra

vidtagas. Jag tror de anmärkningar som tidigare i dag ha riktats mot den borgerliga inställningen på denna punkt äro berättigade. Man har försvårat regeringens möjligheter att sprida känedom om hur läget egentligen är och om de åtgärder som borde vidtagas för att vi skola komma till rätta med det.

Det talas också i reservationen om möjligheten av en räntehöjning och om överläggningar med arbetsmarknadens parter om en inkomststabilisering. Men det är klart att en räntehöjning skulle få vissa återverkningar, i första hand på hyresmarknaden, och det skulle i sin tur försvåra möjligheterna att stabilisera lönerna, eftersom det väl antagligen skulle resas krav på kompensation för en sådan levnadskostnadshöjning.

Det är många sådana endast halvt uttalade meningar i reservationen, vilket gör att man inte får klart för sig vad reservanterna egentligen avse. Det talas exempelvis om en ökning av sparandet såsom ett medel för att effektivisera kampanjen mot inflationen. Men vad mena reservanterna med »mera effektiva åtgärder än hittills» för att främja sparandet. Mena reservanterna ett tvångssparande, så är det bäst att säga rent ut, att man inte räknar med att sparandet kan bli effektivt, med mindre än att det vidtages tvångsåtgärder.

Reservanterna skriva att en förutsättning för ett ökat sparande är »att förtroende skapas för statsmakternas fasta vilja och möjligheter att skydda penningvärdet». Men ett sådant resonemang kan lätt bli ett cirkelresonemang. Man talar nämligen inte om vad det är som erfordras för att skapa ett sådant bättre förtroende för penningvärdet. Anser man att exempelvis en räntehöjning skulle återställa detta förtroende, så är det bäst att tala om det på ett sådant sätt, att allmänheten verkligen får reda på vad reservanterna och deras meningsfränder i detta avseende önska.

Det talas om nödvändigheten av en ytterligare konsumtionsbeskattning. Jag har redan tidigare nämnt, att man från

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

borgerligt håll har gått emot de av regeringen föreslagna konsumtionsskatterna, och jag förmodar därför att reservanterna syfta på ett återinförande av den allmänna omsättningsskatten. Det talas om åtgärder i produktionsfrämjande syfte, men inte heller på denna punkt såges det tydligt och klart vad som åsyftas. Jag är inte riktigt säker på att reservanterna önska ge exempelvis pris kontrollen vidgade befogenheter, som skulle göra det möjligt för den att vidtaga i främsta hand råvarukontingentering för att hjälpa de effektivaste företagen och därigenom bidra till en produktionsstegring. Det förklaras inte heller om man åsyftar en dirigering av arbetsmarknaden, så att arbetskraft kunde flyttas över till bristområdena.

Reservationen skulle kunna tolkas så, att om man vill nå en bättre och ökad produktion, så måste man ovillkorligen öka de redan nu ganska höga företagsvinsterna, antingen genom att medge prishöjningar eller också genom att minska beskattningen av företagen. Det är inte klart utsagt, men man har väl rätt att ställa fordran på klarhet, när reservationen nu skall föreslå ett alternativ till den politik regeringen företräder.

Det säges i reservationen att det är nödvändigt med en översyn av skattelagstiftningen. Det framgår alldeles tydligt, att reservanterna önska en modifiering av skattereformen, främst genom en minskning av beskattningen av bolag och högre inkomsttagare. Då nu ändå budgeten skall överbalanseras, får man väl tolka uttalandet på det sättet, att reservanterna önska lägga en motsvarande beskattning på de lägre inkomsttagarna, antingen genom direkta eller indirekta skatter. Men reservanterna våga inte ta steget fullt ut och klart säga ifrån att det är detta de önska.

De föreslå en ytterligare begränsning av investeringarna. Jag har redan tidigare sagt att man i den nuvarande situationen måste överväga hur mycket som skall anslås för investeringsverksamhet och hur mycket som skall an-

slås för konsumtion. Samtidigt som reservanterna framhålla nödvändigheten av denna ytterligare investeringsbegränsning, förklara de att investeringarna äro otillräckliga med hänsyn till den önskvärda rationaliseringstakten. Följaktligen tolkar jag reservanternas uttalande så, att de önska en ytterligare begränsning av bostadsbyggandet.

Sedan önska reservanterna en översyn och förenkling av förvaltningen. Men kräva de en skärpning av importkontrollen och investeringsbegränsningen, så kan man ju fråga sig hur det skall bli möjligt att samtidigt minska på personalen i den statliga krisförvaltningen. Det skulle ha varit önskvärt, att reservanterna hade talat om på vilka punkter en sådan minskning skulle kunna ske och hur denna personal skulle kunna överföras från kristidsorganen till effektivt arbete. Ett sådant krav som detta gör sig naturligtvis alltid i den offentliga debatten, men hur det i praktiken skall kunna genomföras samtidigt som förvaltningsapparaten göres effektivare, det kan i varje fall inte jag förstå.

När reservanterna slutligen önska en ytterligare importbegränsning, slå de väl ändå in öppna dörrar. En ny importplan är ju under utarbetande, och det är möjligt att vi få del av den de allra närmaste dagarna. Denna ytterligare nedskärning av importen kommer tyvärr att öka spänningen inom landet, genom att varutillgången minskas medan köpkraftsöverskottet kvarstår. Det är ett problem som fortfarande är olöst och som i varje fall inte har kommit närmare sin lösning genom reservanternas sätt att framföra det i sin reservation. Samma verkan får ju också ett ökat stöd åt exporten. Om vi exportera mera, så blir det mindre varor för oss själva att köpa, och följaktligen blir det svårare att placera det köpkraftsöverskott som existerar. Sådana dubbelverkande omständigheter klaras inte av genom några få rader i en reservation.

Det har redan tidigare i debatten talats om den dubbelverkan en utländsk kredit skulle ha. Den skulle hjälpa oss över dagens svårigheter, men den skul-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

le inte hjälpa oss till den samhällseconomiska balans på längre sikt, som vi ändå alla eftersträva.

Detta, herr talman, var bara några korta kommentarer till reservationen. Jag har kanske gjort dem alltför korta för att det skulle kunna bli något riktigt sammanhang mellan dem, men det har jag gjort därför att tiden är så långt framskriden. Jag kan inte finna, att det i reservationen framförda programmet utgör något förnuftigt och konstruktivt alternativ till regeringspolitiken. På alla punkter som anges mera konkret — överläggningar med arbetsmarknadens parter, investeringsbegränsningen, importkontrollen — handlar regeringen redan i stort sett på önskat sätt. Vad reservanterna kräva utöver detta är tve tydligt och obestämt. Det torde emellertid framgå, om man läser mellan raderna, att det som önskas är en allmän omsättningsskatt, räntehöjning — vilket betyder hyresstegring — någon form av tvångssparande, skattesänkning för de högre inkomsttagarna och skärpning för de lägre. Vad jag saknar i reservationen är ett krav på sådana fullmakter åt priskontrollen, att den verkligen skulle kunna vidtaga effektiva åtgärder för att höja produktionen genom att låta de effektivaste företagen ta hand om de knappa resurser, som stå till vårt förfogande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGVALL: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag försöka fatta mig mycket kort.

Jag förmodar att de ärade kammarledamöter, som ha lyssnat till herrar Nordenson och Domö, liksom jag ha fått klart för sig att dessa herrar i dag ägnat lejonparten av sin kärleksfulla omvårdnad åt folkpartiet och inte åt den socialdemokratiska regeringen. Det är inte utan att jag bakom dessa bägge herrars yttranden tyckt mig spåra en viss oro. Vad nu anledningen kan vara till denna oro skall jag inte ge mig in på. Jag överlåter åt de ärade kammarledamöterna att gissa själva på den punkten!

Då jag talar om herrar Nordenson och Domö vill jag erinra om att högern redan 1946 förde ett i och för sig mycket befo gat och riktigt tal om att budgeten måste överbalanseras. De handlingar, som beledsagade detta tal, inneburo emellertid att högern, samtidigt som den krävde den strängaste överbalanseringen av budgeten, företrädde de största utgifterna och de lägsta skatterna. Handlingarna svuro fullständigt emot orden. Och om man efter innevarande års riksdag gjorde en summation och även om man därvid tog hänsyn till — jag skall inte säga *kravet* på omsättningsskatt, ty herr Domö var på den punkten mycket försiktigare än herr Nordenson, men till högers *antyd*an om en omsättningsskatt — så undrar jag om inte resultatet skulle bli att högern rör sig med en ganska klen överbalansering.

För övrigt är det en markerad skillnad på herr Nordenson och herr Domö. Herr Nordenson talar ett relativt tydligt språk, som jag senterar, men herr Domö rör sig med ett ganska otydligt tal. Herr Domö talar t. ex. om att vi skola *överväga* en räntehöjning och överväga både det ena och det andra. Jag kan inte förstå varför vi inte skulle överväga allting! Herr Domö säger sedan, att vi skola göra klart för oss, vilken åtgärd som kan befinnas vara den bästa, och då ber jag att helhjärtat få instämma med honom och uttrycka den förhoppningen, att ingen kammarledamot måtte arbeta med något annat mål i sikte.

Om jag sedan kommer till statsminister Erlander, så var mitt enda — eller låt mig för att vara litet mera artig säga, mitt enda bestående — intryck av hans anförande förvåning och undran. Denna förvåning blev icke mindre ens om jag betraktade herr Erlanders inlägg mindre som ett inlägg i den ekonomiska debatten än som ett led i den pågående valrörelsen.

Vad menar egentligen hans excellens herr statsministern med att så kraftigt måla ut välståndet och välståndsökningen här i landet? Är hans syfte att förtaga verkan av den realistiska skildring av vårt i många avseenden ganska bekymmersamma ekonomiska läge, som

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

lämnats i bankoutskottets utlåtande? Är det hans önskan att vi skola glömma de allvarsord, som hans kollega, herr finansministern, tog i munnen i januari, då han i statsverkspropositionen yttrade: »Den allvarliga fråga vi ställas inför är den, om det som vunnits eller håller på att vinnas kan bevaras, därför att det bygger på ett fast underlag i vår produktionsutveckling, eller om det i större eller mindre utsträckning får uppgivas, därför att det haft sin grund i övergående omständigheter, såsom förbrukning av tidigare samlade reserver?»

När herr statsministern knyter adjektivet »fantastisk» till välständsökningen, undrar jag om han möjligen är ute för att i god tid vänja medborgarna vid de krav på välständsökning, som de rimligen böra ställa i det socialistiska samhälle, som herr statsministern och hans meningsfränder önska skapa.

Herr statsministern anför en massa siffror, som visa att vi ha fått ett ökat antal telefoner, ett ökat antal bilar o. s. v. här i landet. Men jag undrar om han inte själv har en känsla av att den välständsökningen är i någon mån artificiell, då den i stor utsträckning vunnits genom att vi förbrukat våra existerande valutareserver. Jag hinner inte nu gå in på detaljerna, annars skulle jag kunna ge en lång och intressant kommentar, men jag undrar i varje fall om man blir så mycket rikare, så mycket mera välmående, bara genom att köpa upp de pengar man har.

Det förefaller inte heller som om statsministern ännu gjort klart för sig, att nedgången i valutaserven är en utomordentligt allvarlig sak, inte bara därför att den tvingar oss att införa en massa besvärande och krångliga regleringar, utan också därför att den tvingar oss att köpa på marknader, där vi icke köpa bäst och billigast. Valutakrisen är befämlig, därför att den tvingar svenska tjänstemän, svenska arbetare, svenska företagare att satsa mera maskinkraft, mera arbetskraft, göra större uppoffringar för att framställa den kvantitet varor, för vilken vi få byta till oss en varukvantitet från utlandet. Jag tror inte att detta

är en sak, som man kan ta på ett sådant — jag höll på att säga lättsinnigt — sätt som statsministern gjorde i sitt yttrande. Inser han ännu inte, att den är allvarlig just med hänsyn till det svenska välståndet?

När statsministern i dag kom tillbaka till sin jämförelse med utländska förhållanden, kunde han inte ens nu utelämnat jämförelsen med under kriget okuperade eller krigshärjade länder. Det är ett uttryck för den förnöjsamhetens politik, som jag i många sammanhang haft tillfälle att påtala.

Vad jag mest ogillar i regeringens politik för att bekämpa inflationsfaran, det är att regeringen hela tiden varit varit sent ute. Jag tror att de åtgärder, vi i dag vidtaga på investeringskontrollens område och på andra områden, skulle ha varit fullt tillräckliga för att stoppa inflationen, om regeringen satt in dem tidigare. Men det ständiga felet i regeringens politik har varit, att den för sent insett lägets allvar och för sent velat ta konsekvenserna av denna insikt — om den nu verkligt förefunnits.

När herr statsministern sedan talade om den allvarliga risken för att vi kommande år skulle få en majoritet i riksdagen, som på grund av tidigare uttalanden i olika sammanhang skulle känna sig förpliktad att helt plötsligt slopa ransoneringar, regleringar o. d., då tror jag att han målade på ett sätt, som han knappast själv trodde på. Vi ha aldrig från vårt håll sagt att man i ett huj skulle kunna slopa regleringar och ransoneringar. Men vi ha sagt att vi anse det vara ett livsintresse för svenska folket att den ekonomiska politiken föres på ett sådant sätt, att det så snabbt som möjligt kan bli kvitt ransoneringar och regleringar, och på den linjen komma vi att fortsätta att arbeta. Vi komma inte, som statsministern och hans meningsfränder, att leka med tanken på att en hel del av dessa regleringar skulle bli bestående.

Den synpunkt, som för mig är väsentligast av alla, är emellertid den att vi hoppas bli av med den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten till hösten, där-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

för att vi befara att det socialdemokratiska partiet alltjämt — även om det för ögonblicket döljer det — är ett socialistiskt parti och försöker förverkliga ett socialistiskt program. Vi önska inte se något socialistiskt program realiserat i vårt samhälle! För oss äro vid höstens val icke endast dagens frågor, utan i främsta rummet synpunkter på längre sikt och av större räckvidd avgörande.

Herr **NORDENSON**: Herr talman! Jag skall be att få börja från slutet och först vända mig till herr Bergvall — jag hoppas han inte springer sin väg, innan jag hinner svara honom!

Han undrade varför högern i denna debatt vänt sig främst mot folkpartiet och inte mot socialdemokraterna. Ja, det har sin naturliga förklaring. Det beror inte på den händelse, som skall äga rum i september, utan det beror på att i detta fall folkpartiet intagit positioner, som varit mera utrerade än de socialdemokratiska kammarledamöternas. Jag har funnit mycket större förståelse för de synpunkter, jag har anlagt på dessa problem, på socialdemokratiskt håll än på folkpartihåll, där man varit ytterligt kategorisk och dogmatisk i sin negativa inställning till de projekt, jag ställt under debatt.

Herr Bergvall påstod vidare att högern år 1946 hade varit inkonsekvent och inte handlat i enlighet med sina vackra talesätt. Jag vill erinra om att vi den gången lade upp en budgetkalkyl, som något avvek från övriga partiernas. Den var även ganska optimistisk. Själv ansåg jag den väl optimistisk, men om herr Bergvall nu ville sätta sig ned och räkna efter, skall han finna att den budgeten höll och att överbalanseringen faktiskt blev fullt så stark som vi hade ställt i utsikt. Att högern då — ehuru med större tvekan än herr Bergvalls parti, som var utomordentligt entusiastiskt — var med om att avskaffa omsättningsskatten, berodde på att man då inte på något håll hade gjort fullt klart för sig omsättningsskattens stora betydelse som köpkraftsuppsugande faktor, utan

lade statsfinansiella synpunkter på problemet.

Detta är anledningen till att vi nu ha kommit att stå längre från varandra än vanligt.

Jag är emellertid glad att på en punkt få instämna med herr Bergvall. Det är när han gent emot regeringen framhåller, att den varit för sent ute med sina åtgärder. Det tror jag är riktigt, och jag har själv givit uttryck åt detta beträffande bankoutskottets utlåanden, som alltid passat året innan de varit skrivna.

Vad herr statsministerns polemik med mig beträffar, vill jag säga, att herr statsministern identifierade min ståndpunkt med professor Lindahls, som jag refererade. Det centrala i min tankegång var betydelsen av att suga upp köpkraft, och jag pekade då på omsättningsskatten såsom en av de möjligheter som stå till buds. Jag ansåg det också vara av intresse att referera de synpunkter, som ha framförts av olika sakkunniga på detta område, och jag ansåg det vara särskilt värdefullt därför, att de i stor utsträckning vid olika tillfällen varit sakkunniga åt regeringen. Jag är inte beredd att på alla punkter helt instämna i professor Lindahls synpunkter, även om jag här har refererat vad han har sagt.

Jag vill också med ett par ord framhålla, att denna omsättningsskatt är tänkt med vissa modifikationer. Herr Englund förklarade, att en omsättningsskatt vore omoralisk. Jag har rätt svårt att lägga en sådan synpunkt på saken. Jag kan däremot mycket väl förstå, att man kan anse skatten diskutabel ur sociala lämplighetssynpunkter. Jag refererade därför hur professor Lindahl tänkt sig att ta hänsyn till de sociala synpunkterna genom införande av subventioner.

Det är sålunda såsom en alternativ åtgärd för att göra kampen mot inflationen effektiv, som jag har framfört detta förslag. Jag vill än en gång understryka, att alla de åtgärder vi kunna vidtaga, både från det ena hållet och det andra, ha två sidor och dubbla verk-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

ningar, som måste vägas mot varandra. Men jag har ansett det angeläget, att detta alternativ framfördes i debatten.

Herr statsministern var också inne på frågan, varför lönestabiliseringen kommit först nu och inte tidigare. Statsministern framhöll, att de psykologiska förutsättningarna för en lönestabilisering inte förelågo för låt oss säga två år sedan. Ja, men förelågo de inte för två år sedan, kunna de väl knappast heller ha förelegat för fyra år sedan. Statsministerns motivering var nämligen den, att vissa grupper släpade efter, men jag undrar om inte denna eftersläpning förefanns i lika stor utsträckning redan år 1944, då priskontrollen utformades, och detta kunde inte vara någon hemlighet för finansministern. Jag kan inte förstå att förutsättningarna för en lönestabilisering voro mindre år 1946 än år 1944, utan bakom detta ligger naturligtvis, att finansministern har ändrat ståndpunkt beträffande den politik som han ansåg borde föras.

Herr statsministern tog även upp till bemötande talet från vissa håll om att det skulle finnas en »kungsväg till frihet». Jag vill understryka vad han själv medgav att dylika uttalanden inte gjorts från politiskt ansvarigt håll. Vi äro på det klara med att vi inte nu plötsligt kunna frigöra oss från restriktioner och regleringar. Jag är tvärtom medveten om att ingreppen måste bli ganska hårda under den övergångstid, som vi måste genomgå, men jag tror att vi skola kunna arbeta oss fram till en friare linje.

Vad som emellertid gör oss rädda för att acceptera restriktionerna, även om vi anse dem nödvändiga, är den tendens, som har visat sig på socialdemokratiskt håll, att vilja permanenta dem i stället för att följa den vackra parollen medan ännu världskriget pågick, då man försäkrade: Visst skola vi försöka bli av med regleringarna så fort som möjligt!

Vi ha redan sett tecken på denna tendens från mycket ansvarigt håll, då man deklarerat, att man vill permanenta priskontrollen. Sådant är skrämmande.

Jag skulle emellertid vilja tillägga, att

många av dem som tala om att det skulle finnas en »frihetens kungsväg» ha den uppfattningen — jag har mött den många gånger — att det skulle vara möjligt att släppa alla regleringar på en gång, och detta anse de av full övertygelse, därför att de dra analogier med andra länder. Jag delar inte denna uppfattning, men jag vill stryka under, och statsministern inser nog också detta, att dessa uttalanden göras i god tro.

Statsministern underströk starkt, att de förhandlingar som ägt rum ha upptagits i en uppriktig vilja att komma till samförstånd. Jag kan inte underlåta att säga, att jag har fått ett annat intryck de gånger jag har varit med. Olika personer ha uppträtt olika, men en viss likgiltighet har man nog förmärkt. Jag minns således hur under en av dessa förhandlingar en meningfrände till herr statsministern, herr Örne, på en punkt gjorde vissa invändningar i en central del av det problem som behandlades. Han blev överlägset avspisad och gjorde då en mycket bestämd och skarp fråga, klar och rakt på sak. Den lämnades obesvarad. Jag kan inte neka till att detta på mig gjorde ett mycket nedslående intryck av att viljan att ta upp till saklig diskussion vad personer med andra åsikter framförde var mycket ringa. Jag erkänner emellertid att herr statsministern nu, i varje fall i slutet av sitt anförande, har låtit andra toner ljuda. Det antecknar jag med stor tillfredsställelse.

Min värderade vän herr Strand kom i sitt anförande med en mycket lång lista med anmärkningar i fråga om både vad som stod och inte stod i reservationen. Det som stod där fann han mer eller mindre undermåligt, och han syntes även vilja underkänna vad som *inte* stod där. Jag förstår av hans anförande, att han funnit, att det program, som har framlagts av hans eget parti, på alla punkter är det enda möjliga och det enda förnuftiga. Jag ber att få framföra en varm lyckönskan till min högt värderade kamrat för att han på detta utomordentligt svåra område på varje punkt, tillsammans med sitt parti, funnit den

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

enda förnuftiga och rätta lösningen. Jag gratulerar!

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Förvisso, herr talman, vore mycket att säga i anledning av de anföranden, som nu hållits, men jag skall vid denna sena tidpunkt inskränka mig till det nödvändigaste.

Herr Domö beklagade i sitt anförande, att han inte fått något besked om regeringens syn på det ekonomiska läget för dagen. Jag kan inte förstå detta. Budgetdelegationens besked om hur den såg på läget i mars månad har av regeringen presenterats för riksdagen med en kommentar av finansministern, och därmed är det väl alldeles klart, hur vi då betraktade läget. Sedan dess har den försämring inträffat på de amerikanska, belgiska och sydamerikanska marknaderna, för vilken jag har tillåtit mig redogöra och vilken näppeligen den svenska regeringen kan rå för. Jag kan inte se att det över huvud taget under diskussionen har framkommit någon som helst antydan om att den redogörelse, som jag lämnade, skulle på något sätt ha varit oriktig eller icke tillfredsställande, om jag bortser från detta allmänna uttalande, att herr Domö »saknar besked».

Herr Domö sade vidare att det nu »fordras krafttag» och att vi måste tillgripa en »hård linje». Ja, herr Domö, *vilken* hårda linje? Jag har, så utförligt som det varit möjligt på ett 30-minutersanförande, tillåtit mig att skildra hur högerreservationens »hårda linje» ser ut i den tolkning, som herr Nordenson har givit den. Jag trodde att bakom högerreservationen lågo kravet på en räntehöjning och kravet på införande av en omsättningskatt. I själva verket visade det sig, att herr Nordenson trollade bort kravet på en räntehöjning och att herr Domö insvepte kravet på en omsättningskatt i sådana slöjor, att man nu inte vet vad som är kvar. Vad är kvar av den hårda linjen? Vad är det för krafttag som herrarna begära, som de nu vilja se effektuerade?

Skulle vi inte kunna komma överens om att antingen skall man inte ta så starka ord i sin mun eller också skall man ge besked om vad som ligger bakom de starka orden?

Vad regeringsproblemet beträffar kan jag däremot säga, att jag mycket väl förstår herr Domös tvekan. Den är ungefär lika stor som min! Men jag skulle vilja påpeka, att det icke är jag som utfärdat någon inbjudan, utan det är en annan av partiledarna, som närmast visat sig intresserad av problemet.

Till herr Englund skulle jag vilja säga, att om herr Englund kunde hjälpa mig att finna en praktiskt framkomlig väg i fråga om det mycket viktiga problem, som han tog upp, nämligen frågan om ungdomssparandet, skulle han göra samhället och även mig personligen en stor tjänst. Jag har nämligen brottats med detta problem sedan jag såsom ordförande i befolkningsutredningen försökte att skissera en lösning. Jag lyckades inte övertyga mina kolleger, utan tvärtom övertygade de mig om att min lösning var felaktig. Sedan dess har jag försökt, men icke lyckats konstruera någon invändningsfri och hållbar linje, trots att jag anlitat den främsta expertis, som landet har när det gäller sparandets problem. Men kanske får jag ta detta herr Englunds anförande såsom ett löfte om att han skall hjälpa mig att hitta en framkomlig praktisk linje, och vi skola då gärna se vad vi kunna göra åt den saken under den kommande tiden.

Herr Bergvall var förvånad, och han var dessutom undrande. Vad är det som har väckt hans förvåning och hans undran? Jag lämnade några faktiska uppgifter om den svenska standarden. Det lär icke finnas någon som helst möjlighet att komma förbi, att dessa siffror äro riktiga. Herr Bergvall gjorde heller inte något försök i det avseendet. Men lägg märke till, ärade kammarledamöter, att denna framställning av faktiska förhållanden betraktar herr Bergvall såsom en lättsinnig skönmålning, som det inte är tillåtet att göra. Landets statsminister får inte tala om hur det fak-

tiskt förhåller sig, ty det ingår inte i folkpartiets valtaktiska beräkningar.

Nej, herr Bergvall, så enkelt kommer man inte ifrån saken! Jag har talat om att på vissa punkter är den tavla, som vi ha framför oss, icke enbart mörk. Den är ljus såtillvida att vi ha fått en kraftig standardhöjning, och detta exemplifierade jag med standardhöjningen på bland annat investeringsområdet. Varför valde jag det? Jo, helt enkelt därför att det inte här är fråga om några bortslarvade pengar. De bostadslägenheter vi ha, de telefonanläggningar vi ha, de kraftverk vi ha, de finnas ju kvar. Det hade varit en annan sak, om jag hade börjat tala om att standarden hade stigit på de rena lyxartiklarna. Men ett konstaterande av att det lyckats Sverige — inte det socialdemokratiska partiet, inte den socialdemokratiska regeringen, utan Sveriges näringsliv och Sveriges statsmakter — att öka standarden i en tid, då man i övrigt ser standarden sjunka i land efter land — även i länder, herr Bergvall, som icke varit med i kriget och som icke varit ockuperade — det framställes såsom en skönmålning. Var vänlig bevisa att mina siffror innebära en skönmålning!

Herr Bergvall säger vidare, att det är en besynnerlig anspråklöshet, när regeringschefen använder jämförelser med under kriget ockuperade länder. Den internationella jämförelse, som jag gjorde, var med Belgien och Schweiz, Förenta staterna och Kanada, Australien och Nya Zeeland. Varför valde jag denna konstellation? Jo, därför att vi dagligen och stundligen höra Belgien och Schweiz framställas såsom efterföljansvärda mönster. Om det då kan visas upp, att man där visserligen bevarat sin valuta-reserv, men på bekostnad av exempelvis en stigande bostadsnöd, bör väl detta vara tillåtet för att visa, att den ljusa bild som den borgerliga pressen vill ge av dessa länder, även har sina mörka sidor. Jag lägger mig icke i dessa länders politik, och det skulle icke ett ögonblick falla mig in att gå till kritik av denna, utan jag har bara velat konstatera, att det är en ensidig information

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

från den borgerliga pressens sida, när den enbart framhåller våra svårigheter och dessa länders fördelar.

Men då är det väl återigen en svartmålning av deras förhållanden, som jag gör mig skyldig till, när jag kommer med fakta i målet? Jag vill slå fast, att det inte finns någon möjlighet att driva en upplysningsverksamhet, om man icke får gå till fakta, om man icke får tala om för folket hur saker och ting förhålla sig. Om man skall få vårt folk att förstå, att läget är allvarligt, skall man inte börja med att skildra läget så pessimistiskt och så långt ifrån verkligheten, att var och en kan säga sig, att det är en överdriven bild av situationen, som icke motsvaras av verkligheten. Utan man skall säga till folket just det som jag nu sagt i snart hundratals föredrag: Vi äro glada över att ha lyckats uppnå vissa goda resultat, men vi skola vara fullt på det klara med att dessa resultat ha vunnits genom en anspänning av det svenska folkhushållets krafter till den grad, att det ter sig såsom en överanstängning.

Det förstår folk. Vi böra göra klart för människorna, att vi hotas av en överanstängning, därför att vi försökt pressa fram en alltjämt stigande investeringsverksamhet mot bakgrunden av risken för en överanstängning. Då förstår folk, att det kan behövas en andhämtningspaus. Man kan, såsom herr Nordenson mycket riktigt uttryckt det, få lov att dra sig tillbaka för att ta sats till ett nytt språng i fråga om välståndsutvecklingen.

Är detta då inte en realistisk skildring? Är det ett försök, som herr Bergvall sade sig tro, att driva en valpropaganda, som skall invagga folk i optimistiska föreställningar? Tvärtom — det är, herr Bergvall, en exakt riktig skildring av den situation, som vi befinna oss i. All valpropaganda skall enligt vår mening gå ut från de faktiska förhållandena.

Beträffande talet om att regeringen är för sent ute skulle jag vilja konstatera, att vad som i dagens läge har förmörkat vår bild är svårigheten att sälja pappers-

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

massa på den amerikanska marknaden, när partiet var i minoritetsställning, precis som herr Bergvall försökte göra här i dag, med de fruktansvärda ting, som skulle komma att hända, när ett socialistiskt parti fick majoritet i Sveriges riksdag. Det är klart att det fanns människor som trodde på detta. Det fanns säkerligen många som sade: »Ja, Hjalmar Branting och Per Albin Hansson döljer sitt verkliga ansikte. De har ruskiga planer, som de icke skall få tillfälle att förverkliga. Vi skall hålla dem i minnet.»

Men, herr Bergvall, att komma med dessa 20-tals klichéer, som voro gångbara i kampen mot ett minoritetsparti, år 1948 i kampen mot ett majoritetsparti, det är väl ändå ganska misslyckat. Det är väl knappast möjligt att skrämma bort väljarna med det hot, som socialiseringsspöket skulle utgöra, när det socialdemokratiska partiet haft majoritet i Sveriges riksdag, i varje fall i andra kammaren, sedan år 1940, utan att någonting av dessa oerhörda skräckskildringar blivit realiserat. Varför skulle vi inte ha handlat, om vi ledo av denna enligt herr Bergvall sjukliga mani, och försökt att bryta sönder vårt näringsliv?

Jag kommer så till den enligt min mening allvarligaste anmärkningen i herr Bergvalls anförande mot de synpunkter, som jag här framfört. Jag har sagt, att vi ju icke ens fått en antydan om ett alternativ från folkpartiets sida till regeringens politik. På alla punkter förklarar man sig stödja regeringens politik, i varje fall i handling. Då har jag menat, att det är ödesdigert att i propagandan utanför detta hus murar ge den föreställningen åt valmännen, att det här är fråga om ett systemskifte, att det är fråga om att kasta av den sittande regeringen, som lägger en död hand på näringslivet, för att därigenom få ett helt annat ekonomiskt regemente i detta land. Det är en sådan propaganda, som vidgar klyftorna i nationen och som gör det svårt för den regering, som på grundval av detta program sedan skall försöka att driva en ekonomisk politik.

Nu kom herr Bergvall med en liten antydan: det är riskerna för socialisering, som för närvarande oroar näringslivet och som alltså skulle vara anledningen till att man, även om man stödjer regeringspolitiken, ändå måste få fram ett systemskifte.

Jag skall inte nu ge mig in på någon längre diskussion av dessa ting. Det antar jag, att man får många tillfällen att göra under valrörelsen. Jag skulle bara vilja säga en sak.

Många gånger under Brantings och Per Albin Hanssons tid skrämde man,

att man skulle kunna komma till en situation i dag tydligen ämnar välja, näm-

Man kommer icke, det vill jag säga, att med så enkla medel som dessa 20-talets gamla slagord, vilka man nu faller tillbaka på, lyckas vinna kampen om majoriteten. Och här vill jag ansluta till min varning nyss för att låta valpropagandan gå andra linjer än dem som ett parti anser sig böra följa i riksdagen. Det socialdemokratiska partiet har vunnit sin styrka genom att det obrottsligt låtit politiken ansluta sig till vallöftena. Jag har i dessa dagar haft anledning att gå igenom partiets valprogram långt tillbaka i tiden, och det är fantastiskt att se hur noggrant partiet, sedan det fått inflytande, har sökt att hålla vad det sagt till sina väljare.

Det är på det sättet ett parti skapar tillit och förtroende. Det skulle aldrig ha gått att bygga upp det socialdemokratiska partiet till en dominerande faktor, om vi hade valt den metod, som oppositionen i dag tydligen ämnar välja, näm-

ligen att driva *en* politik i Sveriges riksdag och försöka fånga röster på *en annan* politik.

Herr DOMÖ: Herr talman! Statsministern beklagar, att jag inte kunde finna hans skildring av läget tillräckligt uttömmande. Denna hans uppfattning grundar sig väl närmast på att han i sitt svar hänvisat till nationalbudgetens beräkningar och alltför litet beaktat dagens försvarade läge. Det är därför vi ha olika bedömningar.

Jag har den uppfattningen, att läget så allvarligt skärpts, att det krävs särskilda åtgärder och även en ingående upplysning om lägets allvar. Det finns ingen anledning att förstora eller förminska våra skiljaktiga meningar om olika ting, och vi ha antagligen olika uppfattningar, herr statsministern och jag, även när det gäller läget för dagen och därav betingade åtgärder. Jag kan inte hjälpa, att jag tycker att statsministerns skildring av läget då han mest framhöll hur bra vi ha det ger ett intryck, som inte är riktigt. Det kan inte vara obekant för någon, att vi just nu leva över våra tillgångar och att vi urholka det framtida välståndet. Därför är en hänvisning till den standard, som vi för ögonblicket ha, inte av något större bevisvärde, då vi leva upp våra resurser.

Det är klart att vi, när vi bedöma vad vi skola göra och inte göra, måste beakta att det för närvarande råder en exceptionell konjunktur, som inte kan beräknas vara bestående, och att vi hela tiden måste ha i synfältet risken för att den inte skall bestå. Jag tycker mig också ha funnit, att regeringen och även andra se på läget mera allvarligt nu än förut. När vi förut talat om att detta svåra läge kunde komma, hade det hetat, att vi svartmålade.

Nu frågar statsministern: Vad är det då för skillnad mellan vad ni vilja göra och vad vi vilja göra? Är det bara de där småsakerna som skilja oss åt?

Tyvärre, herr statsminister, är det i själva verket ganska stora olikheter i

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

uppfattningarna om vad som skall göras.

Statsministern angav i sitt anförande de åtgärder, som han ville vara med om att genomföra, men han avskärmar många viktiga faktorer, som äro nödvändiga att ta med för att komma till rätta med problemet. Han avstår i stort sett från den automatiskt verkande penningpolitiken, som enligt vår mening inte är tillräckligt beaktad. Vi anse att det måste särskilda åtgärder till för att minska köpkraften, bland annat skatteåtgärder, som verkligen befrämjat sparandet. Regeringen vill utsträcka ansträngningarna till åtgärder över hela fältet, man har begränsat sig alltför mycket. Det finns inte tydligen tillräckligt kurage för att på allvar överväga sådana saker som en omsättningskatt och en eventuell räntehöjning, om läget skulle kräva detta. Vi väja inte för sådana åtgärder i vårt bedömande — det är, herr Bergvall, inga slöjor — vi vilja att alla rimliga förslag skola tagas under allvarligt övervägande, och vi tro, att man då knappast kan komma ifrån en sådan ingripande sak som en ytterligare konsumtionsbeskattning. Man får heller inte stå främmande för att i stället överväga tvångslån. Men tvångsupplåning torde vara särskilt tekniskt svår att genomföra — man kanske kan försöka anpassa den till den nya skatteuppbörden vid källan, men antagligen skall man finna, att det blir enklast att gå tillbaka till övervägande om en omsättningskatt. Från regeringens och från herr Bergvalls sida säger man, att man inte vill vara med om ytterligare indirekt skatt.

För mig framstår det naturligtvis också såsom ganska obehagligt att föra i synfältet och förorda en omsättningskatt. Men min tvekan blir mindre då jag väger en sådan mot andra åtgärder i samma syfte. Jag förutsätter att den anordnades så att den bleve tillfällig och inte bestående, och tillfällig kan den bli genom att pengarna inte användas för statsutgifter i vanlig mening utan för att avbetala skulder i riksbanken. Då är det en tillfällig åtgärd, som

Ang. den allmänna ekonomiska politiken.

är lätt applicerad och kan åstadkomma resultat. Givetvis skulle vid införande av omsättningsskatt erforderliga justeringar ske av den s. k. punktbeskattningen och vissa undantag göras.

Det föreligger således betydande skillnader i uppfattningarna om de åtgärder, som måste krävas för att komma till rätta med det s. k. inflationsgapet.

Till sist, herr talman, tycker jag att det här talas för mycket om valet och vad som efter detta kan ske. Låt oss hålla oss till dagens uppgifter! De äro tillräckligt stora. Valet får komma sedan. Visserligen har det vädjats åtskilligt till valmännen här i dag, men i det läge, i vilket vi nu befinna oss, får inte valutgången vara avgörande huruvida erforderliga snabba åtgärder skola vidtagas eller ej. Det måste ses till att det icke heller under den närmaste tiden sker några olyckor med vår samhälls-ekonomi. Vi riksdagsmän kunna nu resa hem, men regeringen kommer inte ifrån sitt arbete — och sitt ansvar.

Herr BERGVALL: Herr talman! Statsministern sade, att det var alldeles omöjligt att använda sig av 1920-talets taktik, då man ännu kunde skrämma för socialdemokratien, sedan socialdemokratien ända från 1940 hade haft majoritet i andra kammaren och ändå inte gjort några farliga gärningar.

Jag har alltid haft en kolossal beundran för hans excellens statsministerns snabba och rappa intelligens, och jag är därför något häpen över att han inte hunnit fundera ut, att vi sedan 1940 haft en samlingsregering under ett världskrig, som måhända varit litet hinderligt för socialiseringsåtgärder, och att vi efter världskriget dragits med ekonomiska svårigheter, som kommit planerna på en del monopol, exempelvis bensinmonopolet, att kantra.

Jag vill också säga herr statsministern, att jag inte ett ögonblick begärt av regeringen, att den skulle ha förutsett den vacklande massamarknaden i Förenta staterna och dollarsvårigheterna i Sydamerika. Jag är en ytterligt anspråkslös man!

Men det finns annat, som det hade varit ofantligt mycket lättare att förutse men som regeringen ändå icke förutsett, trots att oppositionen oavbrutet har ropat om det i högan sky. Det är denna brist på förutseende, som jag tycker det är berättigat att klandra.

Jag vill också säga herr statsministern, att man skall inte skylla så mycket och så uteslutande på vad som sker utomlands, då man mycket, mycket väl vet, att det på grund av den bristande ekonomiska jämvikten inom landet är utomordentligt svårt att få upp exporten till den nivå den hade före kriget. Finge vi upp den på den nivån, kvantitativt sett, skulle situationen för oss te sig åtskilligt ljusare än den gör i dag.

Till sist skall jag be att få säga, att jag vore utomordentligt förtjust, om statsministern ville lova att för mig och för hela folket tala om, hurudana de verkliga förhållandena äro. Men att tala om en fantastisk välståndsökning och exemplifiera det med bilar och telefonapparater, utan att samtidigt hårt betona, att denna ökning i väsentlig grad har finansierats genom förbrukning av gamla reserver, det, herr statsminister, kan jag inte finna vara något riktigt sätt att tala om fakta.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nordenson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlå-
tandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

**Ang. subventionering av införseln av
vissa varor m. m.**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlå-
tande nr 225, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående subventio-
nering av införseln av vissa varor m. m.
jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposi-
tion, nr 284, hade Kungl. Maj:t, under
åberopande av bilagt utdrag av stats-
rådsprotokollet över folkhushållnings-
ärenden för den 28 maj 1948, föresla-
git riksdagen medgiva, dels att det av
riksdagen å riksstaten för budgetåret
1947/48 under elfte huvutiteln till Sub-
ventionering av införseln av vissa va-
ror anvisade reservationsanslaget även
fortsättningsvis finge användas till där-
för avsett ändamål, dels ock att för sub-
ventionering av hushållens bränslekost-
nader under år 1948/49 finge användas
ett belopp av intill 30 000 000 kronor
av de medel, som funnes tillgängliga i
kolclearingkassan.

I detta sammanhang hade utskottet till
behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta
den ena inom första kammaren av herr
Mannerskantz m. fl. (I: 432) och den
andra inom andra kammaren av herr
Skoglund i Doversorp m. fl. (II: 605),
i vilka hemställts, att riksdagen måtte
avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 284;

dels ock en inom andra kammaren
av herr *Rubbestad* väckt motion (II:
604), vari likaledes hemställts, att riks-
dagen måtte avslå nämnda proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande
utlåtandet på anförda skäl hemställt, att
riksdagen måtte med bifall till Kungl.
Maj:ts förslag och med avslag å motio-
nerna I: 432 och II: 605 samt II: 604
medgiva

a) att det av riksdagen å riksstaten
för budgetåret 1947/48 under elfte hu-
vudtiteln till Subventionering av inför-
seln av vissa varor anvisade reserva-
tionsanslaget även fortsättningsvis finge
användas till därför avsett ändamål.

b) att för subventionering av hushål-
lens bränslekostnader under år 1948/49
finge användas ett belopp av intill
30 000 000 kronor av de medel, som fun-
nes tillgängliga i kolclearingkassan.

Enligt en vid utlåtandet avgiven re-
servation hade herrar *Johan Bernhard
Johansson* och *Mannerskantz*, fröken *An-
dersson* samt herrar *Skoglund* i Dovers-
orp, *Falla* och *Rubbestad* ansett, att ut-
skottets yttrande bort hava den lydelse,
reservationen visade, samt att utskottet
bort hemställa, att riksdagen måtte med
bifall till motionerna I: 432 och II: 605
samt II: 604 avslå Kungl. Maj:ts ifråga-
varande proposition.

Dessutom hade beträffande subven-
tionering av hushållens bränslekostna-
der reservationer utan angivna yrkan-
den avgivits dels av herr *Boman*, dels
ock av herrar *Heiding*, *Sundelin*, *Ivar
Persson*, *Svensson* i Grönvik och *Malm-
borg* i Skövde.

På framställning av herr talmannen
beslöts att utlåtandet skulle företagas till
avgörande punktvis.

Punkten a.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman!
Denna fråga är av penningpolitisk na-
tur, men penningpolitiken ha vi hållit
på med att diskutera ända sedan kl. 11
i dag, och jag skall därför inte lägga
den aspekten på frågan. Jag har en-
dast velat yrka bifall till den med nr 1
betecknade reservationen under fram-
hållande av att när man här försöker

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

ge en subvention på 50 miljoner kronor, kompletterade med besparingar på tidigare subventioner på större belopp än nu, så motverkar man och eliminerar det som herr Strand talade om att högern hade motsatt sig. Man motverkar en nedsättning av punktbeskattningen och ökar den i stället. Då man, som departementschefen själv säger, samtidigt inte kan ha något hopp om, såsom det var tänkt från början, att genom en subventionering av dessa varor — hudar och bomull — kunna klara av en kortvarig hög prisnivå, kunna vi icke vara med om att på lång sikt bedriva så stor subventionering, som sedan kommer även på statstjänarnas skattsedlar. Man har ju nämligen ansett, att det är just för att inte försvåra den uppgörelse, som är gjord med statstjänarna, som man måste ge denna subvention.

Detta kommer emellertid att påverka index mycket litet, och jag är övertygad om att statstjänarna inse, att deras del av skatterna är så pass stor, att de icke ha mycket att vinna på att man låter deras löneavtal subventioneras genom pengar som de själva så småningom få till så stor del betala.

Beträffande kolsubventionen tillkommer ju dessutom den orättvisan, att man favoriserar dem som få av myndigheterna bestämda tilldelningar av kolbränsle i förhållande till dem som få nöja sig med vedbränsle, som ligger i ungefär samma prisläge efter värmevärdet, och denna orättvisa gör att jag nästan tycker att den subventionen är den mest osympatiska.

Med hänsyn till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. reservation.

Häri instämde herr *Johansson, Johan Bernhard*, och herr *Wehtje*.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag föreställer mig att denna fråga har gått in i dagens långa ekonomiska debatt och där ventilerats. Det var bara ett uttryck i herr *Mannerskantz'* anförande,

som föranleder mig att lämna ett mera klarläggande meddelande.

Det indexgenomslag, som man skulle kunna räkna med om man i detta fall inte subventionerar, skulle vara relativt obetydligt, sade herr *Mannerskantz*. Jag kan meddela, att vi ha en utomordentligt obetydlig toleransmarginal att hålla oss inom. I den uppgörelse, som är träffad mellan regeringen och statstjänarna, är denna marginal så pass begränsad som till ett par enheter i 1935 års indexskala och till omkring tre enheter i 1914 års indexskala. Därest man icke subventionerar dessa tre artiklar, hudar, bomull och bränsle, så ta de jämt hälften av den toleransmarginal, inom vilken vi ha att arbeta.

Herr **PERSSON, IVAR**: Herr talman! Jag skall bara be att helt kort få motivera reservationen nr 3). Det är nämligen så att vi, som reserverat oss på denna punkt, ha gått med på vad som av utskottet föreslås under punkten a) men inte under punkten b). Vi ha gjort det därför att vi ha ansett oss böra i viss mån böja oss för det förhållandet, att den toleransmarginal, som statsrådet *Sträng* har talat om, ju inte är så förfärligt stor.

Men vi ha i alla fall menat, att man inte kunde, såsom punkten b) var utformad i fråga om bränslesubventionerna, anse den tillfredsställande, ty det är såsom det säges i propositionen, att man av tekniska skäl har velat lägga denna subvention uteslutande på vissa fossila bränslen.

Jag måste för min del säga, att det inte kan vara riktigt att endast den del av folket, som får tilldelning av fossila bränslen och därmed tvivelsutan får de bekvämaste möjligheterna att tillgodose sitt bränslebehov, dessutom skulle ha en speciell subvention.

Nu är det visserligen så att denna subventionering av bränslet inte behöver för året påverka skattsedlarna — det finns ju pengar i kolclearingkassan — men det har också i propositionen erkänts, att om man skulle behöva fort-

Ang. nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.

sätta en sådan subventionering ännu mer, måste det föranleda en skatthöjning eller i varje fall måste dessa subventionsmedel täckas med inkomster på statsbudgeten, och det är ju därför också en fråga av budgetär betydelse.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten a). Däremot kommer jag att yrka avslag på utskottets hemställan i punkten b).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten endast yrkats, av herr *Mannerskantz*, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna motsvarande del av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt herr *Mannerskantz*' yrkande; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 225 punkten a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning-

en genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten b.

Herr **PERSSON, IVAR**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag nyss anfört ber jag få yrka avslag på den föredragna punkten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare, enligt herr Ivar Perssons yrkande, på avslag därå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Ivar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 225 punkten b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 51, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.

Ang. nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga delegerade för riksdagens verk

a) att utfärda avlöningsreglemente för riksdagens verk i huvudsaklig överensstämmelse med ett av 1947 års löne- och pensionskommitté för riksdagens verk framlagt förslag med viss av delegerade föreslagen ändring av 17 §,

b) att med iakttagande av vad lönekommittén anfört framdeles vidtagna mot företagna ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente svarande ändringar i avlöningsreglementet för riksdagens verk,

c) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i sådant hänseende kunde beslutas för statsförvaltningen i övrigt, och av vad lönekommittén anfört utfärda övergångsbestämmelser,

d) att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i sådant hänseende kunde beslutas för statsförvaltningen i övrigt meddela föreskrifter om löneklassplacering av tjänstemän, som före den 1 juli 1947 erhållit ordinarie eller extra ordinarie tjänst motsvarande lägst slutstadiet i reglerad beföringsgång enligt kungörelsen 1947: 436, samt

e) att vidtagna de ändringar i 1947 års tjänstepensionsreglemente för riksdagens verk, som sammanhängde med avlöningsreglementets ändrade benämning.

I det av 1947 års löne- och pensionskommitté för riksdagens verk framlagda förslaget till avlöningsreglemente var 13 § så lydande:

Innehavare av ordinarie tjänst, vilken tillsatts medelst fullmakt eller konstitutorial, är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan ordinarie tjänst vid det verk han tillhör liksom ock, därest delegerade på framställning av vederbörande myndighet så pröva lämpligt, till ordinarie tjänst vid annat riksdagens verk. Tjänsteman, som nu sagts, är vidare pliktig att, där så av organisatoriska skäl finnes påkallat, efter beslut av riksdagen låta förflytta sig till civil tjänst inom statsförvaltningen i övrigt eller till tjänstgöring hos bank-

aktiebolag, i vilket staten innehar mer än hälften av aktiekapitalet.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Wiberg, Lundqvist* och *Fagerholm* beträffande 13 § reglementsförslaget på anförda skäl hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Innehavare av ordinarie tjänst, vilken tillsatts medelst fullmakt eller konstitutorial, är pliktig att låta förflytta sig till annan stationeringsort eller annan ordinarie jäms vid det verk han tillhör liksom ock, därest delegerade på framställning av vederbörande myndighet så pröva lämpligt, till ordinarie tjänst vid annat riksdagens verk. Tjänsteman, som nu sagts, är vidare pliktig att, där så av organisatoriska skäl finnes påkallat, efter beslut av riksdagen låta förflytta sig till verk vid den civila statsförvaltningen.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag skulle gärna ha velat något utveckla de synpunkter, som återfinnas i reservationen, men med hänsyn till den långt framskridna tiden nödgas jag avstå ifrån detta och vill därför inskränka mig till att med det anförda endast yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! Jag var icke närvarande i bankoutskottet, då detta ärende där behandlades. Hade jag varit det, skulle jag ha biträtt vad som kommit till uttryck i reservationen på de skäl, som där framhållits.

Jag vill därför meddela, att jag kommer att rösta för reservationen, och yrkar bifall till den.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bi-

Ang. nytt avlöningsreglemente för riksdagens verk m. m.

fallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring beträffande 13 § i det föreslagna avlöningsreglementet, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ändringar i vissa delar av reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om inrättande av ny fabriks hiss vid Tumba bruk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m.;

nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen; samt

nr 434, i anledning av väckta motioner angående en järnvägsförbindelse mellan Ljusdal och norska gränsen.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 438, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Turkiet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag;

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjöarbets-tidslag; samt

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överflyttande på arbetarskyddsstyrelsen av de uppgifter och befogenheter, som tillkomma arbetsrådet.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 445, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 446, till Konungen angående reglemente för riksgäldskontoret; och

nr 447, till fullmäktige i riksgäldskontoret med överlämnande av reglemente för riksgäldskontoret.

Föredrogs och hänvisade till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 297.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.21 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.